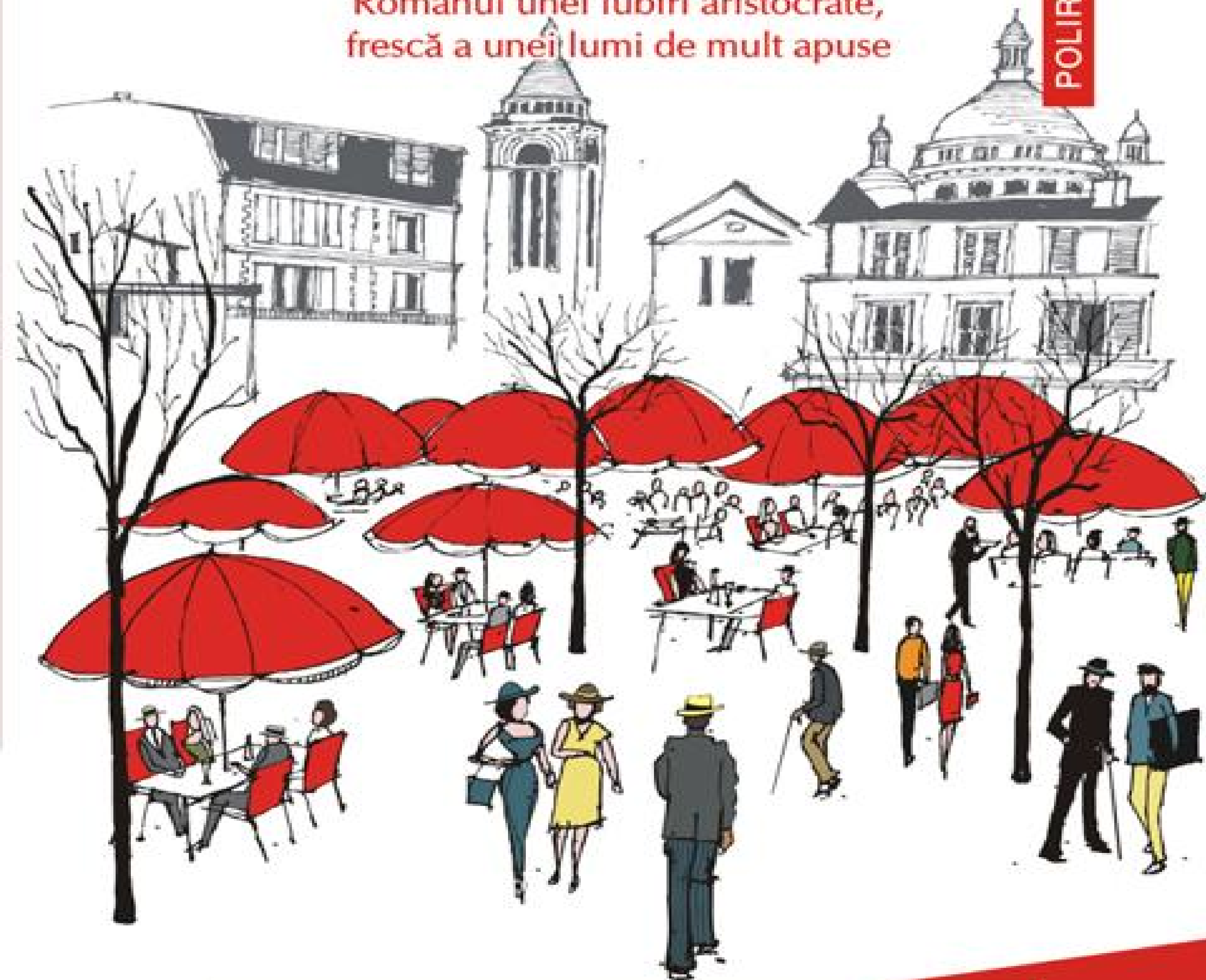
Romanul unei iubiri aristocrate, frescă a unei lumi de mult apuse

POLIROM

Paul Bailey

Băiatul prinţului

BIBLIOTECA POLIROM

Table of Contents

Paul Bailey

Băiatul prinţului

Traducere din limba engleză
de Marius Chivu

POLIROM
2014

Paul Bailey, *The Prince’s Boy*

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53
ISBN ePub: 978-973-46-4944-0
ISBN PDF: 978-973-46-4945-7
ISBN print: 978-973-46-4740-8
Coperta: Radu Răileanu
Pe copertă: © Click49/Shutterstock.com

PAUL BAILEY s-a născut pe 16 februarie 1937, la Londra. În 1953 a obţinut o bursă de studii la Central School of Speech and Drama şi a lucrat o vreme ca actor, înainte de a deveni scriitor liber-profesionist. A predat la universităţile Newcastle şi Durham, iar după ce a primit Bicentennial Fellowship (1976) a călătorit în America, unde a fost lector invitat de Literatură engleză la North Dakota State University. A publicat romanele: *At the Jerusalem* (1967; *La „Jerusalem”*, 1996), care a obţinut Somerset Maugham Award şi Arts Council Writers' Award, *Trespasses* (1970), *A Distant Likeness* (1973), *Peter Smart's Confessions* (1977), nominalizat pe lista scurtă la Booker Prize, *Old Soldiers* (1980; *Bătrînii soldaţi*, 1996), *Gabriel's Lament* (1986), nominalizat pe lista scurtă la Booker Prize, *Sugar Cane* (1993), *Kitty and Virgil* (1998; *Kitty şi Virgil*, 2005), *Uncle Rudolf* (2002; *Unchiul Rudolf*, 2009) şi *Chapman's Odyssey* (2011). A scris piese pentru radio şi televiziune, a publicat două volume de memorii, precum şi două biografii. A fost distins cu E.M. Forster Award (1974) şi George Orwell Prize (1978).

Lui Marius Chivu

„O *inimă*: originea fiecărui chin.“

E.M. Cioran

„Iubirea e iubire pentru cerşetori şi regi.“

Anonim

Unu

Am ajuns la Paris într-o joi, pe 5 mai 1927. Tata îşi luase rămas-bun de la mine cu două zile în urmă, în Gara de Nord din Bucureşti. În acea după-amiază de neuitat am fost întâmpinat în Franţa de vărul meu îndepărtat, Eduard, pe care nu-l mai văzusem de pe vremea când eram un băiat de unsprezece ani timid şi secretos. M-a salutat în româneşte, m-a îmbrăţişat şi a comentat măreţia acelei Gare du Nord pariziene în care ne aflam.

— Ţi-e foame, Dinule?

Am răspuns că aşa mi se părea.

— E o braserie plăcută la câţiva paşi de-aici. Uitasem ce slăbănog eşti. Lasă-mă să-ţi fac cinste cu o masă consistentă înainte să te conduc la apartament.

I-am mulţumit pentru generozitate.

— Trebuie să stai la soare, Dinule. Eşti mult, mult prea palid.

Nu i-am spus lui Eduard că părea ecoul tatălui meu, care comenta adesea înfăţişarea mea anemică.

— Voi încerca să mă bucur de vară, i-am zis în schimb.

— E datoria mea de văr să mă asigur că aşa vei face.

Ne-am aşezat într-un restaurant aglomerat.

— Aminteşte-mi câţi ani ai, Dinule.

— Am nouăsprezece ani. Doar nouăsprezece.

— Atunci bei un vin cu mine?

— Da, mi-ar face plăcere.

A comandat o sticlă de vin roşu. Îmi va îmbujora obrajii fantomatici.

Am zâmbit la remarca asta. Nu mă gândisem niciodată că arătam „fantomatic“. Mi-a întors zâmbetul şi am izbucnit amândoi în râs.

— Bine ai venit în *la vie de bohème*[1], a zis el când ne-am oprit din râs. Şi spune-mi Eduard, te rog. Nu mă trata ca pe-un

bătrân. Hai să fim prieteni.

— Da, da.

Ne-am strâns mâinile peste masă.

Eduard a ales felurile de mâncare. Am mâncat melci pentru prima şi ultima dată. Consistenţa lor cauciucată îmi irita papilele rafinate. Am fost mult mai încântat de *cassoulet*[2]-ul care a urmat, precum şi de tarta normandă cu care am încheiat prânzul. La insistenţele lui Eduard, la cafea am luat şi un coniac.

— Acum poţi să-mi vorbeşti despre mama ta, frumoasa Elena? Trebuie să-ţi lipsească mult, Dinule.

Oare puteam să vorbesc despre ea? Ce era de spus? Era moartă, murise brusc şi inexplicabil, iar eu trebuia să trăiesc fără căldura şi afecţiunea ei.

— Da, mi-e dor de ea, a fost tot ce eram dispus să mărturisesc.

Ameţit de băutură şi obosit după lunga călătorie, tot nu-mi dezlegasem limba. Mă obişnuisem să îmbrățişez durerea ca pe ceva preţios şi doar al meu.

— Mi-e dor de ea, Eduard, am spus din nou, sperând că nu mă va mai întreba nimic altceva.

N-a mai făcut-o. Poate că înţelegea de ce eram aşa de laconic sau poate credea că fac paradă de stoicism. Acest al doilea „poate" ar fi fost nepotrivit, pentru că eram orice, numai stoic nu. Mama murise în septembrie 1920 – în data de 15 a acelei odioase luni, ca să fiu exact – şi de atunci o plângeam în intimitatea camerei mele aproape în fiecare seară. Aflasem, citindu-l superficial pe Seneca, că stoicii nu se dedau plânsului.

— Eşti pregătit pentru aventura ta boemă? m-a întrebat Eduard în timp ce achita nota.

— Cred că vreau să scriu o carte. Ideea tatei e că ar trebui să trăiesc o viaţă de artist la Paris. El m-a convins să vin aici.

— Şi-a avut nevoie de multă muncă de convingere?

— Nu, Eduard, bineînţeles că nu.

— Cezar e un om generos, dar nu mi s-a părut niciodată că ar avea un simţ artistic deosebit.

— Nici nu are.

— Ceea ce face şi mai uimitor faptul că te-a încurajat să vii la Paris şi, dintre toate locurile posibile, tocmai în Montmartre.

Mi s-a adus un al doilea pahar de coniac.

— Sunt beat, vere Eduard.

— Vei dormi mai bine la noapte.

Am luat un taxi până în Rue des Trois-Frères, care avea să fie adresa mea până în septembrie. Am contemplat peisajul cu ochii înceţoşaţi de alcool şi de moleşeală. Totul se legăna – clădirile, copacii, tramvaiele şi autobuzele, bărbaţii şi femeile de pe bulevarde, soarele acelei după-amiezi târzii. În lumea tinereții mele nimic nu rămăsese nemişcat.

Tatăl meu generos şi lipsit de simţ artistic îmi închiriase nici mai mult, nici mai puţin decât o mansardă. Împreună cu Eduard, am cărat cele două valize până la ultimul etaj al casei. Aici urma să fie turnul meu de fildeş, cadrul perfect pentru noua mea viaţă de poet sau romancier sărac şi chinuit – rămânea să mă hotărăsc ce anume urma să fiu –, al cărui geniu era sortit să rămână nerecunoscut. Nu, eu eram un poet, un prozator, un geniu care-şi permitea să fie ignorat până ce posteritatea mă revendica în aleasa ei elită. Cezar, binefăcătorul meu tată, era bogat: îmi deschisese un cont în bancă; îmi plătise chiria pentru întreaga vacanţă; se asigurase că nu voi muri de foame. Datorită lui, urma să fiu un boem atipic.

O femeie rotofeie, de vârstă mijlocie, pe nume Simone ne-a condus pe cele câteva sute (păreau sute) de trepte. Era fiica proprietăresei şi fusese însărcinată să aibă grijă de imobil. Ea avea să-mi schimbe aşternuturile şi să se ocupe de toate treburile casnice, precum frecatul podelelor, ştersul prafului şi spălatul rufelor. Spera să găsesc camera pe gustul meu.

— Da, vă mulţumesc, *madame*.

— *Mademoiselle*.

A râs când mi-am cerut scuze pentru impoliteţea mea neintenţionată, observând că eram însăşi esența curtoaziei.

— Vărul meu Dinu e foarte manierat.

— A trecut ceva vreme de când n-am mai avut un gentleman adevărat cazat aici.

— Ai auzit, Dinule? Va trebui să te comporţi ireproşabil sub acoperişul lui *mademoiselle* Simone.

— Aşa voi face, promit.

Îmi doream cu disperare să dorm. Mă străduiam din greu să-mi reţin căscatul.

Eduard mi-a spus *au revoir*[3], iar durdulia Simone mi-a urat cele mai dulci vise. După ce s-au retras amândoi, mi-am aruncat hainele şi m-am prăbuşit pe patul gata pregătit cu cearşafuri scrobite mirosind a lavandă. Am dormit cum nu mai dormisem de la moartea mult iubitei mele mame.

A doua zi, în dimineața de 6 mai, când m-am trezit târziu, m-am simţit vinovat pentru neaşteptata ei absenţă din visele mele. Dormisem mulţumit şi aveam remuşcări. I-am cerut iertare şi m-am rugat, aşa cum m-am rugat întotdeauna, pentru sufletul ei nemuritor – pentru pacea şi odihna lui eternă.

Povestea pe care vreau s-o spun este cea mai stranie din viaţa mea. Nici măcar nu sunt sigur că o s-o pot duce la bun sfârşit. Întâmplările pe care urmează să le retrăiesc şi să le relatez s-au petrecut acum patruzeci de ani, pe când eram necopt în tot ceea ce însemnau trupul şi complexităţile actului sexual. Să spunem, simplu, că scriitorul aspirant Dinu Grigorescu era un novice în ce priveşte natura întâmplătoare a vieţii cotidiene. Era fericit în podul sau în mansarda lui, privind la oraşul agitat şi gândindu-se numai la cum să aştearnă pe hârtie cuvinte, cuvinte nemuritoare. Oamenii din stradă nu însemnau nimic pentru tânărul geniu. El se afla în posesia celui mai curat turn de fildeş şi din acea ascunzătoare bine îngrijită avea să-şi trimită mesajele, în versuri sau în proză, unui public receptiv sau indiferent. Prevedea că va avea parte şi de laude, şi de dispreţ, căci ştia că un artist de calibrul său se născuse pentru a fi recunoscut doar de puţinii oameni cu discernământ şi respins de legiunea de filistini ale căror judecăţi facile cântăreau însă întotdeauna greu. Măcar atât înţelegea şi el. Cam la asta se mărgineau cunoştinţele lui Dinu Grigorescu.

Vorbeam franceza cu tot mai multă siguranţă pe măsură ce treceau primele săptămâni. Afacerea lui îl dusese pe Eduard la Londra, aşa că nu aveam cu cine să vorbesc în limba natală. Asta-mi făcea mare plăcere. Mă simţeam cu adevărat parizian ori de câte ori treceam drept unul în schimburile de replici vioaie cu vânzătorii de pe stradă, cu ospătarii, taximetriştii, vatmanii sau vânzătorii din magazine. Ca să-mi desăvârşesc

deghizarea, mi-am cumpărat o beretă, pe care o purtam pe-o parte, într-o manieră ce putea trece drept stilată.

Foaia de hârtie din pod rămânea albă. Aveam cuvintele în minte, dar acolo rămâneau. Aşteptam inspiraţia, bănuiesc. Speram că avea să vină într-un flux neaşteptat, aşa cum le venise lui Rimbaud şi lui Eminescu, zeul meu român, şi lui Mozart, şi tuturor geniilor pe care încercam să le imit. Trebuia să fiu răbdător, îmi spuneam în timp ce scoteam banii tatălui meu din bancă. Trebuia – cum se spunea pe vremea aia? – „să stau frumuşel“. Da, „stăteam frumuşel“, şi făceam asta cu oarecare încredere pentru că eram încă un adolescent. Mai erau iunie, iulie şi august. Părea că am tot timpul din lume.

În după-amiaza de joi, 26 mai, l-am cunoscut pe bărbatul pe care aveam să-l numesc pentru tot restul vieţii „băiatul prinţului“. Nu mai era un băiat, de vreme ce se apropia deja de vârsta mijlocie. Acum pot să povestesc, fără urmă de ruşine, împrejurările ciudate în care l-am cunoscut. Mâncasem ceva uşor şi băusem cam mult la prânz în acea zi, aşa că plecasem din restaurant într-o stare de excitaţie sexuală. Fructul uman pe care căutam cu disperare să-l devorez era interzis – nici mai mult, nici mai puţin decât o crimă împotriva naturii şi un păcat cardinal din perspectiva credinţei mele ortodoxe. Vinul care-mi clocotea în vene mă împingea spre obiectul ideal al dorinţei mele, întrupat prima dată sub forma unui hamal de gară admirat pe când aveam doisprezece ani. Muncitorul fără nume, ce-i făcuse cu ochiul băiatului roşu în obraji ale cărui sacoşe le căra, era puternic, hirsut şi – presupuneam eu – neatins de stări melancolice. I-am plătit câţiva lei mizerabili, aşa cum se obişnuia să li se dea celor care te ajută, şi m-am simţit dezolat când, după ce mi-a strâns mâna, a plecat în căutarea unui alt client. I-am urmărit silueta îndepărtându-se până când părinţii m-au acuzat că-i ignor. M-am aruncat în braţele mamei şi m-am întrebat dacă voi putea vreodată să-i mărturisesc strania şi înspăimântătoarea emoție pe care încă o resimțeam.

(Sigur că n-am putut. Îl venerasem pe hamal cel mult cinci minute în acel iulie 1920, iar pe 15 septembrie mama murea subit şi inexplicabil.)

La acel hamal sau la altcineva asemănător, poate mai puternic şi mai păros, mă gândeam când mă îndreptam – nu

foarte împleticit, speram – spre Bains du Ballon d'Alsace. Auzisem despre locul acela faimos de la un poliţist beat, întâlnit într-un bar aproape de Rue des Trois-Frères, care îi povestea unuia dintre chelneri, în cea mai zgomotoasă şoaptă, că stabilimentul lui *monsieur* Albert le oferă, pentru o sută de franci, tuturor bărbaţilor din Paris, căsătoriţi sau nu, cărora le plăceau lucruri mai diferite – şi subliniase cuvântul –, tot ce visau. Dacă Albert le cerea clienţilor o sută de franci, atunci cu cât îi plătea pe tinerii homosexuali care satisfăceau leprele şi degeneraţii ahtiaţi după dezgustătoarele lor servicii?

Această lepră, acest degenerat, asculta şi reţinea adresa pe care jandarmul o transmitea întregii încăperi. Dinu Grigorescu abia-şi permitea o sută de franci pentru o experienţă care putea să-l facă să scrie ca Maupassant sau ca Baudelaire sau ca adoratul său lunatic Rimbaud. Îi va trimite o scrisoare tatălui său cu vestea că banii lui sunt cheltuiți cu înţelepciune. La asta se gândea lepra cuprinsă de dorinţe plimbându-se pe Rue Saint-Lazare în acea după-amiază însorită.

Am intrat în curtea pavată, decorată cu dafini şi măslini în vase mari de teracotă, dar am ezitat. Ce Dumnezeu făceam? Puteam foarte bine să mă întorc şi să plec. Chiar eram pe punctul să fac asta când uşa de sticlă ce purta inscripţia BAINS s-a deschis şi de acolo a ieşit un bărbat zâmbitor.

— Eşti unul dintre noii recruţi ai lui *monsieur* Albert?

Am răspuns că nu înţeleg întrebarea.

— Haimana inocentă, a spus el. Obrăznicătură frumuşică. Cum te cheamă?

— Jean-Pierre, am răspuns. Jean-Pierre, am repetat ca şi cum voiam să mă conving de noua mea identitate. Sunt Jean-Pierre, *monsieur*.

— Voi întreba de tine data viitoare. O să te rezerv, Jean-Pierre.

I-am mulţumit. Ce altceva puteam să fac sau să spun? Am urcat cele patru trepte spre casa lui *monsieur* Albert şi m-am trezit privind drept în ochii albaştri şi reci ai proprietarului. Stătea aşezat în spatele unei imense case de marcat. Am scris „aşezat“? Ar trebui să scriu mai exact „întronat“.

— Cauţi un loc de muncă?

— Nu.

— Câţi ani ai?
— Douăzeci şi unu, am minţit.
— Îți propui să fii cel mai tânăr client al meu?
— Presupun că da.
— Cum te numeşti?
— Jean-Pierre.
— Ce ridicol. Franceza ta e suficient de bună, dar nu e naturală. Vii din altă parte a Europei. Lasă-mă să ghicesc. Ungaria? Polonia? Doar nu România, Doamne fereşte?
— Ba da.
— Ai sânge nobil, copil oacheş?
— Nu mi s-a spus niciodată aşa ceva. Dar tatăl meu e bogat. E un avocat de succes, de mare succes. E angajatul regelui şi al reginei noastre.
— De ce-ai venit aici? Ce cauţi aici?
Am rămas tăcut. Nu-mi puteam pune în cuvinte dorinţa inexprimabilă.
— Experienţa mea într-ale carnalului îmi spune că o creatură sensibilă ca tine este invariabil atrasă de o brută. Din întâmplare am aici o brută şi în acest moment nu e reţinută de nici un alt domn.
M-a fixat cu privirea.
— O bestie, asta vrei?
L-am fixat şi eu.
— Da, am reuşit să răspund în sfârşit. Da, asta vreau.
— Te costă o sută de franci, *monsieur*. Dacă vrei să-mi dezvălui numele tău real, cu mine va fi în siguranţă.
În siguranţă?
— Sunt Silviu Golescu, am spus.
— Te vei bucura de serviciile lui Honoré. E o bestie fără egal. Dă-mi voie să te conduc la el.
L-am urmat pe *monsieur* Albert la etaj. Acolo era un coridor cu trei intrări – nimic grandios – pe fiecare parte. În a doua cameră din stânga se afla Honoré, aşteptând să lucreze. Fuma o ţigară turcească.
— Honoré, dragul meu, a spus Albert, el este Jean-Pierre. Poartă-te cu el cu blândeţe sau cu brutalitate, după cum doreşte. Ţi-l încredinţez pe tânărul şi bogatul domn.

Honoré i-a mulţumit cu un mârâit angajatorului său şi mi-a ordonat să mă aşez lângă el pe pat. Albert a închis uşa discret.

— Eşti tânăr, a remarcat Honoré. Eşti virgin, Jean-Pierre?

N-am răspuns.

— Asta înseamnă că da.

— Da.

Mi-a luat mâna şi a mângâiat-o. Am îngheţat de groază.

— Eşti foarte tensionat, Jean-Pierre. Eşti foarte, foarte tensionat.

Cu cât vorbea mai mult cu înspăimântatul său client, cu atât mă convingeam mai mult că nu era francez.

— Da, Honoré. Trebuie să mă ierţi, dar *sunt* îngrozit.

— Nu ai de ce. Ochii tăi sunt la fel de negri ca ai mei.

— Chiar?

— Da. Am să-ţi arăt corpul meu. Am să-mi scot hainele în fața înspăimântatului meu Jean-Pierre.

În câteva secunde era gol. Mă minunam de frumuseţea lui păroasă. Am tras aer în piept, am rămas cu gura căscată şi am încremenit.

— Acum arată-mi-l şi tu pe-al tău.

— Sunt prea slăbănog, Honoré. Mi-e ruşine să mă arăt.

— Atunci lasă-mă pe mine să te dezbrac.

Şi a făcut-o, repede şi cu blândeţe. M-a tras spre el şi m-a sărutat pe frunte. M-a strâns în braţe până m-a lăsat fără suflare.

— Eşti doar un copil, mi-a şoptit eliberându-mă din strânsoare. Un copil obraznic-obraznic. Mama ta ştie ce faci?

— Mama mea e moartă.

— Ai iubit-o?

— Da, da. Încă o iubesc. Am s-o ador mereu.

— Mă bucur să aud asta, Jean-Pierre. Mă bucur foarte tare să aud asta.

Ştiam acum, ascultându-l, că şi el se prefăcea a fi Honoré, aşa cum eu mă prefăceam a fi Jean-Pierre. Eram doi impostori.

M-a îmbrăţişat din nou şi şi-a trecut degetele peste şira spinării mele. Într-un târziu, degetele s-au oprit unde-mi doream să se oprească.

Atunci a fost prima din multele dăţi când ne-am sărutat în acea vară. Mă speria ce făceam cu atâta dorinţă, cu atâta

căldură, cu atâta abandon. Ar fi trebuit să mă sărut cu o fată de vârsta mea într-un salon sau poate pe un teren de tenis, nu într-o cămăruță dintr-un bordel de bărbaţi ce se pretindea a fi un stabiliment de băi. Ce Dumnezeu mi se întâmpla? Şi de ce lăsam să mi se întâmple?

— E plăcut să am lângă mine un bărbat tânăr în locul unui dezmăţat bătrân.

— Este?

— Da, da. Lasă-mă să te explorez, piersicuţa mea palidă.

Şi m-a explorat. Doar atât pot să spun acum, când aştern pe hârtie aventurile mele pariziene în primăvara lui 1967, în zilele sau săptămânile sau lunile care mi-au mai rămas. Îl explora pe Jean-Pierre. Atâta tot, asta-i tot ce sunt dispus să-mi amintesc pentru moment.

Spovedanie – acesta e cuvântul pe care noi, românii ortodocşi, îl folosim pentru „confesiune“. În dimineaţa de după întâlnirea mea cu „bestia fără egal“, am găsit o biserică bine tămâiată, pe o stradă aproape de Bastilia, unde am căutat un preot dispus să mă asculte şi, poate, să-mi ofere alinare. Purta barbă, fireşte, aşa cum poartă toţi preoţii ortodocşi şi, înainte să mă asculte, a observat că sunt tânăr şi că e imposibil să am ceva grav de mărturisit.

De ce tânjeam după iertarea lui şi a lui Dumnezeu? Nu l-am menţionat pe aşa-zisul Honoré şi nici locul unde l-am întâlnit. Am mormăit cum că eram posedat de o dorinţă copleşitoare. Eram subjugat de ea, i-am spus. Eram sclavul ei. Voiam să fiu eliberat din strânsoarea ei tenace.

Îmi amintesc că, după ce-am terminat de vorbit, a tăcut câteva minute. Când a venit, răspunsul lui a fost unul cântărit.

— Eşti tânăr. Sentimentele pe care mi le-ai descris sunt, iată, normale pentru un bărbat de vârsta ta. Trebuie să încerci să-i rezişti. Să rezişti irezistibilului va fi o mare încercare pentru tine. Te implor să rezişti acestei provocări.

L-am asigurat că aşa voi face. O să-mi reprim sentimentele până o s-o întâlnesc pe femeia cu care o să mă căsătoresc, pe care o s-o iubesc şi preţuiesc. O să, o să, o să – cu câtă uşurinţă foloseam cuvintele; cu câtă trufie.

I-am spus mamei mele adevărul în aceeaşi seară, înainte să merg la culcare. I-am spus totul despre întâlnirea lui Jean-

Pierre cu Honoré. I-am spus, în şoaptă, cum m-a explorat şi cât de minunat de stranie a fost explorarea lui.

În pat, între cearşafurile scrobite şi mirosind a lavandă, am început să plâng. Numai Dumnezeu, în infinita Lui înţelepciune, ştia de ce, eu, unul, habar n-aveam. M-am lăsat pradă lacrimilor care nu mai conteneau. M-am lăsat pradă unei dureri cu neputinţă de priceput.

M-a trezit ciripitul păsărilor în zori. Mi-am spus rugăciunile de dimineaţă şi m-am auzit cerându-i iertare pentru neruşinarea mea mamei mele de neînlocuit. În timp ce mă spălam şi mă îmbrăcam, îmi juram că Honoré, oricine ar fi el, va ieşi din viaţa mea. Să-şi continue îndeletnicirile sordide fără mine. Să fie jucărioara leprelor bogate şi bătrâne. Să nu-l mai văd în faţa ochilor şi să nu mă mai gândesc la el. Să dispară.

M-am dus la masa de scris şi m-am uitat în jur, aşteptând inspiraţia cu stiloul în mâna avidă, până când *mademoiselle* Simone a bătut la uşă şi m-a smuls din reverie.

— Aveţi o scrisoare, domnule Dinu.

Era de la vărul Eduard. Rezervase bilete la Folies Bergère. Fenomenala Josephine Baker, obiectul admiraţiei întregului Paris, era în program în seara aceea. Trebuia să mă îmbrac elegant şi să fiu gata la opt fix. Eduard promitea că-şi va face datoria de văr şi că mă va scoate la cină după spectacol.

Fenomenala miss Baker era negresă, la fel ca toţi muzicienii care o acompaniau. Era protagonista unei piese numite *Plantaţia*. Ea şi trupa ei erau cu toţii nişte sclavi fericiţi, fiindcă n-am mai văzut, niciodată până atunci şi nici de atunci încoace, atâtea zâmbete albe şi pure pe nici o scenă a lumii. Josephine îşi dădea ochii peste cap, îşi bâţâia fundul şi dansa step ori de câte ori avea chef. Purta cea mai scurtă fustă, care dezvăluia nişte picioare lungi şi agile. Îmi plăcea spectacolul, chiar dacă eram şocat.

— De ce se spune că-i fenomenală? l-am întrebat pe vărul meu când ne-am aşezat amândoi pe bancheta din Café Larivière.

— E un spirit foarte liber, mi-a răspuns. S-a stabilit aici pentru că parizienii luminaţi sunt indiferenți la culoarea pielii. Nu ţi-ai putea-o imagina cântând şi dansând pe o scenă din Bucureşti, nu?

— Nu, n-aş putea, am răspuns.
— Ce-a mai scris în ultima vreme tânărul nostru geniu?
— Cine?
— Tu, fireşte. Câte pagini ai umplut?
— Câteva. Doar câteva. Numai câteva.
— Cezar aşteaptă cel puţin o capodoperă, Dinule. N-ai voie să-l dezamăgeşti.
— N-o să-l dezamăgesc, am spus. După care am adăugat: Sper.
— Dragul meu văr, tatăl tău nu aşteaptă de la tine nimic de genul ăsta. Pur şi simplu vrea să vezi lumea şi să te bucuri de viaţă cât mai poţi. Îţi recomand *bœuf bourguignon*[4].
Spre sfârşitul mesei – după stridii şi şampanie, vită şi un fermecător sorbet de portocale roşii – am fost tentat să-i spun lui Eduard despre întâlnirea mea cu oacheşul Honoré. Ştiam că era o nebunie fie şi să-l menţionez, însă în acel moment mocnea în mine o nebunie ce trebuia exprimată, sub orice formă, oricât de indirectă sau de opacă.
— Eşti băiatul mamei, nu-i aşa, Dinule?
— Îmi iubesc şi tatăl, l-am asigurat eu fără prea multă convingere.
— Mai există un băiat al mamei care e un mare scriitor. Sunt bine informat. Numele lui e Marcel Proust.
— Am tot vrut să-l citesc.
— Cred c-ar trebui. Poate te va încuraja să scrii despre Elena. Am auzit că mama lui Proust era zgârcită cu afecţiunea ei, spre deosebire de femeia care-l mângâia şi alinta şi adora pe unicul ei Dinu. Va fi mereu în gândurile tale, aşa cum bine ştim amândoi, şi nu cred că vei deveni prozator sau poet sau orice vrei tu să fii până nu vei descoperi o cale să te consolezi după pierderea ei. Iată sfatul meu chibzuit, de văr.
Povestea asta, cea mai ciudată din viaţa mea, a început cu adevărat în seara aceea, la Café Larivière. Aventura mea cu Honoré fusese preludiul, uvertura dramei care avea să se petreacă peste puțină vreme. Am ţinut seama de vorbele vărului meu şi în dimineaţa următoare mi-am cumpărat primele două volume din labirinticul roman al lui Proust. Citind despre povestitorul care stă treaz în patul lui, incapabil să doarmă până ce mama nu-l binecuvântează cu prezenţa ei

liniştitoare, m-am simţit recunoscător că eram fiul Elenei. Marcel – bănuiam că era Marcel – nu avusese un asemenea noroc. El trebuia să-şi aştepte îndelung sărutul de împăcare şi de noapte bună, pe când eu primeam atâtea sărutări câte voia mama să-mi ofere, şi uneori chiar erau multe. Durerea mea din 1927 era aceea a unui tânăr bărbat care cunoscuse dragostea maternă; nefericirea lui, am început eu să înţeleg, era însă şi mai chinuitoare din cauza unei terifiante îndoieli. Marcel voia ca mama lui să-şi arate afecţiunea statornică, să nu spunem devoţiunea, dar demonstraţiile ei erau scurte şi nepotrivite. La parter se aflau oaspeţi ce trebuiau întreținuți şi era important ca ea să li se alăture. O singură sărutare scurtă, puţin mai mult decât o pupătură, trebuia să fie de-ajuns. Dar pentru el nu era niciodată, niciodată de-ajuns. Asta avea să devină o absenţă permanentă în viaţa lui.

Am mai cumpărat trei volume. Le citeam în turnul meu de fildeş, în cafenele, în parcuri. Descoperisem un suflet-pereche complicat – o, cât de complicat! I-am scris tatălui meu că Proust era scriitorul pe care, mai mult decât pe oricare altul, voiam să-l urmez. Mi-a răspuns printr-o ilustrată că spera să fiu bine şi fericit şi să mă bucur de plăcerile unice ale Parisului.

O singură plăcere îmi doream să gust din nou, în ciuda jurământului meu că nu aveam să-l mai văd sau să mă mai gândesc vreodată la el. Talentele de explorator ale bărbatului pe care ştiam că nu-l cheamă Honoré mă ademeneau în casa de pe Rue de l'Arcade. De două ori am ajuns până la colţul străzii şi n-am fost în stare să merg mai departe. Îl auzeam pe preot dojenindu-mă; mi se năzărea că o aud pe mama suspinând; ascultam ceea ce mi se părea a fi conştiinţa mea avertizându-mă în privinţa pericolelor ce mă aşteptau. Vocile mă făceau să mă retrag, să-mi întorc paşii spre Rue des Trois-Frères, spre confortul şi intimitatea mansardei mele, spre alte capitole din Marcel Proust.

— Bun venit în Templul Desfrâului, a spus *monsieur* Albert. Eram sigur că te vei întoarce. Ştiu că Honoré, cel de neînlocuit, va fi fericit să te vadă.

Şi-a dezvelit dinţii îngălbeniţi într-un zâmbet şi a adăugat:

— Pe Honoré îl vrei, nu-i aşa?

— Da.

— Am să-l trezesc îndată. Dacă are vreun defect, acela e că uneori se desfată cu vin şi alte alcooluri în exces. Azi-dimineaţă s-a întors răvăşit şi nefericit. M-a deranjat aşa de tare, încât aproape am renunţat la serviciile lui. Era cât pe ce să-i trântesc uşa-n nas, când m-am gândit la tine, tânărul meu român bogat, şi la dezamăgirea pe care ai încerca-o dacă nu l-ai găsi pe Honoré gata să-ţi îndeplinească cele mai mici şi mai năbădăioase dorințe. Venirea ta aici astăzi este, zău aşa, ceva aproape miraculos.

— Cât trebuie să aştept?

— Ai răbdare. Încearcă să-ţi înfrânezi ardoarea. Fă-te comod pe *chaise longue*-ul doamnei Proust cât timp evaluez eu starea fizică şi mentală a lui Honoré. O să-i spun că ai sosit şi că eşti nerăbdător – cred că „nerăbdător“ e cuvântul potrivit – să-l vezi.

S-a făcut nevăzut înainte să apuc să-l întreb dacă *chaise longue*-ul pe care stăteam chiar îi aparţinuse doamnei Proust. Era acoperit cu un material verde-deschis, care cunoscuse şi zile mai bune, însă cu mult prea mult timp în urmă. Oare „Proust“ era un nume comun în Franţa, mă întrebam.

— Se spală, se bărbiereşte şi se pregăteşte pentru scumpul său Jean-Pierre, alias Silviu Golescu. Fiindcă eşti Silviu Golescu, nu-i aşa?

— Sigur că sunt.

— Sigur că eşti.

— *Monsieur* Albert, cine e, sau cine a fost, doamna Proust?

— O, câtă inocenţă. Doamna Proust e mama romancierului…

— A lui Marcel?

— Nici nu mai există altul. Da, da. Domnul Marcel Proust a considerat că e o onoare să-mi devină prieten. Când am deschis primul stabiliment indecent, mi-a adus nişte mobilier de prisos care aparţinuse odată părinţilor săi – precum acest *chaise longue* pe care tocmai îţi odihneşti apreciatul posterior. A fost extraordinar de drăguţ din partea lui. E mort de cinci ani, dar îmi imaginez adesea că e aici cu mine, mai ales în după-amiezile de miercuri, când monstruosul rus Safarov reduce un industriaş obscen de banal şi ridicol de bogat la o zdreanţă sângerândă şi bolborositoare. Ah, ţipetele, excitaţia. Printre clienţii mei se numără duci, prinţi, conţi, dar numai omul acela

vulgar şi nevoia lui de bruta de Safarov îmi țin afacerea pe linia de plutire. Mă doare că aşa stau lucrurile, domnule Golescu, dar ăsta este adevărul gol-goluţ. Dă-mi voie să-ţi arăt ceea ce eu numesc „Biblioteca Vaticanului".

Biblioteca Vaticanului, care se găsea la etaj, în camera de deasupra recepţiei, conţinea volume din *Almanach de Gotha* şi *Burke's Peerage*[5], precum şi alte câteva cărţi de heraldică, însă nimic mai mult.

— Aristocraţii sunt pasiunea mea, Silviu Golescu, mi-a explicat el. Metehnele lor, micile lor păcate. Pentru mine sunt precum triburile pierdute ale lui Israel. Îi caut şi îi fac ai mei.

S-auzit soneria. *Monsieur* Albert m-a sfătuit să rămân acolo, printre capetele încoronate şi nobile ale Europei.

S-a întors cu vestea că altcineva, un domn mai bogat şi nobil, cerea cel puţin o oră cu – îi era jenă să mă informeze – Honoré.

— Am să plec atunci, am zis. Nu pot concura pentru favorurile lui.

— Nu, nu, domnule Silviu, insist să rămâi. Nu e nici o competiţie, te asigur. Nimic atât de vulgar. Oricum eşti preferatul lui Honoré.

— Chiar aşa?

— Mi-a mărturisit-o chiar el. Te preferă.

Am lăsat acolo o sută de franci, pe care *monsieur* Albert a avut curtoazia să nu-i numere. Mi-a turnat un pahar cu *sherry* de cea mai bună calitate, de la moşia – s-a grăbit să mă informeze – unui marchiz spaniol, cunoscător pasionat al plăcerilor oferite de templul profan al lui *monsieur* Albert.

Am stat în Biblioteca Vaticanului ascultându-l pe bibliotecarul chel şi durduliu care mă regala cu poveşti despre frumuseţea lui de odinioară.

— Aveam părul auriu, nu un blond comun. Prinţul Radziwill nu a fost singurul care a remarcat că arătam ca un înger cu zulufii în vânt şi cu ochii azurii. Vai, mă tem că acum sunt un înger căzut, alungat pentru totdeauna din paradisul locuit de cei tineri şi frumoşi. Acum lucrez la periferia paradisului, s-ar putea spune, unde însă pot să le ofer lui Honoré şi Jean-Pierre fericirea de-a fi împreună, după cum am încredere că se va întâmpla în numai o oră.

S-a uitat la ceasul de buzunar şi a plescăit enervat.

— Într-o oră, da.

De jos s-a auzit şi mai tare soneria.

— Ah, goarna datoriei. El trebuie să fie. E gata să te primească, în sfârşit.

Stătea în pragul cămăruței sale, fumând o ţigară turcească, la fel ca prima oară, amuzat de felul în care mă fâstâceam în prezenţa lui.

M-a salutat, şoptit, pe româneşte. Într-o clipă, a încetat să mai fie Honoré. L-am dat deoparte pe Jean-Pierre pentru totdeauna când i-am răspuns în limba pe care o împărțeam amândoi prin naştere.

— Mi-ai lipsit, palidul meu amant.

— Şi tu mie, m-am auzit recunoscând. Şi tu mie.

M-a tras în cămăruţa lui şi m-a strâns în braţe, sărutându-mi părul, urechile, ochii, nasul, buzele, cu ceea ce am înțeles că era frenezia pasiunii.

— Mă cheamă Răzvan.

— Eu sunt Dinu.

— Adevărat?

— Adevărat. Şi tu chiar eşti Răzvan?

— Sunt. Crede-mă.

I-am spus că-l credeam. M-am bucurat că nu mai eram nişte impostori. Mă bucuram mai presus de cuvinte să fiu din nou cu el, să fiu Dinu al lui. I-am zis toate astea în timp ce mă cuprindea cu braţele.

A fost o după-amiază de explorare tandră şi reciprocă. Eram şi eu un navigator. Fiecare petic, fiecare cusur al trupului său era supus investigaţiei mele microscopice, hotărâte. Coşurile şi negii şi punctele lui negre erau ale mele să le ador. Acum se numărau printre comorile mele cele mai preţuite.

Am împărţit o ţigară cu el, prima dintre multele care au urmat după aceea. O, acel cuvânt, „după“, sugerând atât satisfacţia, cât şi dezolarea. „După“ a ajuns să însemne ceva final pentru mine, un ultim rămas-bun, cu mult înainte ca eu şi Răzvan să ne înstrăinăm. Uram însăşi ideea de „după“, voiam ca dragostea noastră să se petreacă într-un prezent etern.

Despre dragoste scriu aici, în memoriile unei vieţi trăite pe jumătate. Am menţionat hamalul de la gară şi inexplicabila mea dorinţă, apoi reapariţia lui ca Honoré şi în cele din urmă ca

Răzvan. Am documentat faptul că în tinereţea mea eram atras de bărbaţi păroşi şi musculoşi, reprezentând masculinitatea ce îmi era refuzată de la natură. Acel fapt, care mă alarmase şi mă şocase în vara lui 1927, îmi stârneşte acum un zâmbet crispat, pentru că bruta pe care am cunoscut-o, în împrejurările sordide din 26 mai ale acelui an decisiv, era nici mai mult, nici mai puţin decât băiatul unui prinţ, copilul adoptat al unui bărbat de mare rafinament, care strânsese cândva mâna fără vlagă a lui Marcel Proust şi petrecuse împreună cu artişti la care eu puteam numai să visez.

Răzvan, la vârsta de treizeci şi opt de ani, avea poveşti fermecătoare de spus frumuseţii palide a cărei inimă era fericit s-o stăpânească. Exploratorul meu a devenit profesorul meu în privinţa acelor obiceiuri şi ritualuri ale lumii pe care nu puteam să mi le imaginez sau să le inventez la masa de scris din imaculata mea mansardă.

— Am multe să-ţi povestesc, scumpul meu, mi-a spus el moale. Asta e ultima dată când ne întâlnim în casa deocheată a lui *monsieur* Albert. De mâine eşti invitatul meu în apartamentul pe care prinţul l-a cumpărat pentru mine.

— Prinţul? Care prinţ?

— Vei descoperi cine a fost destul de curând.

— De ce nu poţi să-mi spui acum?

— Nu acum. Nu aici. E o poveste lungă şi trebuie să fiu liniştit ca să pricep ceva din ea. Dacă o să pricep vreodată, Dinule, dacă o să pricep vreodată.

Am cedat încă o dată insistenţelor lui încurajatoare şi curând mă aflam în acel spaţiu atemporal pe care numai iubiții îl locuiesc. Apoi, satisfăcuţi, am dormit unul în braţele celuilalt, până când *monsieur* Albert ne-a trezit anunţându-ne că cineva foarte distins solicita serviciile lui Honoré.

— Mi-am terminat treaba pe ziua de azi. Mă duc acasă. Informează-l pe domnul respectiv că Honoré e obosit şi incapabil să-i satisfacă cerinţele, oricare ar fi ele.

— Încalci regulile. Nu-mi arăţi respectul cuvenit.

— Voi pleca cu Jean-Pierre de îndată ce ne spălăm.

— Te porţi iresponsabil.

— Nu sunt o maşină, domnule Le Cuziat. Să-ţi reamintesc că nu sunt o maşină? Nici măcar dumneata nu mă poţi obliga să

fac ceva la comandă.

Rămas fără cuvinte, *monsieur* Albert se uita lung la Răzvan, la trupul lui gol, când el m-a sărutat şi i-a spus:

— Poate n-ai să crezi, peşte snob ce eşti, dar m-am îndrăgostit.

Ne-am oprit la un bar unde ospătarii îl cunoşteau pe Răzvan. L-au salutat pe domnul Popescu ca pe un client foarte stimat.

— El e Dinu, noul meu prieten din România. A venit la Paris să scrie o carte. E un tânăr romanţios.

Răzvan a comandat un platou mare cu midii şi pâine pentru sos.

— Şi Sauvignon de Saint-Bris.

Găsea moduri subtile de-a mă atinge peste masă, convingându-i pe ceilalţi clienţi ai barului şi ai restaurantului că era ca un tată pentru mine, dacă nu chiar tatăl meu. Mă desfătam cu acea disimulare. Eram chiar tentat să-i spun tată când degetele lui îmi mângâiau brațul sau îmi ciufuleau părul.

— Ce i-am zis lui Satan e purul adevăr, Dinicule. Sunt îndrăgostit de tine. Fără speranţă, cred.

„Dinicu“, acest diminutiv vechi, din altă lume, era numele pe care mi-l dăduse mama. L-am auzit ultima dată pe buzele ei când murea, în ziua de 15 septembrie 1920.

(„O, dragul meu Dinicu, trebuie să plec departe, fiule. Trebuie să ai încredere în Domnul. Vom fi din nou împreună într-o zi.“)

— Mi se pare că te-am supărat cu Dinicu. Vrei mai bine să fii Dinuleţul meu?

— Eşti foarte copilăros, Răzvănel.

— Aşa vorbesc bebeluşii, Dinuleţ.

— Dar nu sunt eu *your baby*, cum spun americanii, Răzvănel?

— Ba eşti, Dinuleţ, ba eşti.

Răzvan m-a condus la casa de pe Rue des Trois-Frères, din care se înălţa mândru turnul meu de fildeş. Era o seară parfumată, îmi amintesc. *Mademoiselle* Simone, cu un pahar de vin în mână, era în stradă, vorbea şi râdea cu un alt portar. Şi-a văzut chiriaşul şi pe tovarăşul lui apropiindu-se, aşa că ne-a ieşit în întâmpinare.

— Dragă domnule Dinu, trebuie să mă prezinți chipeşului dumitale prieten, pe care l-ai ţinut ascuns de noi până acum.

— Nu l-am ţinut ascuns. Nici n-am ştiut că e în Paris până nu ne-am întâlnit întâmplător acum câteva zile. Am locuit aproape unul de altul în Bucureşti, am minţit eu convingător.

— Atunci să sărbătorim această regăsire.

Şi asta am făcut, timp de mai bine de-o oră, într-un bistrou din apropiere, împreună cu Simone şi Françoise. Răzvan, care a băut mai mult vin decât noi toţi la un loc, n-a mai fost dintr-odată în stare să se exprime coerent, nici în franceză, nici în română. Bâiguia că sunt scumpul lui Dinicu, pe când eu speram şi mă rugam ca ele să nu înțeleagă.

— Unde locuieşte? m-a întrebat *mademoiselle* Simone.

— În partea cealaltă a Parisului, am răspuns. Ar fi posibil…, am început eu, dar eram prea timid şi stânjenit să-mi duc până la capăt întrebarea.

— Continuă.

— Ar fi posibil să doarmă în camera mea în noaptea asta?

S-a lăsat o tăcere în timpul căreia am crezut că îngheţ de frica iminentelor mustrări urmate de refuz.

— Sigur că e posibil. Nu va fi comod, bănuiesc, dar sigur că e posibil. O, uită-te numai la el – deja a adormit.

Mademoiselle Simone l-a apucat de braţul stâng, eu de cel drept, şi astfel ne-am chinuit să-l conducem pe Everestul treptelor care duceau la mansarda mea. O iubeam în acele momente jenante şi preţioase aşa cum îmi iubisem mama.

— Te las să-l dezbraci. Dimineață o să vă aduc cafea – foarte multă cafea pentru el – şi cornuri.

Am reuşit să-l dezbrac, deşi se-mpotrivea, crezând poate că sunt altcineva, şi l-am băgat în pat, apoi m-am culcuşit în braţele lui, de care m-am lăsat cuprins pentru întreaga noapte minunată care a urmat. De fericire nu puteam să adorm, lungit alături de Răzvan al meu care sforăia şi trăgea pârţuri, iar uneori mai vorbea şi în somn. Am sărutat toate cusururile care acum îmi aparţineau, pe absolut fiecare dintre ele.

— A ce miroase, Dinicule?

— A lavandă.

— Unde sunt?

— În camera mea, Răzvane. În patul meu, ca să fiu precis.

— Cum am ajuns aici?
— Dumnezeu ştie.
— Ăsta nu e răspuns.
— Erai foarte beat şi foarte obosit. Ai mers cu mine până în Montmartre de la Templul Desfrâului al lui *monsieur* Albert. Ne-am oprit la nişte *moules marinières*[6] pe drum. Mi-ai spus de nenumărate ori că mă iubeşti. Le-ai cunoscut pe domnişoarele Simone şi Françoise şi ai băut pahar după pahar după pahar din vinul tău preferat. *Mademoiselle* Simone şi mult iubitul tău – sper, sper – Dinicu sau Dinuleţ te-au cărat pe scări. Aşa că iată-te aici, alături de mine. Ăsta e un răspuns satisfăcător?
— Merge.
— E adevărul gol-goluţ, Răzvane.
— Trebuie să mă piş, scumpule. Trebuie neapărat să mă piş.
I-am arătat unde se afla cea mai apropiată toaletă, un etaj mai jos de turnul meu de fildeş.
S-a întors în braţele mele. Ne-am bucurat fiecare de respiraţia mirosind a usturoi a celuilalt. Mai erau părţi ale corpului pe care nu le exploraserăm, aşa că am făcut-o atunci. Am făcut-o în linişte, din respect pentru Simone, care – speram noi – ne aştepta jos cu cafea şi cornuri.
Pentru început am vorbit despre mamele noastre. Pe a lui o chema Angela, potrivit cu firea ei angelică. Răzvan era cel mai mic dintre cei patru copii ai ei, născut la o lună şi o zi după moartea tatălui.
— Fraţii şi sora mea erau destul de mari ca să lucreze pe moşie. Aşa a supravieţuit familia noastră.
— Care moşie? Unde?
— Eşti foarte curios, vrei să ştii tot, aşa-i?
— Tot, da. Chiar mai mult.
— E într-un loc de care n-aveai cum să auzi. Într-un colţ îndepărtat al întinsei noastre ţări.
De la vârsta de şase sau şapte ani şi el a trudit pe câmp, scoţând cartofii şi napii din pământ, culegând merele şi prunele din copaci. Mergea la şcoală de două ori pe săptămână, ca să înveţe alfabetul şi numerele. Mama lui, Bogdan, Mircea şi Irina îi spuneau poveşti cu zâne, spiriduşi şi fantome. Angela era cea mai bună dintre povestitori, reuşea să-l sperie în cele mai dulci

şi mai blânde feluri, amintindu-i că tot ce spune e închipuire atunci când îl băga în pat şi îi dădea sărutarea de noapte bună. De fiecare dată îi făcea semnul crucii, să fie sigură că Sfântul Duh îl va apăra pe Răzvan, care nu cunoştea dragostea de tată.

— Vreau să-mi povesteşti despre Elena.

Spre marea mea mirare, aveam limba legată. Înţelegeam să fiu aşa cu vărul meu Eduard, dar nu şi cu bărbatul de care eram îndrăgostit. M-am străduit să găsesc cuvintele care să exprime adâncimea sentimentelor mele pentru ea, însă tot ce-am putut spune la început a fost:

— Era frumoasă.

— Of, Dinule, toate mamele sunt frumoase, chiar şi atunci când au feţe de vaci sau de purcele. Eşti un băiat deştept, dragul meu, care îl citeşte pe Marcel Proust. Dacă-ţi spun că Angelei îi căzuseră toţi dinţii din gură, dar că rămăsese la fel de strălucitoare în ochii mei, o să-ţi faci totuşi o imagine despre ea. Descrie-mi-o pe Elena, scriitor amărât ce eşti.

Îi mărturisisem că aşteptam inspiraţia. Molia sau fluturele încă nu ieşise din omidă şi nu-şi întinsese aripile.

— Şi acum spune-mi, omidă dragă, ce fel de femeie era Elena?

— E. E încă vie în gândurile mele.

— Aşa sper. Vreau să aud mai multe.

Spre surpriza mea, am început să-i spun:

— Trăia în umbra tatălui meu. E un bărbat puternic, inteligent, încăpăţânat. Îl cheamă Cezar şi ar fi putut fi cu uşurinţă un împărat roman. Mama nu-l contrazicea niciodată, nu-i ieşea niciodată din cuvânt. Într-un rând, când el nu era de față, m-a implorat să-l iert.

— Să-l ierţi, Dinuleţ? Pentru ce să-l ierţi?

— N-am înţeles atunci şi nu sunt foarte sigur că înțeleg nici acum. Am asigurat-o că o să-l iert pe tata pentru că era tatăl meu.

— Era rău cu ea?

— Nu era cald şi iubitor, cum eşti tu cu mine.

— A fost rău cu tine?

— Nu, nu. Acum sunt aici, la Paris, datorită lui. Graţie generozităţii lui te-am cunoscut. Cele două sute de franci pe

care i le-am plătit lui *monsieur* Albert erau ale sale. Pot spune că Cezar Grigorescu a fost exagerat de bun cu fiul lui.

Apartamentul lui Răzvan din Rue de Dunkerque, unde locuia de treisprezece ani, era modest mobilat. Avea fotografii înrămate pe noptierele de lângă pat şi icoane cu Sfântul Nicolae şi cu Fecioara Maria pe pereţi. Asta dădea un plus de culoare şi de mister camerei care altfel era destul de mohorâtă şi pe care, din iunie până în septembrie, am transformat-o în universul nostru.

— Cine e bărbatul cu mustaţă?

— Nu e un bărbat oarecare. El este prinţul meu. E chipeş, nu-i aşa?

Cred că am ridicat din umeri.

— Dinuleţul meu e gelos?

— De ce-aş fi?

— Pentru că-l iubeşti pe Răzvănel cu pasiune, orbeşte, iar iubiţii orbi şi pasionaţi sunt invariabil geloşi.

— Nu mi se pare un om fericit.

— Fericit? Prinţul meu? Nu prea avea motive să fie fericit. E adevărat că era bogat, se bucura de unele privilegii şi era liber să călătorească oriunde-ar fi dorit în lumea asta, dar zâmbea aşa de rar, încât te surprindea de fiecare dată.

— L-ai iubit?

— L-am respectat, Dinule. O să-l respect întotdeauna. În caz că mă întrebi dacă m-am culcat cu el aşa cum m-am culcat cu tine, răspunsul e nu. Am fost un băiat simplu când m-a adoptat şi un băiat deştept când a murit. Lui îi datorez inteligenţa.

— Ce fel de inteligenţă?

— Franceza mea elegantă. Cunoştinţele mele despre arhitectura bisericească. Aprecierea frumuseţii sub forma domnului Dinu Grigorescu – astea sunt caracteristicile celor mai inteligenţi dintre bărbaţi.

— Sună convingător.

— Noi doi nu mai suntem pe piață acum, asta-i situaţia.

— Ce vrei să spui?

— Nu trebuie să mă mai plăteşti pentru serviciile mele – şi, când spun asta, mă refer la Albert Le Cuziat. Astea nu mai sunt servicii. Dragostea mea pentru tine nu poate şi nu trebuie să fie nici cumpărată, nici vândută.

— Sunt flatat, am zis eu şi voiam să spun mai multe, mult mai multe, dar îmi era imposibil să vorbesc.

— Mă uit la tine şi te citesc ca pe cartea pe care n-ai scris-o încă şi pe care poate n-o s-o scrii niciodată. Te întrebi de ce un om cultivat a lucrat pentru maleficul *monsieur* Albert, nu?

— S-ar putea.

— Ştiu că da, şi te ador pentru că eşti aşa curios. Am şi eu nişte întrebări pentru tine. Până în septembrie ne vom bucura de nenumărate conversaţii revelatoare. În clipa asta, stând întins aici, mă simt singur şi abandonat. Te rog, vino lângă mine.

M-am dus lângă el.

Într-o dimineaţă, câteva zile mai târziu, m-am trezit în alcovul meu parfumat cu lavandă şi am cunoscut cea mai oarbă şi mai sumbră disperare. Scriu „am cunoscut“ pentru că păream a fi dincolo de sentimente. Eram în posesia unei cunoaşteri pe care n-o puteam pătrunde cu mintea. Era acolo, îmi invadase trupul. Îmi spunea că nu aveam să mai plâng vreodată, oricât de mult mi-aş fi dorit. Pătrunsesem, peste noapte, într-un univers insensibil.

Am învăţat că iadul era un loc pentru cei neliniştiţi, că nemulţumirile lor aveau să se prelungească în eternitate. Acum nu mai eram neliniştit, eram amorţit. Eram nimeni. Aveam un nume, Dinu Grigorescu, dar acesta nu avea nici un înţeles şi nici o semnificaţie. Mă puteam la fel de bine numi „piatră“ sau „varză“.

Puteam la fel de bine să fiu mort.

— Cezar m-a însărcinat să-ţi mulţumesc pentru scrisori, mi-a zis Eduard când ne-am văzut. E un om foarte ocupat, Dinule. Se ocupă de un caz care-i mănâncă toate orele de lucru şi chiar câteva dintre cele când ar trebui să doarmă. Am vorbit la telefon cel mult cinci minute. I-am spus că eşti sănătos şi mulţumit de viaţa ta boemă. Am făcut bine, nu-i aşa?

— Foarte bine.

N-am pomenit nimic de Răzvan, de plăcerile pe care mi le oferea, pentru că eram din nou Dinu Grigorescu, băiatul băiatului prinţului, nu mai eram o piatră sau o varză. Petrecusem noaptea în patul iubitului meu, din care mă

ridicasem fără tragere de inimă când clopotele de la biserica din apropiere bătuseră de prânz.

— Ţi-ai făcut vreun prieten, Dinule? Sau vreo cunoştinţă?

Acum trebuia să fiu inventiv. Îmi dădeam seama că era sincer curios şi m-am trezit dornic să-i satisfac această curiozitate.

— Mulţi, vere Eduard. Mulţi prieteni şi multe cunoştinţe.

— Povesteşte-mi despre ei.

— Mi-ar lua ceva vreme să ţi-i descriu pe fiecare dintre ei. Acest *poulet à l'estragon*[7] e delicios.

— Aşa şi trebuie, la cât costă. Te ascult, Dinule.

Mă asculta fascinat, în aparenţă, în timp ce-i înşiram numele prietenilor mei boemi cu totul imaginari. Unii erau pictori, muzicieni şi poeţi aspiranţi, alţii nu aveau ambiţii artistice de nici un fel. I-am vorbit despre Michel şi despre Yves şi Celeste, despre Raymond şi Jacques şi – iar asta era o îndrăzneală din partea mea, pentru că testam cunoştinţele vărului meu despre romanul lui Proust – un anume domn Vinteuil, compozitor al unor foarte subtile lucrări de muzică de cameră, prezentat de un bărbat din Bretagne care îi ştia pe toţi oamenii ce meritau cunoscuţi în Paris.

Am făcut o pauză să respir, uimit de îndrăzneala mea. Vinteuil? Albert? Aşteptam să fiu demascat drept şarlatanul care eram.

— Pentru un tânăr aşa de timid şi de reticent, se pare că ai dezvoltat o capacitate remarcabilă pentru prietenie. Chiar ai înflorit în Paris, Dinule. Te felicit.

Şarlatanul din mine refuza însă să se oprească.

— Am cunoscut pe cineva care o dată a dat mâna cu Marcel Proust, am continuat eu, spunând, în sfârşit, un adevăr. Mi-a zis că strângerea de mână a lui Proust era molatică.

— Şi cine e această persoană privilegiată?

Ei bine, e Răzvan, mult prea curiosule văr Eduard – însă n-am spus asta cu glas tare. E Răzvan, sub vraja căruia mă aflu, din braţele căruia m-am smuls ca să fiu acum aici cu tine.

— Un bărbat pe care l-am cunoscut la Operă, la o reprezentaţie a spectacolului *La sonnambula*. A fost una dintre acele întâlniri întâmplătoare.

— A, da, ce-ar fi vieţile noastre fără ele? Acest domn ţi-a dat cartea lui de vizită? O să vă mai vedeţi?

— Mă îndoiesc.

— Păcat. Mi-ar fi plăcut să-l cunosc.

— Poate ni se vor mai încrucişa drumurile într-o zi. Parisul nu e un oraş chiar atât de mare.

— Ai mai multă culoare în obraji, Dinule. Nu mai semeni cu o fantomă. Înfăţişarea sănătoasă de-acum se datorează probabil mâncării şi vinului pe care le consumi cu atâta poftă.

— Se poate, am spus eu. Zilele astea am un apetit puternic pentru cele mai fine lucruri care există în viaţă.

Cel mai fin lucru fiind Răzvan, al cărui nume voiam să-l rostesc cu inconfundabila voce a dragostei. Apetitul meu pentru Răzvan e cel mai puternic dintre toate, recunoşteam eu în tăcere.

— Nişte coniac, cred.

Dacă există vreo expresie care mi-l evocă garantat pe dragul meu văr Eduard, mort acum, aceasta este: „Nişte coniac, cred".

Acolo, sub icoanele cu Sfântul Nicolae şi Fecioara Maria, a început adevărata, lunga mea educaţie.

— Trebuie să-mi promiţi că nu mă întrerupi.

— Promit.

— Vei fi primul şi ultimul care îmi aude povestea aşa cum vreau eu s-o spun.

Am dat din cap, de teamă să nu-l întrerup deja.

— Ceea ce înseamnă, dragul meu, că va trebui să ai răbdare cu mine.

Se holba la covor, mi-l amintesc şi acum, cu capul în mâini, aşteptând – bănuiesc – să-l viziteze ceva asemănător cu inspiraţia. Aşteptam şi eu, cu răbdarea pe care mi-o ceruse ca adorator al lui.

— Pare aşa de demult. Aveam unsprezece ani, Dinule, când prinţul m-a remarcat. Era o zi de vară, ca asta de-acum, şi eu, spre ruşinea mea, plângeam – mă plesnise mama fiindcă nu o ascultasem. Prinţul m-a văzut şi a coborât din landoul lui. M-a întrebat, în româna lui elegantă, de ce eram nefericit. Nu-mi găseam cuvintele în faţa lui. Cum putea un ţăran, un şerb, să găsească cuvinte potrivite pentru un prinţ? Îmi amintesc că mi-

am şters lacrimile, dar altceva mai nimic, în afară de stânjeneala mea.

Mi-a zâmbit şi a tăcut. Îngerul care-i înregistra vorbele, aşa cum mă consideram, îl aştepta să continue.

— Prinţul m-a sfătuit să fiu vesel şi mi-a spus că dorea să-mi ştie numele. I-am răspuns că sunt Răzvan Popescu, fiul Angelei şi al lui Ilie Popescu, fratele lui Bogdan, al lui Mircea şi al Irinei. Trăiau încă pe-atunci, iar mama la fel, însă tata murise. Pe el nu-l văzusem niciodată, murise înainte să mă nasc.

Spre sfârşitul verii, la vremea recoltei, prinţul a apărut la uşa modestei colibe pe care Popeştii o numeau casă. Mama lui Răzvan a făcut o reverenţă când l-a văzut, dar el i-a spus că o asemenea curtoazie nu e necesară şi i-a strâns mâna. Voia să-i vorbească între patru ochi, în casa de pe moşia lui. Avea o chestiune urgentă de discutat cu ea înainte să se întoarcă la Paris, în septembrie.

Ce putea fi această „chestiune urgentă“? Era un lucru misterios ca un bărbat de viţă nobilă să vrea să se întâlnească cu una dintre ţărănci în intimitatea conacului său.

— Valetul prinţului a servit-o pe mama cu ceai, spre uluiala ei. Misterul a început să se elucideze când prinţul a remarcat că fiul ei cel mai mic, băiatul care venise pe lume fără tată, îl impresionase cu felul său politicos şi blând de a vorbi.

Răzvan a făcut o pauză, văzând – din nou, presupun – privirea mea neîncrezătoare.

— Da, Dinicule, cuvintele sunt ale mele şi sunt departe de vocabularul limitat al mamei. Sofisticatul Răzvan îşi dă toată silinţa să exprime sentimentele ei confuze în timpul propunerii neaşteptate pe care i-a făcut-o prinţul în luna august a anului 1901. Propunerea lui era pe cât de simplă, pe atât de lipsită de noimă. Voia să mă adopte, să mă educe, să-l transforme pe băiatul Răzvan Popescu într-un om de valoare.

Ce a urmat, mi-a spus Răzvan, se va povesti altă dată.

Era timpul să facem dragoste, apoi să mâncăm şi să bem.

Poate că asta e cartea pe care n-am reuşit s-o scriu nici la Paris, în 1927, nici la Bucureşti, în anii ’30, sau în deceniile de singurătate care au urmat. Eram inspirat – ah, cuvântul acesta, „inspirat“ – de un vis în care hamalul de la gară, din iulie 1920, îmi căra valiza şi urca cu mine şi cu părinţii mei în maşina

noastră. Cezar şi Elena îi zâmbeau tânărului care le ţinea fiul în îmbrăţişarea lui de plebeu – o demonstraţie de afecţiune sinceră din partea cuiva care putea fi descris drept „sarea pământului“ – şi îndrăznea să-l sărute. Erau, sau cel puţin păreau, hipnotizaţi de îndrăzneala tânărului. Când buzele lui Dinu Grigorescu le-au atins uşor pe cele ale hamalului veşnic fără nume, Elena a zis:

— Voi muri fericită, acum, Dinule. Voi muri foarte fericită, în două luni.

Dacă mama a murit într-adevăr fericită, asta n-a fost fiindcă aflase că singurul ei copil găsise un înlocuitor pentru afecţiunea ei în iubirea unui hamal hirsut, fără bani şi fără viitor. Atâta lucru înţelesese şi îndureratul Dinicu în cele câteva minute de la trezirea din cel mai urât dintre vise.

— Trebuie să ai încredere în Domnul, dragul meu Dinicu.

— Voi avea, mamă.

— Pentru tot restul vieţii.

— Da, mamă, promit.

E o promisiune pe care am încercat s-o onorez de dragul ei, deşi adesea cu greutate, timp de patruzeci şi şapte de ani. Acum îmi pun încrederea mea limitată în El, cred, când continui să scriu despre cei pe care i-am iubit şi pe care am încercat să-i iubesc în două oraşe europene care, odată, semănau unul cu celălalt.

Răzvan avea să mai stea în Corcova încă un an după ce mama lui, tulburată, a acceptat într-un final strania propunere a prinţului. Copilului i s-a adus un tutore care să-i rafineze româna şi să-l înveţe franceza. Lecţiile cu Alin Dănescu, un absolvent încărunţit prematur al Universităţii din Timişoara, aveau loc în biblioteca marii case a prinţului E.

Profesorul Dănescu era un dascăl riguros, care nu se zgârcea cu sarcasmele în faţa greşelilor inevitabile ale elevului.

— Of, încetează să mă mai insulţi cu prostiile tale, tinere Popescu. E obositor fie să şi încerc să învăţ pe cineva care ştie mult mai multe decât mine. Hai să inversăm rolurile. Fii bun şi educă-mă, *mon maître*[8], în arta eternă a idioţeniei.

Răzvan se încrunta. Se uita la profesorul lui. Nu răspundea provocărilor lui Alin Dănescu pentru că-şi dăduse seama – acest băiat simplu de ţărani, care încă nu păşise fascinat într-o sală

de teatru – că omul cu gura uşor strâmbă şi plină de insulte era un *actor*, o persoană care interpreta un rol. Era precum oamenii aceia care personificau îngeri sau demoni în zilele de sărbătoare. Se dădea în spectacol.

În timpul acelor prime lecţii, au citit împreună poveştile şi *Amintirile* lui Ion Creangă, precum şi poemele lui Mihail Eminescu. Sub tutela lui Alin Dănescu, Răzvan Popescu a înflorit în ştiinţa de carte. În şase sau şapte luni, băiatul prinţului, cum devenise cunoscut atât printre ţăranii, cât şi printre servitorii de la Corcova, ajunsese la *Fabulele* lui La Fontaine. A venit o zi, una importantă pentru elevul silitor, când Răzvan l-a întrebat pe Alin Dănescu, speriindu-l pentru câteva clipe, dacă îl instruise suficient în „arta eternă a idioţeniei". Răzvan se exprimase, spre propria plăcere şi spre surpriza tutorelui, în recent însuşita limbă franceză.

— Ticălosule! Haimana! Diavole!

La sfârşit s-au împrietenit şi au rămas prieteni ani de zile.

— L-ai mai văzut?

— Doar cu ochii minţii. E mort. Când ochii minţii nu-mi sunt întunecați de alcool, sunt permanent ocupaţi. Ajung în sute de locuri întunecate, dragul meu.

Stăteam lângă Răzvan, sub icoane, ascultându-l cum îşi descria neobişnuita educație, o educaţie care-i fusese refuzată hamalului de la gară, şi mă minunam, aşa cum mă minunez şi acum, de norocul meu absurd.

— Sunt un povestitor tacticos, nu-i aşa, Dinicule?

— Eşti.

— Îmi place să te ţin în suspans.

— Aşa se pare.

— Dar nu pentru mult timp. Până te vei întoarce în ţara ta, îţi voi spune totul. În cât timp se va întâmpla asta? Opt săptămâni? Şapte?

— Opt, sper. Opt, sper sincer, Răzvănel.

Mi-am cumpărat restul volumelor din romanul lui Proust, o carte aşa de complexă şi de subtilă, încât mi-a amorţit toate aspiraţiile prosteşti. Atunci nu ştiam nimic, sau mai nimic, despre viaţa de dincolo de hotarele lui Dinu Grigorescu, în timp ce Proust părea să fie conştient de toată diversitatea şi stranietatea umanului. Admiraţia mea pentru Marcel Proust

coincide cu dragostea mea pentru Răzvan Popescu, băiatul prinţului care strânsese mâna molatică a maestrului. I-am întâlnit pe amândoi în ultimele zile din mai, în 1927, când îmi doream şi eram pregătit să fiu vrăjit. Bănuiesc că de-atunci trăiesc într-o stare de vrajă.

— Ţi-am făcut vrăji, mi-a spus într-o dimineaţă când eram prea fermecat ca să-l contrazic. Te-am prins în capcană cu puterile mele magice.

— Da, aşa ai făcut.

— Eşti prostuţ dacă crezi asta.

— Atunci sunt prostia întruchipată.

Zilele treceau pe lângă noi. Nu mai era timp de certuri, nici măcar de cele prefăcute, aşa cum propunea el. I-am arătat foarte precis cu trupul meu că aveam nevoie de dragoste.

— Eşti un tânăr cam nesătul, Dinicule.

— Nu pot nega asta.

Odată foamea noastră comună domolită, am rămas în braţele lui şi l-am rugat să-şi continue povestea.

— Unde rămăsesem?

— Erai încă la Corcova, cu tutorele tău, vorbind franceza.

— A, da. Dar nu pentru mult timp. În toamna aceea am fost mutat – cred că ăsta e cuvântul potrivit – la Paris. Alin m-a însoțit la această adresă.

A făcut o pauză. Şi a oftat.

— Apoi Alin s-a întors la Timişoara şi am avut onoarea să primesc un tutore nou – un profesor asistent la Sorbona. Iar prinţul m-a trimis la un croitor specializat în stofe englezeşti – sau mai bine zic scoţiene? În câteva săptămâni, dragă Dinicule, eram un tânăr de oraş. Eram spilcuit din cap până-n picioare. Luam cina cu prinţul în separeurile restaurantelor scumpe şi discrete şi uneori, nu foarte des, în propriul lui apartament din vila familiei, situată în Île de la Cité.

Mi-am ţinut respiraţia înainte să întreb dacă puteam fi sigur că el şi prințul nu făcuseră dragoste.

— Presimţeam repetarea acestei întrebări de zile întregi. Trebuie să înţelegi, scumpul meu nebun de gelozie, că prinţul mă iubea. Iubea mai ales *ideea* unui băiat de ţăran care stăpânea franceza la perfecţie, care se mişca şi se purta cu

graţie. Eram, presupun, creaţia lui. Nu ne-am explorat niciodată unul pe celălalt, Dinu Grigorescu, dacă asta vrei să auzi.

Îmi lipsea curajul să spun că asta voiam să aud. Tăcerea mea l-a făcut să zâmbească.

— L-am făcut şi mai fericit pe fericitul meu, îmi dau seama. Şi da, îl veneram pe prinţul care m-a luat de pe câmpurile Corcovei şi mi-a permis să trăiesc o viaţă civilizată şi plină de farmec. Da, da, da. Da şi iar da. Destul cu revelaţiile pentru azi.

M-am întâlnit cu vărul Eduard în a treia sâmbătă din august. Era chiar mai amabil decât de obicei, îmbrăţişându-mă strâns când am ajuns la Café Larivière. A comandat şampanie de colecţie – „Cezar plăteşte pentru tot astăzi“ – şi m-a anunţat că mă aşteptau şi alte bunătăţi.

— De ce?

— Fără întrebări, te rog. Să fie o după-amiază a surprizelor plăcute.

— Dar de ce?

— Să spunem doar că generosul tău tată se întrece pe sine în generozitate.

Am vrut să întreb şi a treia oară, pentru că eram şocat de purtarea cu totul teatrală a vărului meu.

— Avem rezervări la ora patru.

— Rezervări? Unde? La teatru?

— Un soi de teatru.

— La circ?

— Nu chiar.

— La operă? La balet?

— O, Dinule, felul ăsta de distracţie e superior tuturor celorlalte. Insist să mă crezi. Ai încredere în vărul tău Eduard.

După ce am terminat şampania, am luat primele guri din gloriosul Château Palmer. Ni s-au adus scoici, apoi calcan, după calcan potârniche – „prima din acest sezon“ –, iar după potârniche, o selecţie de fructe de toamnă negre, albastre şi roşii.

— A fost un adevărat festin, Eduard.

— Aşa şi trebuie într-o zi atât de importantă. Nişte coniac, cred. Mai bem câte unul şi gata. Trebuie să fim în formă maximă şi alcoolul ne poate diminua performanţa.

Mi-a făcut cu ochiul.

— Nimic nu trebuie diminuat în după-amiaza asta.

— Eduard, eşti beat.

— Sunt?

— Da, eşti. Ai băut mai toată şampania şi mai tot vinul şi am bănuiala că nu erai prea treaz încă de la începutul mesei.

— Cafeaua va rezolva problema. Problema *temporară*.

— O să mă duc înapoi în podul meu să încerc să lucrez. Trebuie să mă întorc la Bucureşti cu cel puţin câteva pagini scrise.

— Nu, nu, Dinule. Acum paginile alea nu au nici o importanţă. Ceea ce contează pentru Cezar este ca tu să-i accepţi cadoul, preţiosul cadou, în această după-amiază. Trebuie să ne onorăm angajamentul în douăzeci de minute.

— Trebuie?

A mai băut nişte cafea, a plătit nota exorbitantă şi l-a rugat pe ospătar să ne cheme un taxi. A dat o adresă din Bois de Boulogne.

— Aici sunt cunoscut drept domnul Gérard, aşa că nu te arăta surprins, mi-a spus când am ajuns la destinaţie.

Şoferul, căruia vărul meu cherchelit i-a lăsat un bacşiş măricel, ne-a spus că suntem nişte draci norocoşi. Ne-a zis că şi-ar dori să fie şi el un astfel de bărbat fără griji, cu bani de aruncat.

— Ce-a vrut să spună, Eduard?

— O să afli în curând.

O servitoare ne-a deschis uşa şi ne-a făcut reverenţe când am intrat.

— *Madame* Laurette vă aşteaptă, domnule Gérard.

Am urmat-o într-un salon. Ochii mi-au căzut pe o canapea cu perne mari, acoperită cu o catifea de culoarea prunei. Înăuntru mai erau o oglindă mare, cu ramă aurită, şi un palmier în ghiveci.

— Ah, dragul meu domn Gérard, a trecut prea mult, prea mult timp de când ne-ai onorat ultima dată cu prezenţa dumitale.

O femeie micuţă, cu părul vopsit în portocaliu, a apărut din spatele unui paravan de mătase.

— Da, *madame* Laurette, a trecut mult, mult prea multă vreme. Sunt un om foarte ocupat. Afacerile îmi lasă puţin timp

pentru plăcerile unice pe care le oferi.

— Îmi pare rău să aud asta. Îi dai voie lui Denise să-ţi ofere consolarea ei specială?

— Fără îndoială, dragă doamnă.

— Acest tânăr simpatic este vărul despre care mi-ai vorbit?

— El este, da. Dă-mi voie să ţi-l prezint pe Alexandru.

— Bună ziua, Alexandru. Ai nume de luptător.

Avea un râs surprinzător de gros pentru o femeie aşa de firavă, aproape scheletică.

— Poate chiar eşti un luptător.

— Poate, am răspuns, gândindu-mă deodată la Răzvan, propriul meu Alexandru sau Xerxe. Poate.

— Eşti un tânăr norocos. Splendissima Sonia e pregătită pentru tine.

Sonia? Pregătită pentru mine?

— Te conduc la ea, Alexandru. Dragă domnule Gérard, n-ai nevoie să-ţi amintesc unde o poți găsi pe Denise. Vino cu mine, bestie chipeşă.

De ce m-am dus cu ea? De ce nu mi-am cerut scuze de la *madame* Laurette şi de la vărul meu şi n-am plecat imediat din acea casă parfumată? „Splendissima Sonia“ era pentru alţi bărbaţi, nu pentru Dinu Grigorescu.

Madame Laurette a confundat stinghereala mea cu emoţiile. M-a bătut peste mână şi mi-a spus să-mi fac curaj. Era firesc să fiu agitat. Sonia avea să-l aline şi să-l vrăjească pe luptătorul nervos.

— Sonia?

— Da, *madame*?

— Domnul din România e cu mine. Seamănă cu Rudolph Valentino.

— Adu-l numaidecât.

Sonia purta o rochie de culoarea perlelor care i se oprea deasupra genunchilor. I-am văzut mai întâi hainele şi abia apoi frumuseţea.

— O să vă las să umblaţi pe căile iubirii, ne-a spus *madame* Laurette. Fii curajos, Alexandru.

Sonia m-a întrebat dacă doresc o ţigară. Am răspuns că nu.

S-a aşezat pe pat şi m-a chemat lângă ea. I-am răspuns că stăteam bine acolo unde mă aflam.

— Erai la Paris în ianuarie, când domnul Charles Lindbergh a aterizat cu avionul? Ce reuşită remarcabilă, nu crezi? Să zboare singur peste Atlantic.

— Absolut remarcabilă, cu siguranţă.

— Sunt a ta, Alexandru, dacă mă vrei.

— Nu te vreau, Sonia. N-am cum să te vreau.

— Nu eşti primul băiat timid care-mi spune asta. Ți-ar plăcea să-mi vezi sânii?

— Nu, nu mi-ar plăcea.

Ea s-a ridicat de pe pat şi s-a apropiat de mine.

— Avem şi aici un băiat timid? a întrebat ea şi a încercat să-mi desfacă nasturii de la pantaloni.

În momentul acela, spre surprinderea ei, dar şi a mea, am început să plâng. Pe faţa Soniei văzusem, preţ de-o clipă, ochii Elenei Grigorescu – ochii aceia care mă priviseră întotdeauna cu blândeţe aparţineau acum unui animal captiv, trădau un soi de spaimă.

— N-are de ce să-ţi fie frică.

— Ba da, ba da, are de ce, aproape am strigat eu. Trebuie să plec de-aici. Trebuie să plec.

— Ai rezervată o oră, m-a informat ea. Aşa a fost aranjamentul.

— Aranjamentul tatălui meu, nu al meu. Cezar Grigorescu o să te plătească oricum, dacă n-a făcut-o deja.

— Nu-mi place deloc să te văd supărat, mi-a şoptit. Bietul băiat!

— Da, exact asta sunt. Lasă-mă să-ţi sărut mâna măcar.

— Te rog.

— Voi pleca în linişte.

— Încă plângi.

— Ştiu. O să mă opresc în curând. Nu mai pot sta aici nici un minut. Mă simt captiv.

— La revedere.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, am spus şi am închis uşa în urma mea.

Am fugit pe scări, am ieşit din casă şi am luat-o de-a lungul aglomeratei Bois de Boulogne jucând nepăsător un joc în care trebuia să trec printre cumpărătorii de după-amiază fără să-i ating sau să intru în ei. Fântâna de lacrimi îmi secase. Mă

grăbeam să ajung la Răzvan, prima dragoste adevărată a vieţii mele.

— Eşti transpirat, Dinuleţ, de-abia respiri şi arăţi de parcă ai fi văzut o colonie de fantome. Ce se întâmplă cu tine?

— Să-ţi spun? Totul?

— Nu cu gâfâituri, scumpule. Calmează-te. Pot deja să ghicesc că o să-mi spui ceva amuzant.

— Vărul meu m-a dus la un bordel de lângă Bois de Boulogne.

— A, da. E faimos în toată lumea, Dinule. Cotoroanţa aia de Laurette dă petreceri pentru ambasadori şi membrii familiilor regale aflați în vizită la Paris, dar şi pentru politicieni şi oameni de afaceri. Cu cu cât ai plătit-o?

— Mă tachinezi. Nu i-am dat nimic. Tata s-a ocupat de plată. A fost un cadou pentru mine.

— Ce om bun.

— O cunoşti pe *madame* Laurette?

— E un stâlp al Parisului. Nu e aşa snoabă precum prietenul nostru, *monsieur* Albert, fiindcă pentru ea banii sunt mai importanţi ca rangul. Nu o cunosc personal, Dinule.

— Arată ca o vrăjitoare.

— Te-a speriat?

— Da.

I-am povestit eternitatea pe care am petrecut-o cu Sonia. I-am descris rochia ei, bijuteriile, părul şi bretonul care-i acoperea fruntea. Mi-am amintit că-l menţionase pe Charles Lindbergh şi că a încercat, dar n-a reuşit, să-mi descheie pantalonii.

— E amuzant, exact cum mă aşteptam.

— Am cedat nervos, Răzvane. Am protestat. Am plâns. Am ţipat la ea.

— Sper că ţi-ai cerut iertare pentru purtarea ta copilărească.

— Chiar n-ai pic de înțelegere pentru mine?

— Ţi-ai cerut scuze?

— I-am sărutat mâna.

— Atunci sunt înţelegător cu tine, dragule. Cu totul înţelegător. Să sperăm că tatăl tău, binefăcătorul Cezar, va fi la fel de înţelegător.

— I-am irosit banii.

— Ar putea să se supere pe tine din cauza asta.
— O să se supere, am prezis eu corect.
Răzvan mi-a amintit că-mi putea oferi ceva ce Soniei nu-i stătea în putere să-mi dea. Trebuia să mă apropii de el şi să-i accept oferta de îndată.
Eram fericit, ca întotdeauna, să fac ce-mi cerea.
Timp de aproape două săptămâni n-am primit nici o veste de la vărul meu şi nici un mesaj sau telegramă de la tatăl meu. Răzvan intuise corect că eşecul meu cu Sonia era semnul unui eşec la scară mult mai mare. Aruncasem în dizgraţie sau dezonorasem bărbăţia familiei Grigorescu. Îmi făcusem de râs familia cu purtarea mea perversă.
L-am terminat de citit pe Proust şi m-am apucat să-l recitesc. Hârtia albă acuzatoare de pe birou îşi pierduse puterea de a mă învinovăţi de indolenţă sau de lipsa disciplinei. Îmi descoperisem eroul literar şi intenţionam să-mi dedic viaţa contemplativă lui sau oricui altcuiva înrudit în spirit. Asta era ambiţia mea.
— Îţi aminteşti de îngerul căzut? m-a întrebat Albert Le Cuziat când ieşeam de la bancă, într-o dimineaţă.
— Sigur că da, am răspuns. Domnul Jupien.
— M-ai recunoscut în descrierea lui Marcel?
— Da, te-am recunoscut. După viaţă.
— Asta nu e ceva deosebit de flatant, dragă domnule Silviu. Dar bănuiesc că e un fel de faimă să fii imortalizat, chiar şi sub un alt nume. Ai retras destui bani ca să mă inviţi la o cafea la Ritz?
— Cred că da. Luăm taxiul până acolo?
— Eşti un român nurliu, curtenitor şi arătos.
Mă bucuram de această întâlnire întâmplătoare, deşi eram vag conştient că Albert avea în minte o schemă vicleană. Anticipam jocul lui cu o nerăbdare care mă înfiora şi mă înviora în acelaşi timp. Suspectam că urma un soi curios de distracţie.
Pentru început totul era decent, aşa cum se cuvenea în decorul acela opulent. Ospătarii ne-au adus cafea italiană şi pahare elegante de apă cu gheaţă, precum şi o selecţie de gustări şi produse de patiserie.
— Apreciez enorm viaţa luxoasă, Silviu.

— E plăcerea mea s-o ofer.

Aşteptam ca invitatul meu să-l menţioneze pe Răzvan. Până atunci nu spusese nimic despre el.

— Când te întorci la Bucureşti?

— Prea curând, mi-e teamă. La sfârşitul lui septembrie.

— Ţi-e dor de casă?

— Nu, nici pe departe. Cred că am ajuns să privesc Parisul ca pe casa mea spirituală.

— Doar spirituală?

— Să spunem *parţial* spirituală?

— Primul meu iubit a fost un preot. Breton, ca şi mine. Înţelegea foarte bine bătălia care se dădea între carne şi spirit. Frumuseţea mea aurie, dacă-mi pot oferi un moment de lipsă de modestie, îl captiva şi-l tortura. L-am pus pe jar pe sărmanul prelat, trebuie să mărturisesc.

— Spune-mi mai mult.

— Doar dacă insişti.

— Insist.

— El avea un trecut, părintele meu confesor. Înţelegi ce vreau să spun prin „trecut“? Poate că tu eşti prea tânăr ca să ai unul.

— Sper că sunt destul de înţelept pentru vârsta mea, *monsieur* Albert. Cred că te referi la chestiuni ale trupului, distincte de cele spirituale.

— Eşti un băiat deştept şi frumuşel. O, apropo, unul dintre domnii mei, client regulat, e topit după Jean-Pierre, *le nom de guerre*[9] pe care ţi l-ai luat în ziua în care ţi-ai folosit toate rezervele de curaj uşor alcoolizat că să treci pragul Templului Ruşinii. Te-a văzut ezitând afară şi a fost complet fermecat de ochii negri şi de paloarea ta. Sentimentul e al lui; descrierea îmi aparţine. Are titlu şi e mai bogat decât mulţi dintre aristocraţii europeni ale căror vieţi demne de bârfă sunt specialitatea mea. L-ar încânta să-ţi aşeze în palmă oricât de mulţi bănuţi de argint ți-ai dori.

— Sunt flatat.

— E obsedat de Jean-Pierre. Am cutreierat Parisul după obrăznicături frumuşele care să-l mulţumească, dar nici unul

dintre băieţii ăştia nu i-a oferit plăcerile delicioase pe care speră şi se roagă să i le dai tu.

— Mă soliciţi în numele lui, *monsieur* Albert? Nu pot să cred că asta faci. Inima mea, după cum ştii prea bine, aparţine altcuiva. Nu e oare acesta clişeul romantic cel mai nimerit?

— Mi-e teamă că este. Dragostea e aşa o piedică în afaceri. Dorinţa şi obsesiile sunt infinit mai favorabile stabilității financiare. Am încetat să fiu un catolic practicant, Alexandru – o, blestematul de mine, chiar am zis Alexandru? –, dar m-am surprins făcând semnul crucii miercurea după-amiaza, când Safarov vine să satisfacă un mare şi nesătul industriaş. Safarov e diabolicul meu salvator. Brutalitatea lui mă ajută să ţin poliţia la distanţă şi pe managerul meu de bancă mulţumit. Îi mulţumesc lui Dumnezeu că nu e în pericol să se-ndrăgostească.

— Mi-ai spus Alexandru.

— Aşa am făcut? Da, da, aşa e. Partenera mea de infracţiuni sexuale, *madame* Laurette, m-a informat că un anume gentleman român a cărui descriere corespundea cu figura ta i-a vizitat renumita reşedinţă împreună cu un bărbat mai în vârstă. Mi-a spus că te-ai prezentat drept Alexandru, Silviu.

— Da, aşa e.

— Erai, poate, într-o dispoziție cuceritoare?

— Nu, Albert. Eram terifiat. Totuşi episodul m-a convins, deşi nu mai aveam nevoie de asta, că îi aparţin lui Răzvan, sau lui Honoré, cum îl chema când mi-au căzut ochii pe el pentru prima dată. Suntem iubiţi. Ne adorăm unul pe celălalt.

— De asta mi-era teamă. Dragostea e aşa o pierdere de vreme, Silviu. Eu i-am zis *adieu* de îndată ce mi-am pierdut părul. Îţi consumă talentele. Vorbesc, după cum sper că vei aprecia, despre pasiunea romantică, despre boala malignă care nimiceşte vieţile celor veşnic tineri. Te vei trezi din starea de vrajă în care te-a adus Honoré – o, iartă-mă, Răzvan – când te vei întoarce cu bine în România. Acestea sunt vorbele mele înţelepte pentru tine. Gândeşte-te bine la ele, frumuşelule. Aş accepta cu plăcere invitaţia ta la prânz, dacă îţi vine un asemenea gând în minte.

— Vrei să iei prânzul cu mine, *monsieur* Albert?

— Ce surpriză plăcută. Aş fi onorat. În cazul în care n-ai remarcat, azi e miercuri. Temutul Safarov nu e aşteptat până-n ora cinci. Putem să mâncăm şi să bem undeva pe îndelete?

— Iată o sugestie minunată.

Invitatul meu era cunoscut, dacă nu chiar bine-cunoscut, printre ospătarii de la restaurantul Ritz, care l-au salutat cu exuberanţă şi m-au primit şi pe mine cu o destul de neobişnuită prietenie.

— Presupun, dragă domnule Silviu, că eşti de viţă nobilă. Aici iau masa numai însoțit de duci, conţi, prinţi şi alţii ca ei. Niciodată nu voi fi văzut aici, viu sau mort, cu industriaşul bogat. Reputaţia mea de om cu gust şi discernământ s-ar face zdrenţe. Se îmbracă destul de bine, uneori exagerat de scump, dar vulgaritatea lui fundamentală nu poate fi ascunsă sub mătase şi caşmir. Să toastăm în cinstea lui, Silviu.

— Chiar trebuie?

— A, sigur. Datorită lui ai putut intra în Bains du Ballon d'Alsace ca să-l cunoşti pe iubitul tău. Sunt dependent, îmi pare rău să recunosc, de mărinimia lui.

— Cum să ridic paharul în cinstea unui bărbat fără nume? Să țin un toast pentru o fantomă?

— Nu, nu. E real. E făcut din carne şi oase. De dragul conversaţiei, putem să-i spunem Nemo.

— Pentru domnul Nemo, am zis.

— Amin.

— Chiar crezi, l-am întrebat pe amicul meu de un snobism fără margini, că voi rămâne veşnic – cred că dumneata ai ales cuvântul „veşnic“ – tânăr?

— Dacă nu-ţi revii, da, asta cred. Bucură-te pe deplin de suferinţele tânărului Werther înainte să ajungi la vârsta de treizeci de ani, apoi lasă-le în urmă pentru totdeauna. Fă asta şi dă-ţi şansa să trăieşti după aceea o viaţă rezonabil de mulţumitoare.

— Din câte se pare, vorbeşti foarte serios şi puţin cam pompos. Consideri că Albert Le Cuziat e un suflet mulţumit?

— Nu, nu, deloc. I-aş mulţumi lui Dumnezeu să fie aşa, a spus el făcându-şi semnul crucii din nou. Dar chiar sper să-ţi găseşti fericirea.

— Şi eu.

— Chiar îmi doresc, Silviu, îmi doresc sincer asta, să mă fi abţinut să te prezint lui Răzvan. E o fiinţă torturată.

— Torturată?

— Fără îndoială. Te va târî după el în iad, în numele iubirii.

Albert Le Cuziat îmi dădea aceste veşti proaste cu un zâmbet pe care l-aş caracteriza drept plin de milă. Ochii lui vioi şi dinţii pătaţi de nicotină îmi transmiteau şi ei mesajul că adoraţia mea pentru băiatul prinţului era pur şi simplu o nebunie.

— Nu am nici o dovadă că e o fiinţă, cum spui, torturată.

— Asta pentru că eşti îmbătat de iubire. Vezi doar ce vrei să vezi şi nimic altceva.

Renumitul, sau notoriul, *monsieur* Albert şi oaspetele lui distins, dacă nu chiar aristocratic, au fost serviţi cu cele mai rafinate feluri de mâncare pe care le putea oferi bucătarul de la Ritz: o sublimă supă- cremă de legume cu homar; miel umplut cu caise; brânză camembert coaptă şi sorbet de zmeură, căpşuni şi lămâie. *Monsieur* Albert a ales vinurile, care erau – previzibil – scumpe.

— Acesta e un răsfăţ rar pentru mine, Silviu. Mare păcat că nu e şi Răzvan aici cu noi.

— Chiar mare păcat? Simt că eşti ironic sau sarcastic sau amândouă.

— Asculţi cu băgare de seamă.

— Mă uit şi la feţele oamenilor. Când cuvintele care îţi ies din gură nu se potrivesc cu expresia ochilor – a ochilor dumitale scânteietori, *monsieur* Albert – sesizez o anumită lipsă de sinceritate.

Voiam să ştiu mai multe despre caracterul prinţului, în afară de faptul că îi arătase o bunăvoință neobişnuită iubitului meu. Răzvan îmi spusese prea puţine lucruri despre el, am minţit eu.

Răspunsul s-a lăsat aşteptat.

— Te asigur că nu îmi caut cuvintele. Doar le cântăresc, le aşez în ordinea corectă. Vorbeşti despre bunătatea prinţului. Aceasta nu e o trăsătură a omului pe care l-am cunoscut eu. A fost departe de a fi bun cu prietenii şi cu rudele lui când s-a sinucis, acum zece ani, într-un hotel ieftin dintr-un mohorât oraş de provincie din Anglia. Mi-am păstrat îndeajuns de mult credinţa catolică pentru a considera sinuciderea un păcat – un păcat alcătuit din vanitate şi laşitate, ca să fiu exact. Moartea lui

a adus lacrimi în ochii secați ai lui Marcel Proust; l-a lăsat pe iubitorul său frate răvăşit şi cu inima frântă, iar pe vărul său, oripilat de cruzimea lui.

— Şi Răzvan?

— S-a simţit abandonat, fireşte. Pierduse un tovarăş civilizat şi un profesor sclipitor. Eşuase. Era descurajat. A început să bea. Nu mai avea cum să se întoarcă la Corcova. Prinţul şi banii lui îl rafinaseră pe băiatul de ţăran până la a nu mai putea fi recunoscut. Încearcă să ţi-l imaginezi muncind pământul.

— Chiar pot. Pot să mi-l imaginez cu uşurinţă în timpul recoltei.

— I-ai mirosit parfumul?

— Da.

— I-ai apreciat franceza impecabilă?

— Şi româna impecabilă, da.

— Eşti cu capul în nori. Deci Răzvan e sălbaticul tău nobil, nu? E o alegere aşa de nepotrivită.

Îmi amintesc că am terminat prânzul în linişte. A anticipat întrebarea pe care eram prea înspăimântat, sau prea gelos, sau prea disperat ca să i-o adresez.

— Lucrează pentru mine de şapte ani.

— Da?

— Da, Silviu.

— Trebuie să fi fost mulţumit de munca lui.

— Eram mulţumit de el când era capabil să-şi facă datoria. Dispărea adesea săptămâni sau chiar luni întregi, în funcţie de dispoziţie.

— Îi plăcea să lucreze când era, cum spui, capabil?

— Dacă îi plăcea? Dumnezeule, nu. Îşi ura – dar de ce vorbesc la trecut? – toţi clienţii. Unii dintre ei erau excitaţi de furia lui şi se întorceau bucuroşi să fie insultaţi, însă alţii erau oripilaţi de purtarea lui insensibilă. Răzvan e de o cruzime sofisticată, mulţumită educaţiei prinţului. Spune-mi, domnule Silviu, cu tine a fost crud?

— Nu avea de ce să fie.

— Dă-mi voie să-ţi fac o mărturisire. I l-am oferit pe Jean-Pierre lui Honoré ca un cadou – ca să-l împac, ca să-i îmblânzesc bestialitatea. Mi-a mulţumit pentru bunătatea mea. Mi-a mulţumit de atâtea ori şi atât de mult în zilele când te

aştepta, încât am ajuns să mă blestem pentru generozitatea mea neobişnuită. O, Silviu, ce prost am fost să-i arăt bunătate.

— Eu îţi sunt extrem de recunoscător că ai făcut-o.

— Sentimentele tale sunt de înţeles în acest moment.

— Pot să te acuz de cinism?

— Poţi. E o acuzaţie pe care nu o pot nici împiedica, nici contesta.

Se dezvolta o relaţie stranie între noi – un fel de prietenie; apropierea a două minţi diferite. Nu i-am spus că găseam compania lui amuzantă fiindcă nu aveam nici un motiv. Îi dădusem de înţeles asta prin zâmbete, încuviinţări din cap şi hohote spontane de râs. Nu mi-l puteam imagina drept duşmanul meu, în ciuda regretului său că mi-l prezentase pe Răzvan.

— Eu sunt beat, *monsieur* Albert, dar dumneata nu pari a fi.

— Mi-am propus să-mi păstrez mintea limpede. E un talent pe care mi l-am cultivat practicându-mi îndeletnicirea. Nu-mi permit să fiu ameţit într-o zi de lupte sexuale între gladiatori. Prin asta mă refer, după cum îţi aminteşti, la iminenta reuniune dintre timidul industriaş şi nemilosul Safarov. Vrei să fii martor la spectacolul sângeros? Există o gaură în peretele camerei de tortură. Trebuie doar să dau la o parte micul peisaj înrămat care o ascunde şi vei avea imaginea completă a sinistrelor activități. Aveam o gaură identică şi în stabilimentul precedent, doar în folosul şi de dragul regretatului meu Marcel.

— Îţi mulţumesc pentru generoasa ofertă, *monsieur* Albert, dar cred că prefer să nu fiu acolo unde se varsă sânge.

— Cum doreşti.

— Nu mă poţi ademeni să fiu şi mai depravat decât sunt.

— Deci te consideri depravat, nu?

— Da. Şi poate că nu. N-a fost bine din partea mea, n-a fost bine deloc, să vizitez păcătosul dumitale stabiliment. Dar dragostea lui Răzvan pentru mine şi a mea pentru el e – am ezitat înainte să rostesc cuvântul – sacră.

— Ah, dragul meu, faci o distincţie aşa de fină între necuviincioasa mea casă şi sfântul ei ocupant. O distincţie aşa de fină.

Am plătit nota astronomică, ultima notă astronomică din viaţa mea, mulţumindu-i totodată lui Cezar Grigorescu pentru

că-mi permitea să fiu atât de risipitor.

Am coborât treptele hotelului – eu împleticit, el cu o siguranţă de invidiat – până am ajuns în stradă.

— Numele meu e Dinu Grigorescu, i-am spus lui Albert Le Cuziat când urca în taxiul pe care uşierul, căruia îi dăduse un bacşiş ostentativ, i-l chemase. Ăsta sunt eu.

— *In vino veritas*, Dinu Grigorescu. Complimentele mele trădătorului de Răzvan.

M-am întors în apartamentul băiatului prinţului şi am dormit somnul îmbuibaţilor sub icoanele binevoitoare ale Fecioarei şi Sfântului Nicolae. M-a trezit Răzvan câteva ore mai târziu. Se dezbrăcase de uniforma pe care trebuia s-o poarte ca barman la Les Deux Cygnes.

— Ce-ai făcut azi cât iubitul tău era la respectabila lui slujbă?

— M-am întâlnit cu *monsieur* Albert. Părea să mă aştepte în faţa băncii. S-a autoinvitat la prânz la Ritz şi am hotărât să accept.

— Tu ai plătit?

— Eu am plătit.

— Prostule.

— Am plătit din recunoştinţă pentru că ne-a prezentat unul altuia. S-a dovedit un invitat amuzant.

— Să fie amuzant e unul dintre talentele lui. Nu are multe, dar ăsta e cu siguranţă unul dintre ele.

— Vino în pat, dragostea mea, mă simt singur aici.

— A pomenit de mine?

— Ţine-mă în braţe şi-ţi spun.

Am aşteptat să facă ce-i cerusem înainte să-i răspund.

— Da, a pomenit. Crede că l-ai trădat. Te consideră un trădător.

A urmat o tăcere lungă, apoi Răzvan a izbucnit în râs.

— O, Dinicule, deci spune că sunt un trădător. Asta e minunat de amuzant.

— Este?

— Sigur că da. Şarpele bătrân are neobrăzarea să mă acuze pe mine de trădare. Omul e un şarlatan şi un mincinos fără egal.

— Sunt sigur că e. Să uităm de el pentru moment.

Asta era o cerere de nerefuzat. Încolăciţi amândoi în pat, l-am izgonit din gândurile noastre, aşa credeam, în timp ce ne angajam într-o nouă explorare a unui teritoriu familiar. Am făcut dragoste. Am făcut dragoste în ciuda lui Albert Le Cuziat, Pandarus al nostru, peţitorul nostru cu ochi de gheaţă.

— Te implor să nu te mai vezi cu el, mi-a şoptit Răzvan în timp ce împărţeam o ţigară. E otrăvitor, scumpule. Dacă mă iubeşti, fă cum te rog.

— Nu există nici un „dacă", l-am asigurat eu. N-o să fie niciodată vreun „dacă", îţi promit.

Eram cu Răzvan când l-am revăzut pe vărul Eduard. Ne ţineam de mână pe sub masa din stradă a unei cafenele din apropiere de Rue des Trois-Frères.

— Bună seara, Dinule. Te-am auzit cumva vorbind româneşte cu acest domn?

— Da, sigur că da, am răspuns eu punând mâinile pe masă. Bună seara, vere Eduard. Dă-mi voie să te prezint noului meu prieten, Răzvan Popescu.

— Îmi pare bine de cunoştinţă, domnule Popescu.

— Şi mie.

— Pot să stau cu voi, Dinule? Sau discutaţi chestiuni private care nu suferă amânare?

— Sigur că poţi, vere. Eşti mai mult decât bine-venit.

Speram ca politeţea mea exagerată să ascundă stânjeneala pe care o încercam.

— Vorbeşti franceza, domnule Popescu?

— Franceza lui e impecabilă, Eduard. E o plăcere să-l asculţi cum stăpâneşte limba.

— Dinu e prea generos cu laudele, domnule Grigorescu.

— Vasiliu. Numele meu este Eduard Vasiliu.

— Îmi cer iertare.

— Nu e nevoie. Aveţi paharele goale. Vă place şampania, domnule Popescu?

— Da, chiar da.

— Atunci asta vom bea.

Era evident că vărul Eduard hotărâse să-l impresioneze pe Răzvan, pentru că şampania pe care a comandat-o se număra printre cele mai scumpe.

— V-aţi cunoscut la Paris sau la Bucureşti?

— La Paris, am răspuns aproape la unison.

— Spune-mi mai multe.

Răzvan ne-a salvat.

— L-am cunoscut pe vărul dumitale Dinu într-un tramvai supraaglomerat. Călătorii stăteau înghesuiţi ca sardelele sau ca hamsiile în conservă. Era insuportabil de aglomerat şi oamenii îşi pierdeau cumpătul. Dinu era atât de exasperat, încât a înjurat tare în limba noastră. I-am răspuns pe un ton mai calm şi din acel moment am rămas prieteni.

Răzvan a răspuns întrebărilor cu care îl asalta Eduard cu un calm care nu putea decât să mă surprindă. N-a pomenit nimic de Corcova şi nici de originile lui ţărăneşti. Se născuse la Cluj, a spus el. Tatăl său, acum mort, fusese profesor de şcoală, iar mama, o dansatoare talentată, care încă preda noţiuni introductive de balet unui grup de fetiţe nefiresc de slabe ce aspirau să ajungă într-o bună zi lebedele lui Ceaikovski.

— Erai apt pentru serviciul militar în 1914?

— Eu credeam că sunt apt să lupt, dar comisia de examinare, în înţelepciunea ei nestrămutată, a considerat că nu eram. Am platfus, domnule Vasiliu. Pentru mine e trist că am fost considerat inapt să devin soldat.

— Ce cuvinte nobile.

— Bănuiesc că dumneata ai luptat pentru cauza Aliaţilor?

— Oricât de bătrân aş părea acum, eram pur şi simplu prea tânăr pe-atunci.

— Păcat. Mă aşteptam să aud că ai primit o *croix de guerre*[10] sau cel puțin vreo medalie românească.

— Nu, nu – nu sunt genul eroic. Sunt om de afaceri. Singurul meu interes e să fac bani.

— Pe care îi cheltuieşti cu nepotul dumitale şi cu prietenul lui cu o excepţională generozitate.

— Nu e nimic excepţional, Răzvane, l-am întrerupt eu, e ceva obişnuit.

— Da?

— Cu siguranţă. Vărul meu îi seamănă tatălui meu în această privinţă. Îi face plăcere să fie generos atunci când are chef.

— Domnule Popescu, eşti absolut sigur că l-ai cunoscut pe Dinu într-un tramvai aglomerat?

— Absolut.

— Şi nu la Operă, cu ocazia spectacolului *La sonnambula*?

— De obicei adorm la acel spectacol. Mi-am făcut, mă tem, un obicei regretabil din asta. Tramvaiul aglomerat reprezintă tristul adevăr, nu-i aşa, Dinule?

— Aşa e, am aprobat eu.

— Atunci aşa să fie, a spus neîncrezătorul meu văr.

1. Viaţa boemă (în fr., în orig.) (n.r.).
2. Mâncare de fasole cu carne (în fr., în orig.) (n.r.).
3. La revedere (în fr., în orig.) (n.r.).
4. Specialitate culinară burgundă din carne de vită (în fr., în orig.) (n.r.).
5. *Almanach de Gotha* – anuar al caselor regale, familiilor suverane şi înaltei nobilimi din Europa, publicat între anii 1763-1944; *Burke's Peerage* – anuar al familiilor nobile şi suverane din Regatul Unit şi Commonwealth, publicat începând din 1826 (n.r.).
6. Specialitate culinară pe bază de scoici (în fr., în orig.) (n.r.).
7. Pui cu tarhon (în fr., în orig.) (n.r.).
8. Maestre (în fr., în orig.) (n.r.).
9. Pseudonim (în fr., în orig.) (n.r.).
10. Cruce de război (în fr., în orig.) (n.r.).

Doi

M-am întors la Bucureşti ducând cu mine o fotografie a lui Răzvan. Pe moment nu aveam nevoie să mă uit la ea, pentru că mirosul lui mă învăluia încă, ispititor de aproape, în timp ce trenul îşi vedea nestingherit de drum peste mohorâtele câmpii maghiare. Îi auzeam vocea insistând că despărţirea noastră era doar temporară – odată ce ne vom revedea, nu ne vom mai despărţi nicicând. Da, am răspuns cu glas tare în compartimentul gol.

Gheorghe, şoferul familiei, mă aştepta în gară, în erzațul parizienei Gare du Nord. Şi-a scos şapca şi i-a urat tânărului stăpân bun venit acasă. Un viţel îngrăşat fusese tăiat în cinstea întoarcerii mele, iar Denisa, nevasta lui Gheorghe, era deja la bucătărie şi-l pregătea pentru ospăţul de diseară.

— Sper să mai rămână câte ceva şi pentru servitori.

I-am promis tatei că voi ciuguli, chiar dacă nu puteam garanta că invitaţii săi aveau să facă la fel.

Locuiam pe una dintre cele mai elegante străzi ale oraşului, aproape de Cişmigiu, într-o casă cu vedere la parc. Casa Grigorescu era suficient de mare pentru a putea fi confundată cu o ambasadă. Cezar Grigorescu nu se mulţumise, precum colegii lui avocaţi sau celelalte cunoştinţe distinse, cu un apartament, indiferent cât de mare. El avea nevoie de o vilă în care să se reflecte şi să-şi manifeste autoritatea. Casa de pe strada Carmen Sylva nr. 4 era palatul rezidenţial ideal. Am intrat cu un sentiment apropiat de repulsie, amintindu-mi de mansarda în care mă prefăceam că scriu şi de camerele pe care prinţul le închiriase pentru iubitul meu. Iubitul meu. Stăteam în hol, imaginându-mi-l lângă mine, invitatul mult aşteptat al tatălui meu şi al umbrei mamei mele.

— Tu trebuie să fii Dinu, am auzit o voce pe care n-am recunoscut-o.

M-am întors şi am văzut o femeie îmbrăcată asemănător cu cea care-şi spunea Sonia în faţa băiatului ce se dădea drept Alexandru.

— Eu sunt Elisabeta.

— Da? am răspuns eu prosteşte.

— Nu ai auzit de mine?

— Nici un cuvânt.

— Nimic-nimic?

— Absolut nimic. Ar fi trebuit?

— Da.

— De ce?

— Tatăl tău nu ţi-a spus?

Începuse să-mi placă acest joc cu întrebări şi contra-întrebări.

— Nu, Elisabeta, tata nu mi-a spus ce-ar fi trebuit să-mi spună. Nu m-a luminat în legătură cu acest subiect.

— Sunt foarte surprinsă.

— Da? De ce?

— Pentru că nu înţeleg cum de n-a reuşit să-ţi spună ceva atât de important.

— Trebuie să fi avut motivele lui pentru a-şi lăsa fiul în beznă. „A nu reuşi“ nu există în vocabularul lui Cezar Grigorescu. E un bărbat obişnuit să ia decizii.

— Sigur că da.

Am încheiat misterioasa conversaţie spunând adevărul. Eram cu totul epuizat după călătoria lungă cu trenul, în timpul căreia nu dormisem. Aveam nevoie de o baie fierbinte şi de câteva ore de odihnă înainte de cină.

— Te voi vedea la cină, bănuiesc?

— Da, Dinule.

— *Au revoir*, atunci.

— *À bientôt*[11].

Unde puteam ascunde fotografia lui Răzvan? Acesta a fost primul gând când am intrat în camera din care lipsisem toată vara. Apoi m-am întrebat ce motive aveam s-o ascund. Era un prieten pe care mi-l făcusem la Paris şi care se dovedise a fi tovarăşul şi ghidul ideal pentru neştiutorul şi inocentul Dinu Grigorescu. Nu aveam de ce să fiu secretos în legătură cu acest bărbat trecut bine de treizeci de ani, arătos cum era, prins în

poză zâmbind de un fotograf de stradă pe Champs-Élysées. Nimeni nu avea să ştie, decât dacă le spuneam eu, că era defloratorul meu, iubitul meu perfect şi pasional, nepreţuitul meu Răzvănel.

O să dau fotografia să fie mărită şi înrămată.

Am dormit. A fost somnul morţilor, cu mama în mijlocul lor.

— Bine ai venit acasă, mi-a spus ridicându-se din mormânt. Ce bine e să te avem iar în sânul familiei.

— Mamă.

— Deci ţi-ai amintit de mine, uitucule?

— Da, mamă.

— Toate gândurile tale se îndreaptă spre mizerabilul acela de bărbat care ţi-a furat inima. Unde sunt rugăciunile tale pentru mine? Unde sunt lacrimile lui Dinu?

— Am fost prea ocupat să trăiesc numai pentru mine. Iartă-mă, te implor.

— Nici măcar nu te-ai oprit să priveşti portretul meu din capul scărilor. Ai trecut chiar pe lângă el. N-ai fost niciodată aşa de prudent.

— Te înşeli, dragă mamă. Ţi-am văzut ochii negri şi părul negru şi colierul de perle şi rochia de mătase albastră pe care o purtai când te-a pictat artistul în 1908, anul în care m-ai născut. Sigur că m-am oprit şi te-am privit.

Auzeam ce-i spuneam şi chiar credeam. Nu aveam de ce să nu cred.

Ea a râs cum nu râsese niciodată în viaţă. Era chicotul unei vrăjitoare sau al unei femei adânc îndurerate şi jignite. Nu semăna deloc cu Elena Grigorescu.

I-am spus că mă înspăimântă. Am ţipat la ea să se oprească.

Atunci când m-am trezit, tatăl meu stătea la picioarele patului.

— Ai visat urât, Dinule?

— Da, tată, cred că da.

— Ai mâncat prea multă brânză? Doctorul Stănescu e de părere că soiurile brie şi camembert stârnesc cele mai nebuneşti fantezii în imaginaţia adormită. Trebuie să ai grijă cu dieta.

I-am promis că aveam să fiu mai atent acum, că eram departe de tentaţiile culinare ale Parisului.

— Poţi să te îmbraci lejer la cină, fiule. N-o să fie prezenţi membri ai familiei regale şi nici miniştri. Va fi o reuniune modestă.

Apoi s-a retras, când tocmai aveam numele „Elisabeta“ pe buze, gata să fie rostit.

O, ce „reuniune modestă“. Tatăl meu folosea cuvintele cu şiretenie. Nu era nimic modest la evenimentul pus în scenă, în seara aceea de septembrie, în sufrageria din strada Carmen Sylva nr. 4. Întâlnirea cu Elisabeta ar fi trebuit să-mi alerteze creierul amorţit în privinţa a ceea ce avea să urmeze, dar eram epuizat după călătorie şi mă gândeam, egoist, numai la Răzvan. Nu am fost surprins când, mai târziu, am aflat că ea devenise între timp sora mea vitregă.

— Am sperat, Dinule, că voi avea privilegiul să te prezint mai întâi mamei Elisabetei, dar n-a fost să fie. Odată ce intră în comuniune cu parfumurile şi săpunurile şi loţiunile ei, e greu de scos de acolo. Dinule, poţi fi sigur că noua mea soţie – noua ta mamă – va mirosi precum Elena din Troia sau altă creatură divină asemănătoare.

— Noua ta soţie? Noua mea mamă?

— Da, Dinule. M-am căsătorit cu Amalia pe când tu duceai o luxoasă *vie de bohème* la Paris. Pari şocat, asta e de înţeles, dar nu te bucuri pentru mine?

Nu puteam şi nici nu voiam să spun că mă bucur. În schimb, am replicat:

— Nu am cunoscut-o. Habar nu am ce fel de femeie e.

— E total diferită de mult iubita noastră Elena, Dinule, în toate felurile imaginabile. Are energie şi isteţime şi – asta o ştiu pe spezele mele – un gust rafinat pentru hainele elegante. Casele Worth şi Chanel ar da faliment fără ea.

— E mai tânără decât tine?

— Întrebi asta pe un ton dezaprobator. E mai tânără, da, cu cinci ani.

— Soţul ei, primul ei soţ, a murit?

— Şi al doilea.

Înainte de-a apuca să-mi exprim consternarea, mi-a spus, cu unul dintre rarele lui zâmbete:

— Nu i-a ucis ea, dacă la asta te gândeşti. Aici suntem în lumea reală, Dinule, nu în vreun roman de groază.

Nu mă gândisem că mama mea vitregă, pe care încă nu o văzusem, ar putea fi vreo criminală, dar cuvintele „roman de groază“ m-au făcut să-mi pun întrebări. Nu-l suspectasem niciodată pe austerul Cezar Grigorescu că ar fi fost atras de ficţiune, cu atât mai puţin de genul macabru.

— A, iat-o pe draga mea Amalia.

Şi iat-o, într-adevăr, pe Elena din Troia pe care am urât-o din prima clipă. Fiecare cuvânt al ei, fiecare gest păreau menite să şteargă bunătatea şi modestia mamei mele.

— Eşti cel mai drăguţ băiat din lume, mi-a zis ea. Eşti încântător.

— Mă simt onorat să vă cunosc, am răspuns. Tata a ţinut totul secret.

— Nu trebuie să mă acuzi de înşelătorie, Dinule. L-am rugat pe Cezar să fie deschis şi sincer cu tine, crede-mă.

— Vă cred.

M-a pupat. Nu m-am tras înapoi cu repulsie, deşi îmi doream mult s-o fac. Cel mai drăguţ băiat din lume – era clar că doamna călătorise mult – şi-a dat seama imediat că Amalia Grigorescu era o mincinoasă, o negustoreasă de farmece. Şi eu puteam fi un astfel de negustor, mă gândeam când mă conducea de mână spre sufrageria prin care mama se mişcase cu graţie toată copilăria mea.

— O să-mi povesteşti aventurile tale pariziene, nu-i aşa, Dinule?

Da, sigur că da, Amalia, cu lux de amănunte. O să-ţi povestesc cum, pe jumătate beat şi într-un delir de dorinţă, m-am împleticit spre băile lui Albert Le Cuziat. Îţi voi spune cu mare exactitate – căci nici nu te aştepţi la mai puţin – cum Honoré, curând identificat drept Răzvan, a cucerit inima (clişeul cel mai potrivit pentru o ficţiune siropoasă) frumuşelului băiat din România care se botezase singur Jean-Pierre. Îţi promit, Amalia, că vei sta ca pe ghimpi cât voi descrie explorările în care s-au lansat Honoré şi Jean-Pierre în acea zi de vară, când Răzvan şi Dinu au devenit nişte Marco Polo sexuali, iar dorinţa lor nu mai contenea. Toate astea, şi chiar mai multe, ţi le voi povesti în timp ce bem ceai sau cafea din porţelanurile delicate ale familiei Grigorescu, mândria mamei mele, pentru că ea însăşi le crease modelele.

— Ai căzut pe gânduri, Dinule.
— Mă gândeam la felul în care să mă adresez.
— Ah, asta e o problemă, nu? Nu sunt mama ta, iar „mamă vitregă“ pare scos din basmele Fraţilor Grimm. Eu cred că ar trebui să fim foarte, foarte moderni şi că ar trebui să-mi spui Amalia, cu condiţia să-mi pronunţi numele fără emfaza pasiunii pe care i-o dă tatăl tău, absolut divinul meu Cezar.
— Asta nu va fi greu, Amalia.
La masă erau patru invitaţi, fiecare dintre ei chemat de tata să-i împărtăşească mulţumirea legată de isteţimea şi frumuseţea Amaliei. I-am uitat – pun asta pe seama faptului că aceştia n-au revenit în casa de lângă Cişmigiu. Îmi amintesc că Amalia a fost o prezenţă luminoasă şi că vinul Château Talbot, pe care l-am băut la mielul gătit de Denisa în buna tradiţie românească, era de o delicateţe sublimă.
Mama mea din vis sau coşmar îmi spusese adevărul. Portretul ei nu mai era în capul scărilor. Fusese înlocuit cu peisajul unor câmpii din Transilvania peste care zbura o barză singuratică.
Gheorghe mi-a înmânat o scrisoare cu timbre de Paris. Am aşezat-o lângă farfuria cu micul dejun şi am continuat să mănânc.
— Îmi puteţi da mie timbrele când terminaţi cu plicul, conaşule Dinu?
— Poţi să le iei de-acum. Timbrele Lindbergh au ajuns deja de colecţie?
— O să ajungă în curând.
Înăuntru era un mesaj de la iubitul meu, scris pe cea mai delicată hârtie.
— Poftim, Gheorghe. O s-o citesc în biroul meu.
Am ascuns scrisoarea în buzunarul halatului şi am urcat. Mă temeam de conţinutul ei, suspectam că era un bilet de adio care-i pricinuise iubitului meu pragmatic şi sensibil o mare durere. M-am bărbierit şi am făcut o baie înainte să îndrăznesc să mă uit pe ea.

Dragul meu prieten – îmi lipseşte compania ta amuzantă – Parisul e plictisitor fără tine – Trebuie să-mi povesteşti cum a fost întoarcerea acasă, aştept cu interes – Plănuiesc să-ţi vizitez ţara cât de curând – Încă lucrez la Les Deux Cygnes – Cum mai e apetitul tău? Al meu, nu prea grozav – Azi-noapte am visat că eram

EXPLORATOR, poţi să crezi aşa ceva? – Toamna aproape s-a sfârşit şi mă tem de o iarnă rece şi singuratică – Îţi trimit salutările mele respectuoase – R.P.

Dragul meu corespondent, a cărui afecţiune pentru mult iubitul lui Dinu o ghiceam printre rânduri, scrisese cele de mai sus gândindu-se la tatăl meu şi la servitorii curioşi. Aveam ceva de descifrat – lipsa apetitului; cuvântul EXPLORATOR fusese folosit pentru efectul dramatic; teama lui de o iarnă „rece şi singuratică". Oare putea Cezar Grigorescu, cea mai ascuţită minte juridică din România, să-şi dea seama că „apetitul" nu se limita la nevoia de mâncare, că lăudărosul EXPLORATOR nu era nici Columb, nici Marco Polo şi că temerile lui R.P. legate de frig şi singurătate erau diferite de cele pe care le împărtăşea cu mii de alţi oameni în fiecare iarnă?

I-am scris lui Răzvan un răspuns nesăbuit, imprudent, pe care l-am dus la Poşta centrală. L-am trimis recomandat, ca să mă asigur că vorbele mele de iubire şi dorinţă nu ajung în altă parte sau nu se pierd cu totul. Trebuiau să ajungă la el şi numai la el, cu repeziciunea şi precizia săgeţii Dianei.

— Se pare că nu ai apreciat cadoul scump de plecare pe care l-am pregătit pentru tine la Paris.

— Ce cadou scump de plecare, tată?

— Întrebarea ta e impertinentă, Dinule. Nu mulţi tineri îşi permit o vizită la stabilimentul lui *madame* Laurette. Ţi-am oferit preţioasa oportunitate să-ţi manifeşti bărbăţia cu o tânără frumoasă, cu experienţă şi farmec. Aveam toate bunele intenţii să te scutesc de ororile însângerate ale unui pat de nuntă virginal. De ce n-ai futut-o?

— Nu simțeam dorința.

— Şi de ce, mă rog? Ce era în neregulă cu Sonia aia?

— Nu era nimic în neregulă cu ea. Chiar nu era absolut nimic în neregulă cu ea.

— Sunt bulversat, Dinule.

— Nu aveam deloc chef să trec pe acolo pe unde au mai trecut şi alţii, am spus eu şi mi-am auzit dezgustul din glas. Am continuat: Nu m-am putut ridica la înălțimea ocaziei.

Tata a zâmbit.

— Asta e o glumă veche, dar bună, Dinule. Să repetăm experimentul şi aici, la Bucureşti?

— Aş prefera să nu, am spus. Nu încă.

— Cum doreşti. Nu-mi place ideea că vei trece prin viaţă drept fiul mamei.

— Şi ce fel de fiu este acesta?

— Un îngâmfat. Un sfânt din mortar. Un om aproape prea bun ca să trăiască.

Cuvântul „bun“ era un apropo, pentru că Elena Grigorescu credea în puterea vindecătoare a bunătăţii, aşa cum deseori mă învăţa şi pe mine. Dar era împotriva îngâmfării, a superiorităţii morale în orice formă, după cum tatăl meu cu ochelari de cal ar fi trebuit să ştie.

— Crede-mă, tată, nu sunt deloc prea bun. Îmi doresc foarte mult să duc o viaţă moderat de imorală.

„Moderat de imorală“? Ce tot spuneam? Nu-mi socoteam iubirea pentru Răzvan imorală, indiferent de ceea ce credea lumea. Acea lume care, înţelegeam prea bine, îl cuprindea pe Cezar Grigorescu. Poate că eram „moderat de imoral“ aşa cum sunt cei mai mulţi dintre oameni – obsedaţi de ei înşişi şi de propriile nevoi; intoleranţi şi invidioşi; necugetaţi şi nepăsători faţă de ceilalţi. Acestea erau câteva dintre păcatele de zi cu zi pe care mama mă avertiza să nu le comit.

— Sper şi am încredere, Dinule, că nu ţi-ai propus să mă dezamăgeşti cu totul.

L-am asigurat, cât de bine am putut, că va fi mândru de mine într-o zi. Asta era dorinţa mea cea mai arzătoare.

Ne-am îmbrăţişat bărbăteşte şi m-a şocat, îmi amintesc, mirosul greţos de dulceag al coloniei lui. Oare pe Amalia o atrăgea la fel de mult pe cât mă scârbea pe mine?

O, ce nebunie, m-am gândit cu bucurie în timp ce aşezam poza iubitului meu, mărită şi înrămată, pe noptieră. Acum puteam să-l văd de îndată ce mă trezeam şi înainte să adorm. Era acolo, lângă mine, la orice oră.

Lăsasem uşa camerei deschisă. Amalia a intrat, cerându-şi scuze că-mi invada intimitatea.

— Cine e creatura asta sălbatică, Dinule?

— Un prieten pe care l-am cunoscut la Paris. E român. Îl cheamă Răzvan Popescu.

— Dar e băiatul prinţului.

— Da, este, sau a fost. Prinţul a murit în Anglia, acum ceva vreme.

— Şi eşti foarte apropiat de el, imposibil de frumosul meu fiu vitreg?

M-am gândit la frumuseţea mea imposibilă înainte să răspund.

— Da, sunt. Chiar sunt, Amalia.

— Ar trebui ca, în buna tradiţie decadentă românească, să te seduc, Dinule. Să comit un adulter cu fiul meu vitreg ar fi grozav de decadent. Te-aş putea tenta?

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu.

— Pari înspăimântat de glumiţa mea. Te-a speriat căpcăuna?

— Nu, sigur că nu, am minţit.

— Dacă mă pupi pe obraz, îţi promit că voi păstra secretul faţă de Cezar. Mi-ai putea uşura sarcina dacă ai ascunde fotografia cu băiatul prinţului undeva – poate într-un sertar a cărui cheie s-o ai numai tu.

— De ce?

— Cezar l-ar recunoaşte pe prietenul tău imediat. Era sau este încă subiect de bârfă în societatea pariziană şi aici, în Bucureşti. Prinţul l-a făcut pe acest simplu ţăran notoriu, dacă nu chiar faimos.

— Răzvan nu e simplu. E un bărbat inteligent. Vorbeşte o franceză impecabilă.

— Dragul meu Dinu, trebuie să te străduieşti să nu fii prea nefericit. Ţii legătura cu el?

Oare era spionul tatălui meu, mă întrebam, şi doar mima grija faţă de mine?

— Nu, am minţit din nou. Încă aştept răspunsul la o scrisoare pe care i-am trimis-o acum o lună.

— Bănuiesc că e doar discret, nu şi crud.

— Te poţi baza pe discreţia lui.

— Sper sincer că e aşa, a spus ea şi mi-a luat mâinile într-ale ei. Îţi displace locul pe care l-am ocupat în inima lui Cezar. Înţeleg. Nu sunt făcută din acelaşi aluat cu mama ta, Dinule dragă. Eu sunt o curvă prin comparaţie. Nu pot crede în Dumnezeul ei. Şi al tău.

— Şi al meu, da.

— N-a fost prea bun cu noi. Îmi pare, din lecturile mele din *Biblie*, că e excesiv de arțăgos şi că se supără prea repede – o,

mult prea repede. Dar, dacă El îţi oferă consolare, atunci aşa să fie.

— Îmi oferă.

— Cred că nici El, nici măcar El, nu te-ar putea apăra de furia şi dezamăgirea lui Cezar, dacă tatăl tău terestru vede fotografia. Fii cu băgare de seamă, Dinule.

I-am mulţumit pentru sfat.

— Vorbesc serios. Eşti atât de inocent, în ciuda sofisticatei tale isteţimi. Nu înţelegi, dragul meu, că acest comportament al tău e – ce cuvânt mai potrivit caut? – pervers?

— Înţeleg, dar chiar nu cred că-mi pasă.

— Atunci ar trebui să-ţi pese – pentru siguranţa ta; pentru demnitatea ta; pentru viitorul tău.

— *Ţie* de ce-ţi pasă? am întrebat-o, fără să-mi dau seama în acel moment de cruzimea mea.

— Ei bine, aş putea spune că, în calitatea mea de mamă vitregă rea sau de-a dreptul diabolică, nu dau doi bani pe tine. Dar nu sunt acest gen de personaj produs de imaginaţia populară vulgară. Cum să nu-mi fac griji pentru tine, Dinule? Ochii tăi tânjesc după afecţiune. Da, privesc dincolo de mine, chiar acum când îţi vorbesc. Îl caută pe Răzvan Popescu al tău.

— Ai o imaginaţie bogată, Amalia.

— Ah, mi-ai spus Amalia fără ascuţimea cinică a vocii cu care deja m-am obişnuit. Facem progrese. Facem progrese mai repede decât speram.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că ştiu ceva important despre tine, un lucru pe care Cezar va refuza să-l accepte. Eşti iremediabil – nu îndrăznesc să spun iresponsabil – îndrăgostit de băiatul prinţului. Eşti, nu-i aşa?

— Da, sunt.

— O să-ţi păstrez secretul faţă de Cezar câtă vreme îmi va sta în puteri. Poţi avea încredere în mine, Dinule.

În momentul acela nu aveam nici un motiv să mă îndoiesc de ea. Mă temeam că devenise cel mai apropiat confident al meu, ba chiar – şi asta era frica mea cea mai mare – cel mai intim prieten al meu.

Îi scriam constant lui Răzvan din ţara al cărui rege avea doar opt ani. În schimb, primeam cărţi poştale criptice. În Paris

ploua sau era soare. R. şi-ar fi dorit ca D. să fie acolo. Nu spunea nimic care putea trezi bănuielile tatălui meu, deşi Amalia şi fiica ei deja cu picioarele pe pământ înţelegeau precis natura dorinţei lui. Eram iubitul chinuit de dor al băiatului prinţului, care se mulţumea cu vederi în sepia cu Turnul Eiffel, Arcul de Triumf şi Grădinile Tuileries.

Apoi, într-o zi din vara anului 1929, Gheorghe mi-a adus un plic gros, cu timbre pariziene. I-am dat cele opt sau nouă timbre să le pună la colecție înainte să-mi fac curaj să citesc ce scria înăuntru.

Începea aşa:

Onorate domn,

Dragul meu Silviu (poate) sau Alexandru (poate) sau Dinu (cel mai probabil), îţi scriu în calitate de prieten îngrijorat – un termen pe care îl folosesc foarte rar, poate chiar deloc. Dacă plănuieşti, cu sau fără banii şi permisiunea tatălui tău, să te întorci la Paris, trebuie să te previn în legătură cu faptul deranjant că viaţa aici e imprevizibilă. Mă tem că va trebui să închid porţile Templului Desfrâului mai devreme decât mă aşteptam. Ai fost un invitat bine-venit aici, domnule Grigorescu, pentru o zi sau două, după cum sunt sigur că îţi aminteşti. Afacerea – ca să folosesc acest cuvânt burghez insipid – nu înfloreşte.

Două persoane se fac vinovate de căderea mea temporară din imorala graţie. Prima e nenorocitul ăla de rus, Safarov, care a renunţat la talentele lui formidabil de sadice în favoarea unei vieţi în braţele moi ale bogatei văduve a unui negustor de vinuri din Bordeaux. Cealaltă e victima odată extatică a lui Safarov, care m-a ameninţat că-şi retrage sprijinul dacă nu-i aduc o brută care să-l înlocuiască. Am cutreierat docurile trei nopţi epuizante la rând până am dat peste o bestie din îndepărtata Brazilie, care ştia vag franceza, deşi ochii ei căprui s-au luminat de îndată ce am menţionat L'ARGENT[2]. *S-a născut cu* PECTUS EXCAVATUM *(pieptul scobit), dar altfel e foarte statuar. Torsul îi e plin de tatuaje inexplicabile, în afară de inima săgetată de înşelătorul Cupidon. Mai are un semn ciudat, albastru cu roşu, deasupra vintrelor, care seamănă cu o pană (poate de papagal) şi o pereche de chei încrucişate şi un crucifix în miniatură pe mâna stângă. E programat să-l molesteze pe industriaş miercurea viitoare. Nu pot decât să sper că Louis, aşa cum am decis să-l botez, va fi succesorul demn al sadicului Safarov.*

Dă-mi voie să deschid subiectul Honoré sau Răzvan – am pus diacriticul unde trebuie? –, despre care, sunt sigur, vrei să auzi. Sigur că vrei. Băiatul prinţului E. se îmbată adesea cu cel mai ordinar vin roşu, după cum indică răsuflarea lui. Ne întâlnim rar şi întâmplător, iar conversaţiile noastre încep cu banalităţi sociale şi se sfârşesc cu lamentaţii despre absenţa seducătorului român care i-a frânt inima. Mă informează că-ţi trimite ilustrate codate de teamă ca nu cumva tatăl tău să miroasă ceva, pentru a recurge la un clişeu ce trimite explicit la viziunea nepreţuitului meu prieten M. Proust. Nu i-am mai oferit de lucru. Apartamentul lui a fost plătit, încă de acum nişte ani, de către prinţ şi mă asigură că face suficienţi bani ca barman pentru nevoile zilnice, printre care nu se numără – aici subliniază mereu – gratificări

sexuale. La naiba, îl cred. Sper că eşti bine, fiindcă eu nu sunt. Casa Ruşinii îmi consumă nervii şi sănătatea.

Salutări,
Albert Le Cuziat

Am ascuns scrisoarea, împreună cu poza lui Răzvan şi cu ilustratele lui criptice, într-o carte cu poeme de Eminescu pe care avocatul, proprietarul casei de pe strada Carmen Sylva nr. 4, n-o deschidea niciodată. Se aflau toate în compania melancolică a cornurilor sunând în depărtare, a plopilor fără soț şi a dorului de moarte.

Începusem să mă cert cu mama. Elena, după care nu mai plângeam, se transformase într-un tiran religios, acuzându-mă întruna de necredință. De fiecare dată când vorbeam despre profunda şi durabila mea iubire pentru Răzvan, nu ezita să mă condamne. Iadul era destinaţia mea precisă. Dacă ar fi trăit, îmi striga, m-ar fi protejat de un asemenea specimen decăzut al umanităţii.

Aproape am răspuns că mă bucuram că nu mai trăia. Altfel nu aş fi cunoscut extazul. Dar cuvintele mele pline de ură n-au străbătut drumul dinspre inimă spre limbă.

— Nu mai eşti fiul pe care l-am lăsat în urmă.

I-am răspuns că întrezărisem o frântură de lume, o lume pe care Biserica ei m-ar fi obligat s-o ignor. Trebuia să funcţionez în acea lume, să-i explorez misterele şi contradicţiile. Voiam să fiu bărbat în felul meu. Atunci, în toamna anului 1929, voiam să fiu în braţele lui Răzvan. Nici o altă parte din întregul univers nu mă atrăgea. Asta era ideea mea de rai pe pământ.

Mama mea, altădată plină de compasiune, pufnea în fața acestei revelații. O imploram să înceteze, dar ea continua cu râsul ei batjocoritor. Înainte fusesem adoratul ei băiat de încredere, dintr-odată eram abject.

— Of, mamă, mamă, nu pot să mă abțin.

— Ba da, poţi. Spovedeşte-te, curăţă-ţi mintea şi trupul întinate.

Trupul acela întinat, întins pe un pat solitar la patru dimineața, tânjea frenetic după bărbatul care îl întinase, dorindu-şi să apară acolo în mod miraculos, în toată splendoarea lui hirsută, şi să-l întineze în continuare.

I-am scris lui Răzvan, spunându-i că m-am angajat ca lector de literatură franceză la Universitate, reuşind să-mi iau doctoratul după mai bine de doi ani de studiu intens şi aplicat. Îmi câştigam oarecum existenţa. Eram un bărbat cu un salariu lunar, oricât de mic, şi nu mai depindeam în întregime de absurd de bogatul meu tată.

Asta se întâmpla în 1930, la aproape trei ani din ziua când ne-am sărutat şi ne-am îmbrăţişat pentru ultima dată.

Previzibila ilustrată, o reproducere în sepia a *Mona Lisei*, a sosit în decembrie.

Bunul meu prieten D., am aflat că mama mea e bolnavă. Trăieşte în Corcova, în ţara ta. Plec în curând din Paris să-i fiu alături. Bănuiesc că voi sta o vreme cu ea şi cu restul familiei. Trebuie să mai fie un orăşel sau un oraş, altul decât Bucureştiul, unde ne-am putea reînnoi interesanta noastră prietenie. R.

„Interesanta noastră prietenie“? Mi s-a înfierbântat sângele când am citit cuvintele. Răzvan se apropia de mine, mi-am dat seama. În curând avea să fie la doar o călătorie cu trenul depărtare de lectorul de literatură franceză pe care ştiam, sau cel puţin speram, că încă îl mai iubea.

— Cu ce e îmbrăcat astăzi fiul meu, Amalia?

— Cred că se numeşte costum, Cezar.

— Văd şi eu că e un costum. Dar din ce material e?

— Din catifea, dragostea mea.

— Se cade ca un bărbat să poarte catifea?

— Cred că acest bărbat, da.

— Se îmbrăca simplu şi inteligent înainte să te hotărăşti să faci un dandy din el.

— De ce te plângi? Dinu s-a născut să poarte haine minunate. Aşa sunt unii bărbaţi.

— Prea sare în ochi.

— Şi de ce să nu sară în ochi?

— Pentru că nu se află pe o scenă, ţopăind în faţa unui public. Merge pe bulevardele din Bucureşti.

Această conversaţie, sau cel puţin o versiune a ei, avea loc cu regularitate în anii mei de rebeliune dintre 1929 şi 1934. Cuvântul „depravat“ îmi era aplicat de colegii mei mai cumpătaţi, deşi câţiva îmi invidiau libertatea faţă de convenţii. Alţii mă dispreţuiau pe faţă, aşa cum părea să fie obiceiul în ţara mea asediată.

Şi totuşi mă prefăceam că nu am nici o grijă. În acei cinci ani l-am văzut pe Răzvan de două ori şi în ambele ocazii am renunţat la hainele elegante pe care Amalia şi Elisabeta le alegeau pentru mine. Mergeam la el fără ornamente, în aceleaşi cămăşi simple de bumbac şi aceiaşi pantaloni uşori de lână pe care-şi amintea că-i purtam la Paris. Eu eram Dinuleţ al lui, el era Răzvănel al meu. Ne-am revăzut prima dată într-un hotel micuţ din Eforie, la Marea Neagră, nu departe de Constanţa, unde Ovidiu, gonit din Roma, îşi trăise exilul. Tata se bucura că renunţasem la mătase, catifea şi caşmir pentru vacanţa mea pe coasta Mării Negre, asta însemnând că fiul şi moştenitorul lui nu va dezonora onorabilul nume Grigorescu.

Angela, adorata mamă a lui Răzvan, murise, iar pe moşie nu era de muncă şi pentru el. Fratele prinţului găsea prezenţa lui acolo ruşinoasă, aşa că i-a sugerat să se întoarcă la Paris, cel mai liberal şi mai binevoitor oraş din toată Europa. Era o formă gentilă de a spune lucrurilor pe nume. Prinţul A. înţelegea că Răzvan nu mai era un băiat fără educaţie, ci un bărbat sofisticat, de vârstă mijlocie, care devenise un străin chiar şi pentru Bogdan, Mircea şi Irina, în ciuda pierderii lor comune. Corcova nu mai era casa lui, aşa cum promisese să fie pentru totdeauna pe când era un copil curios. Ţinuse mâinile reci ale Angelei, îi sărutase obrajii reci, îi închisese pleoapele reci ca nişte obloane, în timp ce fraţii şi sora lui plângeau în umbră. Nu mai avea de ce să rămână.

Nu voia să plece din România imediat. Erau atâtea oraşe, orăşele şi sate pe care nu le vizitase niciodată. A sunat la familia Grigorescu într-o seară de iunie din 1932. I-a spus lui Gheorghe că voia să vorbească cu profesorul de franceză, al cărui nume nu şi-l amintea pe moment. Era cumva acasă?

Era. Voia să verse lacrimi de fericire la auzul captivantei sale voci, care suna absolut minunat graţie huruitului şi pocniturilor ce o acompaniau.

— Dinicu? Dinuleţ?

— Tu eşti, Răzvănel? am întrebat în şoaptă, să nu mă poată auzi Gheorghe.

— Da, m-am întors să te iau.

— Eşti sigur?

— Da, sigur. Nu eşti Dinicu al meu dacă crezi altceva.

— Vreau să te văd. Trebuie să te văd.

— O vei face, scumpule. O vei face, foarte curând. Crezi că-l poţi convinge pe severul tău tată să te lase să pleci într-o vacanţă la Marea Neagră? Dacă se poate, trebuie să vii singur.

— Voi încerca.

— Străduieşte-te. Voi fi la Constanţa în două săptămâni. Am multe să-ţi spun. Îţi mai telefonez, promit.

O promisiune pe care şi-a ţinut-o, aşa cum mă rugam să se întâmple. Elena mi-a întrerupt rugăciunile prevenindu-mă că mă rugam la diavol, nu la Dumnezeul pe care mă învăţase să-l preamăresc. Diavolul în carne şi oase mă avea în ghearele lui. Dacă nu eram atent, aveam să pierd orice speranţă de iertare.

Tata era destul de mulţumit că urma să plec într-o vacanţă la mare. Avea o singură rugăminte, odată ce l-am asigurat că mă voi îmbrăca normal, şi anume să stau mai mult la soare. După părerea lui, eram încă nefiresc de palid. I-am spus că aveam să perseverez în eforturile de a mă întoarce acasă prăjit ca boabele de cafea.

Amalia şi Elisabeta au devenit de îndată bănuitoare când le-am spus, sfios, că merg singur la Constanţa.

— Neastâmpăratul meu fiu vitreg are cumva un rendez-vous?

— Nu, nu are.

— O să ai nevoie de haine speciale pentru plajă. O să-ţi aranjez o probă la dragul meu Leon Becker.

— Nu e nevoie, Amalia, Elisabeta. Am de gând să mă îmbrac simplu, măcar o dată, aşa cum făceam la Paris.

S-au privit şi au zâmbit. Nu s-a mai spus nimic, de vreme ce făceau deja parte din conspiraţie. Numele lui Răzvan n-a fost pomenit pentru că nu era nevoie. Lumina din ochii mei era de-ajuns.

M-a sunat din nou pe 19 iunie. Denisa a ridicat receptorul.

— Conaşule Dinu, un domn cu voce răguşită vrea să vă vorbească.

Vocea şi-a pierdut asprimea când am întrebat precaut:

— Tu eşti, Răzvane?

— Da, da, da. Te voi vedea curând, dragul meu Dinicu?

— Mâine? Poimâine? Răspoimâine?

— Poimâine, scumpule. O să te aştept la gară. O să te aştept seara târziu.

O, a fost o călătorie grea, pentru că trenul a oprit în fiecare staţie de ţară. Nu aveam ochi pentru peisajele care-mi treceau prin faţă, nici urechi pentru ceilalţi călători, care urcau şi coborau cu bagajele şi genţile lor. Nu am fost atent la nimic ore întregi. Numai pe Răzvan îl priveam în fotografia din mintea mea. Nu am putut să dorm, nici să citesc romanul lui Raymond Radiguet, pe care l-am deschis şi l-am închis de zeci de ori. Jubilam la gândul că mă voi reîntâlni cu el şi sufeream la acela că se putea să nu-l recunoască pe băiatul pe care-l iubise aşa de intens cu cinci ani în urmă, la Paris. Acum aveam douăzeci şi patru de ani, iar el – patruzeci şi trei. Mi-era teamă că urma să fie dezamăgit, să-l respingă cu tact pe Dinu căruia el îi spunea Dinicu sau Dinuleţ. Nu puteam suporta gândul de-a mă întoarce la Bucureşti fără prezenţa lui caldă în viitorul meu.

Pe peronul din Constanţa am avut un moment, un moment înfiorător, când m-am întrebat dacă-mi telefonase într-adevăr, dacă mă chemase într-adevăr să ne întâlnim la Marea Neagră. Poate că-mi imaginasem toate telefoanele şi ilustratele din cauza dorului meu dement. Unde, unde era, pentru numele lui Dumnezeu?

Mă aştepta lângă barieră, cu braţele întinse pe măsură ce mă apropiam de el. Era acolo, în faţa mea. Mai întâi i-am văzut silueta, apoi barba neagră, apoi părul uşor rărit. Intrasem brusc într-o aură de fericire. Nu aveam încă ce-i spune, vorbele pe care i le tot spusesem vreme de cinci ani – vorbele de iubire pe care i le şoptisem în dormitorul meu, în biroul meu de la Universitate, în baruri şi în restaurante – dispăruseră toate. Nu spuneam nimic, şi nici el. Odată ce s-a ridicat bariera, ne-am îmbrăţişat. Simţeam din nou mirosul lui în nări, parfumul acela consolator şi mângâietor numai şi numai al lui. M-am scăldat în el. Îl trăgeam în piept – adânc, pe îndelete.

— Trebuie să mergem, Dinicule. E târziu. Ne aşteaptă un cal şi o trăsură. Te duc la Eforie. E un loc liniştit. O să fim fericiţi acolo.

L-am auzit pe Răzvan spunându-i vizitiului că fiul pe care nu-l mai văzuse de cinci ani, din cauza posesivei sale foste soţii,

era acum alături de el. Mergeau împreună într-o scurtă vacanţă.

Era tatăl meu când ne-am cazat la hotelul cu vedere la mare. Pe terasă se aflau şi alţi oaspeţi, deja beţi, cărora ne-am alăturat la un pahar-două de vin spumant pentru a sărbători. Am fost prezentat drept Dinu Popescu, un nume pe care eram straniu de fericit să-l port.

Ne-am retras – acesta a fost cuvântul folosit de Răzvan – în camera noastră. Beţivii, care păreau hotărâţi să se îmbete şi mai tare, le-au urat domnului Popescu şi fiului său noapte bună.

Camera noastră era una spartană, cu puţine decoraţiuni care să desfete ochii. Din nou pretindeam că suntem alte persoane, aşa cum fuseserăm Honoré şi Jean-Pierre, de data asta cel lipsit de numele real fiind eu. Falsul meu tată m-a sărutat şi mi-a ciufulit părul, m-a dezbrăcat încet şi atent, împăturindu-mi cămaşa, vesta şi pantalonii, aşezându-le neobişnuit de ordonat pe scaun. Părea transportat dincolo de pasiune în atenţia lui atât de dulce. Grija lui elaborată mă excitase până aproape de leşin, aşa cum şi intenţionase, şi m-au trecut fiorii când mi-a scos lenjeria intimă şi şosetele.

— În ochii mei nu ţi-ai pierdut frumuseţea. Te rog, pot să-i scot hainele tatălui meu?

— Poţi, fiul meu incestuos.

Nu mi-a păsat de nimic, nu m-a încetinit nimic în dorinţa de a-l avea gol în faţa mea. Eram disperat să fiu explorat şi disperat să călătoresc în jurul trupului pe care îl veneram. I-am lăsat hainele, armura lui, să cadă într-un maldăr pe podea.

— Asta e un hotel, Dinicule. Trebuie să fim discreţi. Îţi promit că te strâng de gât dacă ţipi sau gemi prea tare.

Nici nu am ţipat, nici nu am gemut, deşi cred că, în timp ce făceam dragoste, am scos un sunet asemănător cu torsul unei pisici.

— Răzvănel.

— Sunt mai bătrân şi mai grăsuţ, nu-i aşa?

— Chiar dacă eşti, nu contează. Nu contează câtuşi de puțin.

— S-ar putea să-ţi schimbi părerea în lumina rece a dimineţii.

— Taci, tată. *Mon père*. *My daddy*.

Am dormit înlănţuiţi. Apoi ne-am desprins, înainte de răsărit, şi ne-am reluat explorările în linişte. Lunga absenţă mă făcuse să-l iubesc şi mai mult. Dădeam pe dinafară de afecţiune.

— Nu putem sta în pat toată ziua, dragul meu. Rasa umană e alcătuită din oameni suspicioşi. Trebuie să părem nevinovaţi câtă vreme rămânem aici. Eu sunt un tată mândru şi tu eşti fiul meu iubitor. Trebuie să fim actori în Eforie.

Am jurat să-mi învăţ replicile şi să nu mă abat de la ele niciodată. Aveam de gând să-mi controlez atent vorbele. Voiam să-l joc pe Dinu Popescu la perfecţie.

Ne-am plimbat pe ţărm după micul dejun, oprindu-ne să ne îmbrăţişăm acolo unde nu se vedea nimeni în jur. Am vorbit, la nevoie, în franceză.

— Dacă n-aş fi fost băiatul prinţului, fiul lui adoptat, nu te-aş fi întâlnit niciodată, Dinule, a spus Răzvan seara, când ne-am aşezat la masă pentru cină. Poate ar fi fost mai bine pentru amândoi dacă nu m-ar fi educat.

— Dacă, dacă, dacă – ce vrei să-mi spui, de fapt, Răzvane?

— Nici eu nu prea ştiu. Sunt total confuz. Nu mai am familie acum, că a murit mama. Bogdan, Irina şi Mircea sunt ca nişte străini pentru mine, deşi îi iubesc încă. Aş fi putut să trăiesc la Corcova pentru tot restul vieţii. Există lucruri mai rele pe lume decât să fii un simplu ţăran, lucrând pe câmp de la răsărit până la apus. O, da, mult mai rele.

— Ce mâncăm, tată? am întrebat tare când s-a apropiat chelnerul.

— Peşte, *mon fils*[3]. Nu vii la Marea Neagră să mănânci altceva.

Aşa că am mâncat crap la grătar, fructe de vară şi îngheţată, totul stropit cu mai mult vin decât băusem în ultimii ani. Era un vin ieftin, pe care prinţul sau Cezar Grigorescu nu l-ar fi oferit niciodată oaspeţilor lor. Am băut pentru că a băut şi el. Zâmbeam la gândul că era poţiunea noastră de dragoste, sau poate potirul meu cu otravă.

— Îl înveţi rău pe băiatul dumitale, a spus o femeie care l-a privit admirativ pe tatăl meu – da, asta trebuia să fie – mai toată seara. Glumesc, domnule dragă. Faceţi o pereche frumoasă.

El s-a ridicat şi i-a sărutat mâna, aşa cum fac domnii români. Ea a zâmbit afectat şi ne-a urat să avem parte de somnul uşor al

celor drepţi, dacă nu al celor păcătoşi. Ne-a făcut cu mâna din uşa sălii de mese.

— Vacă proastă.

— Te doreşte, dragă tată. Ai putea fi al ei fără să întrebi măcar.

— Bănuiesc că am încă un oarecare farmec.

— Da. Te vreau acum.

— Doar nu aici, în restaurant?

— Oriunde m-ar mulţumi, dar aş putea sugera camera numărul 9 ca fiind cea mai potrivită?

În camera numărul 9 ne-am înlănţuit şi am rămas aşa până s-a luminat de ziuă. El a dormit şi a sforăit şi s-a pârţâit cu braţele încolăcite în jurul meu, în vreme ce eu am rămas treaz. I-am sărutat vârfurile degetelor, m-am cuibărit în brațele lui şi am încercat să nu-mi imaginez viitorul apropiat, când aveam să fim din nou despărţiţi. Urma să fiu al lui, doar al lui, dimineaţă şi pentru moment nimic nu mă interesa sau nu mai conta pentru mine.

Adormisem. Îl visam înainte ca visul să devină realitate.

Da, avea dreptate să spună că arăta mai bătrân şi că era mai grăsuţ. Îi puteam prinde pielea între degete, aşa cum n-o făcusem niciodată la Paris. Avea faţa mai rotundă şi mai roşie. Dar aceste schimbări trupeşti nu contau pentru Dinicu al lui care-l adora, aşa cum l-am asigurat de mai multe ori decât puteam ţine socoteala.

— Eşti vanitos, Răzvănel.

— Sunt? Poate că sunt. Dar nu la fel de vanitos ca prinţul.

— Mi-ai arătat poze cu el. Era un bărbat frumos.

— Era.

— Nu mi-ai spus niciodată că s-a sinucis.

— Eşti sigur că nu ţi-am spus? Atunci de unde ai aflat?

— De la *monsieur* Le Cuziat, în timpul unui prânz foarte costisitor la Ritz.

— Pe care tu l-ai plătit, din câte-mi amintesc.

— Îţi aminteşti perfect, am remarcat intenţionat şi, speram eu, pompos şi amuzant.

— Şi ce ţi-a mai destăinuit monstrul?

— Că s-a sinucis într-un hotel din Anglia şi că îl consideră un laş.

Până să-mi răspundă au trecut câteva minute care mi s-au părut o oră întreagă.

— Prinţul, binefăcătorul meu, a avut un atac cerebral. S-a numărat şi asta printre revelaţiile bârfitorului Albert?

— Nu-mi amintesc să se fi numărat.

Prinţul, a spus Răzvan, călătorise în compania unor prieteni în Japonia, pământul crizantemelor, floarea preferată a parizienilor sofisticaţi. Undeva între Tokyo şi Paris, partea stângă a feţei i-a împietrit. A devenit complet imobilă. Din ce cauză? Se specula că prinţul căpătase un sifilis, dar nimeni nu ştia de unde sau de la cine.

— Binefăcătorul meu era mereu elegant. Culoarea lui preferată era albastrul. În lunile de viaţă care i-au mai rămas, îşi acoperea ruşinea – pentru că aşa o numea el – cu o eşarfă albastră. Încă o am, Dinicule. El a vrut s-o păstrez. Nu înţeleg de ce.

Nici eu nu înţelegeam.

— Poate va veni rândul meu să-mi acopăr faţa cu acea eşarfă într-o zi.

— De ce-ai face asta?

— Când n-o să mai vreau ca lumea să se uite la mine.

— De ce să vrei asta?

— Of, Dinule, a explodat el. Sunt nefericit mai presus de cuvinte.

— Eşti beat, am zis eu calm, fără vreo urmă de reproş. Eşti beat, dragul meu. Vorbesc strugurii, nu Răzvănel. Sunt aici, cu tine. Ar trebui să fii fericit că sunt aici, cu tine.

— Aşa ar trebui? Cine spune că ar trebui?

— Eu spun. O spun cu empatie, am zis eu fără emfază. Eu spun că ar trebui.

S-a holbat la mine câteva clipe terifiante. I-am susţinut privirea cu expresia cea mai apropiată de zâmbet de care eram capabil. Am aşteptat, cu răbdare simulată, ca iubitul meu să se întoarcă la mine. Când a făcut-o, a oftat prelung. Mi-a cerut iertare şi i-am oferit-o imediat.

Răzvan a râs când i-am spus că atât denigratorii mei, cât şi cei câţiva admiratori din Bucureşti mă consideră un bonjurist din cauza predilecţiei mele de a vorbi franceza cu orice ocazie.

— Aşa-mi zicea şi mie prinţul, dar în glumă.

Nu mai era o glumă în 1932 şi apelativul acesta avea să devină o insultă dintre cele mai serioase spre sfârşitul deceniului. Să fii un dandy bonjurist însemna să preferi Parisul Berlinului, neaşteptata Meccă ce atrăgea o nouă specie de pelerini.

— „Am făcut din copilul de ţăran un bonjurist şi sunt foarte mândru de reuşita mea“, spunea prinţul.

Valiza iubitului meu nu conţinea doar haine şi articole de toaletă, ci şi cărţi vechi, uzate de atâta citit. Creangă şi Eminescu erau acolo alături de Baudelaire, Maupassant şi de ultimele volume din Proust, unde cunoştinţa noastră comună, deghizată ca Jupien, apărea în toată splendoarea sa înşelătoare. Puţini Pandarus au fost imortalizaţi în timpul vieţii. Albert Le Cuziat avea privilegiul să rămână etern ca Vautrin sau Rastignac, două personaje literare negative încă şi mai fermecătoare. Nu avea să rămână complet anonim, ca majoritatea rasei umane.

Am început să înţeleg, pe măsură ce zilele fericite treceau, că Răzvan nu avea stare. Fusese expulzat sau surghiunit de la Corcova şi se simţea singur la Paris, fiindcă puţini dintre prietenii prinţului erau dispuşi să-şi petreacă timpul în compania cuiva pe care-l considerau ursuz. Aveam să fiu eu salvatorul lui, refugiul lui? Îndrăzneam să sper asta. Îndrăzneam să sper mai mult decât trebuia că promisiunea lui de a fi împreună pentru tot restul vieţilor noastre va deveni realitate.

Eram hotărât să aflu mai multe despre trecutul lui, relatat în conversaţiile noastre precedente, repede curmate. Trebuia să fiu subtil şi plin de tact. Trebuia să-l prind într-o relativă stare de calm, înainte de furtuna beţiei. Nu voiam să recunosc că începusem să mă tem de el.

Într-o asemenea stare de calm l-am întrebat de ce alesese să lucreze pentru Albert Le Cuziat.

— Aştept întrebarea asta de cinci ani, de când ne-am dăruit unul altuia.

— Iar acum eu aştept răspunsul tău.

— Şi-l vei primi, te asigur. Ţi-l voi da pe îndelete, pentru că trebuie să ai mintea limpede.

Era dimineața devreme. Bea cafea turcească. L-am văzut din nou în pragul cămăruței lui pariziene, zâmbindu-i băiatului

împleticit care avea să-şi destăinuie în curând identitatea, la fel ca el. Pentru mine, acela fusese prologul fermecării. Preţ de câteva clipe scurte m-am întrebat dacă mai eram fermecat de el şi am decis repede că da.

— Chiar am lucrat pentru *monsieur* Albert? s-a întrebat el. I-am onorat Casa Neruşinărilor – o, are o mie de nume pentru locul ăla – cu prezenţa mea otrăvită, dar nu pot spune cu mâna pe inimă, un clişeu pe care prinţul l-ar fi dispreţuit, că am lucrat într-adevăr pentru el. Nu, nu, Dinicule – există două feluri de muncă pe care le recunosc. Una e munca trupului, cealaltă e a minţii. Strămoşii mei, mama şi tatăl meu, sora şi fraţii mei au lucrat la câmp, dar eu am o inteligenţă care lor li se refuză. A fost cadoul prinţului pentru mine. Cadou am zis? Blestem, poate. Lucrul meu cu mintea a însemnat să învăţ franceza, să studiez arhitectura catedralei din Chartres – biserica *par excellence* a prinţului –, să citesc cărţi, să admir picturi şi să ascult piese muzicale pe care el le aproba cu discernământ. Eşti impresionat de felul erudit în care mă exprim?

Am spus că eram.

— Doar asta mi-a mai rămas.

— Răzvănel, te rog, răspunde-mi la întrebare.

— Ai răbdare. O să-ţi răspund.

Am aşteptat să vorbească din nou.

— Eşti singurul client – urăsc să folosesc cuvântul ăsta – cu care am făcut dragoste vreodată.

— Ăsta e adevărul?

— De ce să nu fie? Prinţul murise de câţiva ani când Le Cuziat m-a invitat să fiu unul dintre „furnizorii de neruşinări“. Asta e altă expresie preţioasă, una dintre „parafele“ lui. I-am acceptat oferta, dar în termenii mei cântăriţi cu atenţie. Nu aveam să fiu atins. Aveam să le arăt aristocraţilor lui – unii dintre ei bogaţi, cei mai mulţi căsătoriţi – tot ce voiau să vadă din trupul băiatului prinţului, însă nimic mai mult. Puteau să-şi desfete ochii cu mine, dar numai atât. Rămâneam indiferent la manifestările lor de afecţiune, la promisiunile lor de a-mi cumpăra bijuterii şi alte fleacuri de care nu aveam nevoie. Devenisem expert în rânjete. Dacă îndrăzneau să pună mâna pe mine, îi dojeneam pentru neobrăzarea lor. Îmi încălcau regulile. Of, Dinicule, a trebuit să suport multe oftaturi şi

smiorcăieli şi acuzaţii că sunt crud, dar cred – de fapt, ştiu – că ei se simţeau foarte bine aşa. Dacă există un al nouălea cer, ei îl locuiau atunci când erau cu mine. Ştiau cine eram – fiul surogat al unui prinţ cultivat – şi acest lucru îi excita până la frenezie. Până să te cunosc pe tine eram un actor desăvârşit.

— Şi acum nu mai eşti?

Era cea mai proastă şi mai cinică întrebare pe care o pusesem în viaţa mea. Părea rănit de ea. *Era* rănit de ea.

— Îmi pare rău, Răzvane. Niciodată n-ai jucat în fața mea. Ai fost mereu sincer.

Şi-a ferit privirea, preferând să-i zâmbească „vacii proaste“ care flirtase cu el.

— Te rog, Răzvănel. Te rog, dragul meu. Iartă-mi prostia.

S-a întors către mine. A dat din cap. A oftat.

— În clipa asta joc pentru tine, e singura dată. Mă prefac că sunt ofensat. Şi acum prefăcătoria s-a terminat. Tatăl tău este iremediabil îndrăgostit de fragilul său fiu. Iremediabil, iremediabil. Ne cheamă camera numărul 9. Să nu mai pierdem nici o secundă aici. Haide.

Acum îmi vine să plâng când mă gândesc la graţia pe care a revărsat-o asupra mea în ziua aceea. Am mers în camera numărul 9, pe care am transportat-o, aşa cum spune poetul John Donne, într-un oriunde.

Există momente când sărutările sunt mai convingătoare şi mai potrivite decât orice cuvinte.

Când „vaca proastă“ a venit la noi la masă şi a întrebat dacă ne putea oferi o sticlă de şampanie, Răzvan a răspuns că am fi încântaţi s-o bem împreună.

O chema Luiza, ne-a spus când s-a aşezat lângă noi. Rămăsese văduvă de curând. Se afla acolo pentru a se bucura de aerul mării. Eram cei mai frumoşi tată şi fiu pe care-i văzuse vreodată. Nu ne deranjase, nu? Înainte să putem răspunde, a continuat comentând paloarea mea distinsă şi bronzul lui atrăgător. Răzvan era încântat să vadă că alcoolul îi dăduse curaj.

— Ai mâini aşa puternice, domnule Popescu, a spus ea mângâindu-i una dintre ele.

— Ale fiului meu sunt mai drăguţe. Are degetele foarte subţiri. Mă bucur de ele foarte mult.

Mă întrebam dacă înţelesese exact ce voia el să spună, dar părea că nu. Speram să n-o mai tachineze.

— Unde e soţia dumitale şi mama tânărului Dinu?

— E moartă, la fel ca soţul dumitale. Moartea ei a fost o pierdere imensă pentru noi.

— Te cred.

O, cea mai proastă dintre toate vacile proaste şi bete, mă gândeam auzind-o cum îşi exprima compătimirea. Avem mame diferite, voiam să-i spun – Elena, care încă mă certa; Angela, pe care Răzvan o speriase şi poate chiar o înspăimântase. Pierderile noastre imense erau substanţial diferite. Începusem să sper că şampania se va termina şi seara se va încheia.

Atunci femeia a adormit subit şi ciudat, de parcă un Puck sau un Ariel i-ar fi picurat în ochi o poţiune magică. Am lăsat-o acolo. Ne-am îndepărtat încet. Am vorbit despre paloarea mea distinsă şi despre bronzul lui atrăgător în timp ce urcam scările spre camera numărul 9, paradisul nostru cenuşiu, decorat fără imaginaţie.

Mâinile lui neobişnuit de puternice şi degetele mele subţiri şi fine s-au unit curând şi, din câte-mi amintesc, noaptea s-a topit în extaz.

Ziua următoare a fost furtună cu tunete şi fulgere.

— Poate vine sfârşitul lumii, Dinicule. Asta nu e o ploaie normală, e un muson.

Mie priveliştea şi zgomotul ei mi se păreau palpitante. Puteam să jur că cerul se făcea verde la fiecare tunet şi scânteiere a fulgerului. Mă simţeam insignifiant şi bucuros în vreme ce copacii se legănau, iar marea fierbea.

Răzvan se ascunsese sub pat.

— Ce faci acolo?

— Mi-e frică. Mereu mi-a fost, a scâncit el.

— De ce?

Era prea înfricoşat ca să răspundă. Se ghemuise ca un fetus.

Am deschis uşa şi am ieşit pe balcon, bucurându-mă de căldura picăturilor care cădeau pe cel îndrăgostit de laşul ascuns sub pat.

— Se apropie, e mult mai aproape.

— Ce anume?

— Fulgerul.

— Vorbeşti prostii. Furtuna se îndepărtează. Te porţi copilăreşte.

A ieşit din ascunzătoare două ore mai târziu, când un fel de linişte s-a instalat în jur.

— Am nevoie de o tărie – un coniac sau un whisky.

M-am dus la bar şi m-am întors cu un coniac triplu – suficient, mă gândeam eu, pentru a-i calma nervii zdruncinaţi.

— Am văzut pe cineva lovit de fulger, Dinule, când eram copil, la Corcova. Era o femeie gravidă, aşa că au fost incinerate – ăsta e cuvântul? – două vieţi deodată. A luat foc. Se adăpostise sub un copac, dar n-a scăpat. O văd ori de câte ori e furtună.

L-am luat în braţe. Acum îl consolam eu pe el. Eram protectorul lui, mama şi tatăl lui, pentru multe şi preţioase secunde. Mi-a spus că-i pare rău să-l văd aşa de afectat.

Mi-am dat seama că-l iubeam în starea aceea de laşitate. Devenise un Răzvan necunoscut până atunci, un bărbat mai fragil decât aş fi bănuit vreodată.

Răzvan a spus că mă va însoți la Bucureşti, de unde va lua un alt tren spre Paris. Văzuse destul din România. Toată lumea, cu delicioasa excepţie a lui Dinicu, îl iritase sau îl plictisise. Mi-a mărturisit că avea chef să scrie o carte de memorii. Se gândea s-o intituleze *Băiatul prinţului*, pentru că asta era el. Tatăl lui adevărat era misterul misterelor, un om de a cărui bunătate fusese privat din cauza morţii sale premature. Prinţul E. fusese cel care modelase şi crease individul inteligent care era astăzi. Prinţul E. trebuia lăudat sau blamat pentru starea actuală a lui Răzvan Popescu.

— Am oare voinţa s-o fac, Dinicule? Am hotărârea necesară?

— Sigur c-o ai, am răspuns înlăturând cea mai mică umbră de îndoială din vocea mea.

Scrisoarea pe care am citit-o în dimineaţa aceea, în timp ce Răzvan făcea ultima baie în Marea Neagră, se află acum în posesia mea. Hârtia s-a îngălbenit, cerneala violetă s-a mai şters, dar cu ochii minţii o văd aşa cum era atunci când am deschis-o prima dată, în acea zi de vară din 1932. Mă rugase să-i împachetez lucrurile în valiză cu grijă, pentru că urma o călătorie lungă. Sofisticarea lui nu includea şi arta împachetării în valiză a hainelor şi a cosmeticelor, a cărţilor şi a lucrurilor personale.

A căzut dintre paginile romanului *Une vie*. Plicul avea timbru de Londra. L-am deschis cu grijă, fiindu-mi teamă de ce aveam să citesc. Mă simţeam vinovat că citeam ceea ce-i scria prinţul protejatului său în 1919, presupuneam eu, cu câteva zile înainte să-şi ia viaţa.

Dragul meu Răzvan,

Dorința mea sinceră este să prosperi. Continuă-ţi studiile. Apartamentul din Paris este al tău pe viaţă. Ai bani în bancă la dispoziţie pentru viitor. Spre binele tău, cheltuieşte-i cu chibzuială.

Poate ai observat cât de abătut m-am întors din Japonia. Oglinda nu-mi oferă alinare, pentru că faţa pe care o reflectă îl oripilează pe cândva mândrul ei proprietar. Nu sunt atât urât, cât grotesc. Am expresia contorsionată a unui monstru dintr-un muzeu al ororilor. Sunt dezgustat de ceea ce văd.

„Nu ştiu de câtă vreme, şi nici din care pricină, de jale mă simt cuprins“[4]*, cum spune Hamlet. Sunt „esenţa prafului“, nimic mai mult. Aminteşte-ţi de mine fără ranchiună, dacă poţi.*

E.B.

Am pus scrisoarea înapoi în carte şi nu i-am spus nimic despre ea lui Răzvan când s-a întors în camera numărul 9. Se apropia momentul să părăsim Eforie. Încă eram tată şi fiu stând în autobuzul care ne ducea spre Constanţa.

Am găsit o masă liberă în salonul Gării de Nord. Mai aveam o oră şi jumătate până să plece trenul pentru Paris.

— Ai putea veni cu mine, Dinicule. Ai putea veni să locuieşti cu mine.

— Nu încă, dragostea mea. Nu încă.

A trebuit să-i explic, în timpul şederii noastre la Eforie, de ce trebuia să rămân, fără el, la Bucureşti. Aveam obligaţii de onorat. Eram un profesor respectat şi un jurnalist de oarecare succes, care recenza cărţi şi spectacole de teatru pentru reviste şi ziare moderat liberale. Speram ca, în timp, să-mi capăt independența financiară.

— Există debuşee pentru inteligenţa ta la Paris, Dinicule. Destule. Îţi plătesc eu biletul.

— Nu, nu. Nu pot să vin cu tine la Paris. Nu te îndoi vreodată că aş vrea. Te rog, trimite-mi scrisori de acum, Răzvănel, nu ilustrate seci.

— O să mă simt singur.

— La fel şi eu.

Adevărul era, şi este, că mă temeam să fiu cu el. Simţeam că venise vremea să ne rănim reciproc. Câteva săptămâni sau luni de despărţire puteau fi benefice pentru amândoi, oricât de absurd ar fi părut. În plus, tânjeam după respectul lui. Începusem să fiu prea bătrân şi prea cinic ca să-l las să se mai gândească la mine doar ca la un băiat frumos. Nu depăşiserăm deja atracţia, oricât de fermecătoare ar fi fost? N-am spus nimic din toate astea când îl priveam cum îl privisem mereu, cu adoraţie.

— Crede-mă, Răzvane. Vom fi împreună pentru totdeauna, îţi promit.

A ridicat paharul şi a zâmbit.

— Dacă spui tu.

— Spun.

În astfel de ocazii, chiar şi cei mai sofisticaţi iubiţi se consolează vorbind ca nişte personaje nesărate dintr-un roman de dragoste ieftin, din cele pe care le citesc fetele de pension şi fetele bătrâne. Aşa vorbeam şi noi.

— La bar stă un bărbat care se holbează la noi.

M-am întors şi l-am văzut pe unul dintre funcţionarii de la biroul tatei. Am dat din cap în semn de recunoaştere şi el a făcut la fel.

— E unul dintre avocații începători, foarte apreciat de Cezar Grigorescu.

— Pare că rânjeşte.

— Asta e expresia lui. Cred că s-a născut cu ea. Trebuie să-i fie de folos în sala de tribunal când pledează pentru acuzare.

— Îmi studiază reflexia în oglindă. Poate crede că sunt un criminal.

— Dacă asta crede, se înşală amarnic, Răzvane. Vin după tine la Paris cât de repede pot, îţi jur. Să mai avem puţină răbdare.

— Răbdare? Încă puţină? Am fost despărţiţi cinci ani.

— Da.

Atât am putut să spun.

— Nu m-ai întrebat câţi iubiţi am strâns la pieptul meu păros.

— Nu, nu te-am întrebat.

— Atunci întreabă-mă acum.

Am ezitat înainte să-l întreb câţi iubiţi strânsese la pieptul lui păros.

— Se întâmplă că…

— Se întâmplă că?

— Se întâmplă că nici unul. Nici măcar unul. Am avut o aventură doar cu imaginea ta şi cu mâna mea dreaptă. Până acum două săptămâni, vreau să spun.

— Şi eu la fel, Răzvănel. Vreau să spun, cu imaginea *ta* şi cu mâna *mea* dreaptă.

Ne-am sărutat unul altuia mâna dreaptă. Era un sărut ce depăşea formalităţile. Nu era genul de sărut oferit de români doamnelor pe care vor să le seducă. Era sărutul – pentru amândoi atunci, pentru mine azi – ce definea dragostea noastră.

Ne-am luat rămas-bun pe peronul 4, sperând să fie o despărţire temporară. Eu plângeam, el la fel. Noi, românii, plângem cu uşurinţă. E darul nostru naţional să plângem pentru nefericirile noastre.

— Eşti dragostea mea eternă, mi-a şoptit el.

Vărul Eduard a cinat cu noi în seara următoare. Rupsese legăturile de afaceri cu Parisul şi cu Londra şi acum locuia din nou la Bucureşti. Avea să lucreze ca broker pentru reîntinerita Bancă Naţională, care în anul anterior forțase lichidarea băncii Marmorosch, Blank & Co, o companie predominant evreiască. Sub guvernatorul ei, Mihail Manoilescu, un bărbat pe care Eduard Vasiliu se mândrea că-l cunoştea, intenţia băncii era să reprezinte şi să protejeze interesele clienţilor creştini. Evreii se ocupaseră de finanţele ţării destul timp.

Nu mai auzisem niciodată asemenea discuţii la masa familiei Grigorescu. Critica pe care le-o făcea Cezar politicienilor, colegilor lui avocaţi şi oamenilor cu funcţii înalte nu conţinea referinţe la evrei. Cuvântul „evreu“ nu fusese niciodată folosit, în prezenţa mea, ca o ofensă. Acum exprima părerea lui Eduard că frăţia iudaică avusese o influenţă pernicioasă asupra afacerilor româneşti.

— Eduard, sper că nu-l incluzi şi pe divinul meu croitor evreu, Leon Becker, în frăţia ta iudaică pernicioasă, a spus Amalia. Aş fi neajutorată fără el. Cezar îmi dă acum pentru haine doar umbra banilor pe care mi-i oferea când m-a luat de nevastă, aşa că Leon a copiat, la instrucţiunile mele, modelele

de la Worth şi Chanel pentru numai o părticică din preţul parizian. Vreţi să fiu prost îmbrăcată? Eduard? Cezar? Prostul gust nu e specialitatea mea.

— Umilul tău domn Becker nu e nici finanţist, nici politician, dragostea mea.

După cină, când Amalia şi Elisabeta i-au lăsat pe domni să-şi bea coniacul şi să-şi fumeze trabucurile, tata a remarcat relaxat că fusesem văzut la Gara de Nord luându-mi un rămas-bun emoţionat de la un bărbat de vârstă mijlocie.

— Era Popescu pe care mi l-ai prezentat la Paris, Dinule?

M-am uitat la vărul meu, fără să răspund, câteva minute lungi.

— Da, el era. Chiar el.

— Cred că e băiatul de ţărani pe care prinţul l-a adoptat acum vreo treizeci ani.

— Presupunerea ta e corectă.

— Care e natura prieteniei voastre, fiule?

— Mă derutează întrebarea, tată. Răzvan şi cu mine suntem prieteni, atât.

— Atât?

— Da. Suntem suflete-pereche.

— Suflete-pereche?

— Suflete-pereche. Ne plac aceleaşi cărţi, aceeaşi artă, aceeaşi muzică, aceeaşi limbă.

— Trebuie să-ţi găseşti o nevastă, Dinule. Deja circulă speculaţii pe seama ta.

— Speculaţii?

— Mi-e teamă că da.

— Ce fel de speculaţii?

— Refuzul tău de a te distra la *madame* Laurette ne-a alarmat, a observat vărul meu pe un ton mai puţin călduros. Purtarea ta a părut ciudată pentru un tânăr cu sânge fierbinte.

— Nu mă atrăgea Sonia.

— Îţi aminteşti numele ei?

— Nu pot să-l uit.

— E un psihiatru pe Calea Victoriei care te-ar putea ajuta. O să aranjez să fii primit la o consultaţie.

— Mulţumesc, Eduard. Va fi o pierdere de vreme şi pentru mine, şi pentru el.

— Şi de ce, mă rog?

— Pentru că nu pot fi vindecat de orice boală ai crede tu că sufăr – dacă chiar sufăr de vreo boală.

— N-am zis nimic de nici o boală.

— E analist freudian? E cumva evreu?

Judecând după fâstâceala vărului meu, am bănuit că da.

— Nu am nevoie de ajutorul, asistenţa sau îndrumarea lui. Sunt fericit aşa cum sunt.

Pentru prima dată în mulţi ani, tata m-a rugat să onorez şi să respect memoria Elenei Grigorescu.

— Ar fi şocată – nu, mai mult decât şocată, oripilată – să audă că eşti fericit declarând că eşti un – nu am nici o dorință să rostesc cuvântul…

— Pervers, a sugerat vărul Eduard.

— E suficient.

— Mă bucur să fiu Dinu Grigorescu, am spus. Fiul lui Cezar şi al Elenei. La asta se reduce fericirea mea în acest moment.

Am încercat să par liniştit. Eram decis să nu mă arăt speriat ori supărat de acuzaţiile lor. Trecusem de la vinovăţia ortodoxă la o stare de spirit în acord cu iubirea mea – care de la început se anunţase a transcende dorinţa – pentru Răzvan, cel pe care îl lăsasem plângând la gară.

— Mi-e teamă că eşti îndrăgostit de acest ţăran.

O, ce cuvânt alesese: „ţăran“. Implica subjugare, ignoranţă, secole de servitute.

— Ţăranul la care te referi cu o aşa lipsă de delicateţe e un om cultivat, după cum poate certifica vărul meu.

— Pot să certific că vorbeşte cu un evident rafinament, Cezar. Pot spune asta în apărarea lui.

— Apărare? Ce apărare?

— Are maniere de salon, asta e clar. Ar putea trece drept un gentleman dacă n-ar fi trăsăturile lui.

Mi se părea că-l aud pe Albert Le Cuziat, snobul fără egal.

— Faţa lui stă mărturie pentru propria descendenţă, aceea a pădurilor şi a câmpului. Arată ca un fiu al pământului, în ciuda evidentei lui sofisticări.

Ascultând absurdităţile lui Eduard, am început să înţeleg de ce Răzvan, în rolul lui Honoré, îi insulta şi îi umilea pe clienţii lui aristocraţi. Era rândul lor să experimenteze înjosirea, chiar

dacă plăteau pentru ea. Refuzându-le trupul lui de ţăran, trupul musculos, cu oase puternice, al strămoşilor săi, îşi aplica dulcea răzbunare asupra înaintaşilor lor încrezuţi, care se mulţumiseră să funcţioneze într-un sistem feudal ce garanta pentru eternitate că săracii vor rămâne săraci în vreme ce bogaţii vor continua să înflorească. Ei se aşteptau ca iubitul meu să fie dur cu ei, în schimb el îi trata cu insulte rafinate. Cum trebuie să se fi zvârcolit când el le demonstra, edificându-i prin înfiorare, nu prin duritate sau brutalitate, o cultură superioară. Ştia pe de rost poeme pe care ei nu le citiseră vreodată; putea vorbi despre picturi sau interioare de biserici cărora ei nu le aruncaseră decât priviri neatente, putea vorbi despre muzica unor compozitori cărora le fusese prezentat – Saint-Saëns, de pildă, sau tânărul Maurice Ravel. Şi în tot acest timp rămânând intangibil. Fiul pământului refuza să se lase contaminat şi spurcat de bărbaţii pomădaţi şi parfumaţi care auziseră că Honoré oferea servicii singulare. Amintindu-mi de rolul lui Răzvan ca Honoré, mi-a trecut prin cap că tatăl şi vărul meu auziseră despre activităţile lui anarhice. Mi-am permis să zâmbesc la gândul ăsta.

Eram conştient că făceam istorie, istorie privată, mărturisind, în salonul din casa de lângă Cişmigiu, că eram profund şi iremediabil îndrăgostit de Răzvan Popescu. Nu-mi puteam imagina viaţa cu un altul. Dacă urmau consecinţe tragice, aveam să le fac faţă. Aş muri pentru el, am spus, conştient de melodramatismul afişat. Mărturisirea era un factor esențial în plăcerea pe care o simţeam fiind sincer.

— O să mai vorbim dimineaţă, a spus tatăl meu. Ne trebuie un plan pentru a-ţi păstra sau spăla reputaţia.

Planul tatei pentru păstrarea reputaţiei mele nu a venit imediat. Declaraţia mea pasionată îl stânjenise. Insista să-mi amintească întruna că exista posibilitatea căsătoriei. Elisabeta a fost atrasă de mine înainte să-l cunoască pe George Văduva, dar mai erau multe fete care îl considerau pe Dinu Grigorescu o „partidă“. O căsătorie de formă era tot o căsătorie. Lumea nu trebuia să ştie că era o înşelătorie.

— Dar eu aş şti. Nu mă văd în rolul unui înşelător mulţumit de sine.

— Ce-are a face mulţumirea de sine, Dinule? Ai putea să-mi dăruieşti un nepot şi să-ţi continui treburile discret, fără ca soţia ta să afle.

— Vorbeşti din experienţă, tată?

— Mama ta le era mai devotată fiului ei şi lui Dumnezeu decât soţului. Nu am de gând să spun mai multe despre acest subiect. Bărbaţii au făcut lucruri mai rele decât căsătoriile de convenienţă. Voi fi sincer cu tine. Ar fi convenabil pentru reputaţiile amândurora dacă te-ai însura cu o femeie atrăgătoare.

— De ce atrăgătoare?

— Pentru că, cel puţin în aparenţă, tu însuți eşti un bărbat atrăgător, iar societatea bucureşteană n-ar înţelege dacă te-ai însoţi cu o femeie ştearsă, oricât de plăcută ar fi prezenţa ei.

— Promit să nu mă însor niciodată cu o femeie ştearsă. Poți avea toată încrederea.

După un timp, tata şi-a informat colegii şi cunoştinţele că hotărâsem să rămân un „burlac inveterat“, o combinaţie de cuvinte ce însemna că eram un suflet crud, a cărui apreciere pentru femei nu a luat niciodată drumul altarului. Aveam să fiu o atracţie constantă pentru sexul frumos. Nu eram singurul cu această predilecţie.

Am continuat să port hainele pe care mi le alegea şi cumpăra Amalia. Dar mă îmbrăcam simplu ori de câte ori mă fotografiam pentru Răzvan. Aveam grijă să arăt decadent în compania bărbaţilor şi femeilor din Bucureşti, faţă de care manifestam o afecţiune moderată sau o indiferenţă totală, însă ştiam sigur că frumuseţea pe care o vedea Răzvan în mine nu avea nevoie de ornamente şi accesorii. Eram al lui în orice ținută mi-ar fi căzut în mână.

Răzvan a renunţat la arta mesajelor poştale criptate şi, în schimb, îmi trimitea scrisori variate ca lungime şi substanţă. Veneau cu o regularitate lunară. Cele mai multe erau declaraţii ale iubirii lui nemuritoare pentru Dinicu, dar uneori povesteau şi întâlniri întâmplătoare cu artişti faimoşi care ştiau, chiar şi după ani, de legătura lui educativă cu prinţul E. Unul dintre ei era timidul şi ciudatul Constantin Brâncuşi, care fusese impresionat tocmai de acele trăsături pe care vărul Eduard le deplângea sau îl nemulţumeau – nu eram foarte sigur care

dintre cele două. Sculptorul modest şi retras a desenat faţa concetățeanului său ţăran din mai multe unghiuri, poate cu intenţia de a-l sculpta în ghips. În desenul la care mă uit chiar în timp ce scriu, i-a surprins ochii, nasul, bărbia şi părul mereu ciufulit. E opera unui geniu spontan.

Iubitul meu mă asigura de fidelitatea lui şi îl credeam. Mâinile noastre drepte, din fericire sau din nefericire, erau ocupate; a lui în Rue de Dunkerque, a mea în ostentativ de eleganta casă din strada Carmen Sylva nr. 4. Eram împreună, în felul nostru special, înainte de revederea aşteptată care urma să ne unească, anticipam noi cu speranţă, pentru totdeauna.

Ce aveam eu să-i povestesc lui Răzvan? Am început informându-l despre întoarcerea vărului meu Eduard la Bucureşti şi despre noul său dispreţ pentru bancherii, politicienii şi afaceriştii evrei. I-am vorbit despre uluiala mea când l-am auzit exprimând opiniile acestea hazardate şi neobişnuite, cu care tatăl meu părea să fie de acord. În acea primă scrisoare de după despărţirea noastră plină de lacrimi, am comentat şi mândra descriere pe care Cezar Grigorescu i-a făcut-o propriului său fiu, „burlacul inveterat" chitit să frângă inimile femeilor. Nu i-am spus şi că le mărturisisem lui Cezar şi lui Eduard dragostea mea pentru Răzvan Popescu.

Am scos fotografia băiatului prinţului din ascunzătoare şi am aşezat-o pe noptieră. Nu mai aveam de ce să mă feresc.

— Ar trebui să-i fii recunoscător viclenei tale mame vitrege, Dinule.

— De ce, Amalia?

— De unde să încep? De când ai fost suficient de prost sau de curajos – să zicem prosteşte de curajos – încât să le spui adevărul lui Cezar şi bărbatului ăluia mieros, Eduard Vasiliu, despre prietenia ta cu faimosul Popescu. Indignat la culme, tatăl tău şi-a vărsat furia pe mine pentru o veşnicie şi jumătate până să-l calmez.

Luam micul dejun împreună, bucurându-ne de gustul uşor amărui al marmeladei Dundee, pe care Amalia o cumpărase de la Dragomir, cea mai în vogă băcănie din oraş. Mi-aminteam mereu de Dragomir când intram, nu prea des, la Fauchon în Paris. În ambele palate culinare puteai cumpăra peşte afumat şi caviar, ceaiuri din India şi din Orient sau vânat în aspic.

Dragomir a dispărut când România şi-a manifestat, vreme de mai bine de un deceniu ruşinos, talentul pentru brutalitatea burlescă, dar Fauchon a supravieţuit în Parisul eliberat.

— Amalia ta cea grijulie, dragul meu, a venit cu acel clişeu de „burlac inveterat“ atunci când furia lui Cezar atingea cotele cele mai înalte. „Împrăştie zvonul“, i-am spus, „că frumosul tău băiat e hotărât să fie un donjuan, un crai – cel puţin pentru moment. Spune-le tuturor că preţiosul, unicul tău fiu e croit pe tiparul byronian.“ Dragul meu băiat, salvându-te de furia lui Cezar, mi-e teamă că am abătut asupra ta o catastrofă. Vei fi vânat şi hăituit de sute de Diane frustrate ale căror soţi le plictisesc de moarte în dormitor. Te avertizez, Dinule, de pericolele sexuale care te aşteaptă.

Era oare posibil s-o iubesc pe Elena, devotata mea mamă, dar şi pe femeia care era opusul ei în toate privinţele? Începeam să cred că da. Deşi o urâsem pe Amalia – fusesem tentat s-o fac când mi-a fost prezentată odată cu teribila veste că devenisem fiul ei vitreg –, încă mă puteam bucura de compania ei. Spre deosebire de Elena, ea nu se aştepta ca bunătatea să prevaleze în acţiunile umane. Amalia folosea cuvântul „rău“ aproape cu drăgălăşenie. De câte ori îmi spunea „băiat rău“, ştiam că mă complimenta pentru ceea ce ea numea „un delict delicios“. Vacanţa mea la Eforie, al cărei motiv fusese la început ținut secret faţă de tata, era un delict care i se părea, în mod special, apetisant.

— Încalcă toate legile şi poruncile, mi-a spus ea în noaptea de dinaintea plecării mele la Constanţa. Fie ca tu şi băiatul prinţului să aveţi cea mai deocheată dintre toate vacanţele.

Remarcile lui Eduard de la cina aceea din vara lui 1932 erau doar un preludiu al discuţiilor din restaurante, baruri sau din unele catedre de la Universitate în restul deceniului ce urma şi chiar după. Acestea au început destul de reţinut, aproape ruşinat, cu şoapte şi sugestii, apoi au ajuns la o virulenţă deschisă şi fără regrete. Subiectul era evreul şi iudaismul lui, ceea ce însemna strângerea unor grămezi de bani şi distrugerea credinţei creştine.

Pe 1 februarie 1934 am mers la premiera românească întârziată a operei *Tristan şi Isolda* a lui Wagner. Am luat loc în splendoarea uneia dintre cele mai mari loji de la operă – tata şi

mama mea vitregă, Elisabeta şi poetul George Văduva, de care era în mod evident îndrăgostită, Eduard Vasiliu şi proaspăta lui soţie, Anca. Spectacolul a început la ora opt, din câte-mi amintesc, şi am ascultat preludiul dându-mi seama că era o operă de care urma să fiu îndrăgostit pentru totdeauna. Era cântată în româneşte, aşa că existau momente când muzica şi versurile aproape se înstrăinau. Tristan era interpretat de cântăreţul cu nume divin Nicu Apostolescu, iar Isolda, de Mimi Nestorescu, care striga notele înalte. Chiar şi aşa, am fost în extaz.

Toată seara am băut şampanie, servită de somelierul restaurantului Capşa. În prima pauză, tata a comentat stupiditatea intrigii, iar Amalia s-a plâns de monotonia costumelor.

— La Wagner nu avem ce vorbi despre haine. Cămăşile alea poate că ascund nişte excese de grăsime, dar sigur nu sunt o plăcere pentru ochi câteva ore la rând. Şi de ce bărbaţii trebuie să fie îmbrăcaţi în cenuşiu?

— Nu ştiu să răspund la asta, Amalia. Poate e o tradiţie.

— Nu avem niciodată problema asta cu Mozart sau Puccini. Ambii sunt foarte coloraţi. La fel este şi încântătorul Franz Lehár, a adăugat ea făcându-mi cu ochiul. Am o slăbiciune pentru Lehár.

Ştiam de ce. Timp de trei luni fericite, în 1931, Amalia fusese amanta lui Rudolf Peterson, născut Rudi Petrescu, marele tenor specializat în operetă. L-ar fi părăsit pe Cezar pentru el, dar acesta chiar era un burlac inveterat, aşa cum eu doar mă prefăceam a fi.

În a doua pauză, când Eduard şi Anca s-au trezit, Amalia – studiind distinsa audienţă cu lornieta – a remarcat în culise doi bărbaţi ciudaţi.

— Nu poartă cravate negre, ca toată lumea. Au venit cu cămăşi verzi. De ce li s-a dat voie să intre în auditoriu?

Poate că aceea a fost prima apariţie în public a bărbaţilor cu cămăşi verzi care urmau să ne ruineze naţia. Gândindu-mă retrospectiv, alegerea lui Wagner fusese profetică, întrucât câţiva mai târziu *Tristan şi Isolda* ocupa un loc înalt în panteonul muzical al lui Adolf Hitler.

Când o ascultam pe Nestorescu luptându-se cu *Liebestod*, m-am gândit la Răzvan şi la mine, care – deşi neîncurajaţi de un filtru de iubire – eram într-un fel condamnaţi. Gândul că suntem uniţi într-o sexualitate frenetică şi într-o moarte şi mai frenetică, m-am scuturat de el ca de o fantezie romantică. Asemenea sentimente extreme nu erau naturale, mă gândeam eu, erau morbide. Era un gând pe cât de absurd, pe atât de respingător, şi totuşi mi-a stăruit în minte, ca o lipitoare, zile la rând.

Acele cămăşi verzi, atât de nepotrivite cu mulţimea în costum şi cravată neagră, aveau să devină, un an mai târziu, extrem de familiare în nefericita noastră ţară. Semnalau aderarea la Garda de Fier, un partid politic condus de un fanatic numit Codreanu, inspirat nici mai mult, nici mai puţin decât de Sfântul Mihail să protejeze şi să menţină puritatea poporului român. Puritate? Care puritate? Romanii au cucerit şi ocupat Dacia, apoi grecii, turcii şi slavii, ungurii şi germanii au ocupat pământurile noastre, plantându-şi sămânţa pe unde au vrut. Asta era şi este puritatea noastră.

Într-o seară de aprilie, ajuns acasă de la Universitate, am fost întâmpinat de Denisa, care m-a informat că un domn francez pe nume Honoré mă căutase la telefon.

— A lăsat vreun mesaj?

— Doar că o să revină curând.

Am ridicat receptorul de trei ori numai ca să aud vocea doctorului de familie, care anunţa că avea să o viziteze pe doamna Grigorescu vineri la prânz, când cabinetul lui era închis; vocea poetului Văduva, care voia să vorbească cu Elisabeta; şi vocea avocatului începător care fusese martor la dureroasa mea despărţire de Răzvan. Avea veşti pentru tatăl meu, noi probe despre un caz în care erau amândoi implicaţi în acel moment. I l-am dat pe slugarnicul Iuda stăpânului său.

Al patrulea, şi ultimul, telefon a venit pe la miezul nopţii, când deja începusem să mă întreb dacă nu cumva Honoré renunţase la ideea de a-mi mai telefona.

Era el. Era Honoré. Venea la Bucureşti. Rezervase o cameră la un hotel modest de pe o stradă liniştită, unde puteam fi feriţi de bârfe. Pretinsul meu tată era mai disperat ca niciodată să-şi

îmbrăţişeze pretinsul fiu. Aveam să fim împreună foarte, foarte curând.

Hotelul Minerva nu atrăgea atenţia. Puteai să treci pe lângă el şi să crezi că era doar o altă casă pe o stradă unde toate casele arătau la fel. Camera oferită lui Răzvan era minusculă. Pereţii erau subţiri. Ne-am desfăşurat explorările dragostei cu dispreţul pentru zgomot al unor călugări. Trebuia să ne măsurăm fiecare suspin. N-am ţipat în extaz. Nici măcar nu ne-am vorbit.

Am mâncat, am băut şi am stat de vorbă într-o tavernă din apropiere. Un depozit în bani pe care prinţul E. i-l destinase încă de când lua lecţii cu Alin Dănescu devenise recent accesibil, aşa că acum era puţin mai bogat.

— Hai să trăieşti cu mine, Dinicule, înainte să încep să merg în baston.

— Ziua aceea e foarte departe.

— Este? În 1939 voi împlini cincizeci de ani. Timpul trece pe lângă noi. Vreau să mai petrec măcar câţiva ani cu tine. Hai înapoi cu mine, dragule.

— Aş vrea să pot, am spus slab. Vin cu tine, Răzvănel, îţi promit, de îndată ce pot.

— Şi când o să fie asta mai precis?

— E imposibil să-ţi spun exact. În câteva luni. Da, în câteva luni. Am angajamente de onorat la Universitate. Voi veni la tine. Şi voi avea grijă ca lenjeria noastră de pat să miroasă din nou a lavandă.

Nu mă credea, iar în momentul acela nici eu nu mă credeam. Mi se pare că am văzut ură în ochii lui.

— Am destui bani ca să trăim amândoi bine.

— Trebuie să muncesc, Răzvănel. Sunt constrâns. Am renunţat la visul meu de a fi poet sau romancier, l-am dat deoparte când m-am întors la Bucureşti, după vara noastră minunată. Sunt un cărturar serios, cu studenţi care depind de cunoştinţele mele. Vai, ce pompos sună toate astea.

— Da, aşa e.

— Atunci îmi cer iertare.

— Ar trebui.

Văzându-l acolo, aşa de afectat de ceea ce ştiam că era o suferinţă pentru el, am devenit subit nesocotit.

— Vin la Paris anul viitor. O să-mi iau toate catrafusele, cum zic americanii. Îţi promit. Îţi promit sincer.

— Ai face bine să te ţii de promisiune.

— Aş vrea să mă întorc cu tine în celula ta. Simt nevoia puternică a unei comuniuni în tăcere.

Am plecat pentru totdeauna din Bucureşti, din România, în octombrie 1935. Trebuie să-i mulţumesc istoriei că m-a reunit cu Răzvan – cea mai mare ironie a acestei poveşti –, pentru că nu mai puteam suporta oraşul în care mă născusem. Mi se părea că eram invitat să particip la o farsă mortală, în care cetăţeni respectabili, chiar piloni ai societăţii, se transformau în apologeţi ai bigotismului şi înveninării nesăbuite. Tata era unul dintre aceşti cetăţeni, la fel cum era şi prefăcutulul, sau şarmant de prefăcutul, văr Eduard. Am ajuns să înţeleg că Cezar Grigorescu era un fin practician al artei de a se târî în patru labe în faţa celor de la putere, indiferent de idealurile sau de convingerile lor. Perspectivele lor sordide erau şi ale lui. Deodată mi se părea că frivola fără speranță Amalia era una dintre puţinele persoane sănătoase din societatea bucureşteană.

Scriam de trei ani articole şi cronici pentru revista moderat liberală *Cuvântul*. Eram un nume respectat în cercurile literare datorită lungilor eseuri despre Proust (care conțineau şi o trimitere la Albert Le Cuziat), Balzac, Dostoievski (în traducerile franceze) şi despre mulţi scriitori români, chiar şi despre George Văduva, a cărui poezie imagistică, necontaminată de politică, mă incita şi mă mişca.

Dar atunci, în toamna lui 1935, *Cuvântul* a abandonat orice convingeri liberale. Cel mai distins cronicar al său, eseistul, dramaturgul şi romancierul Mihail Sebastian, al cărui nume adevărat era Iosif Hechter, suferea umilinţa de a i se respinge şi cenzura textele până la totala transformare. Fusese informat că era evreu, să nu uite asta ori de câte ori se considera – dacă se întâmpla vreodată – membru al rasei umane. Editorul *Cuvântului* nu mai voia să se scrie despre cărţile autorilor evrei, despre pictura artiştilor evrei, despre creaţiile muzicale ale compozitorilor evrei.

M-am împrietenit cu un profesor strălucit de la Universitate, a cărui pasiune pentru Shakespeare şi pentru poeţii englezi ai

secolului al XVI-lea se exprima în două cărţi devenite deja clasice: *Omul care a fost Iago* şi *Strălucirea coborând din cer*. Era un suflet gentil şi modest, neinteresat de aparenţele fizice, a cărui iubire pentru capodoperele elisabetane se manifesta în vocea lui neaşteptat de sonoră, ce impresiona pe oricine o auzea, fiind prea adâncă şi puternică pentru o siluetă aşa subţire. El a fost primul universitar insultat de bărbaţii în cămăşi verzi, care scriseseră cu cerneală roşie cuvintele „Evreu murdar“ pe uşa biroului său. Ion a refuzat să se lase demoralizat. Avea, la vârsta de cincizeci şi opt de ani, filosofia lui: „înţelepciunea e totul“. Ştia, din studiul aplicat al dramaturgului pe care-l respecta cel mai mult, că bărbaţii şi femeile sunt victimele de neînţeles şi sclavii circumstanţelor. Eroul de azi e tiranul de mâine. Era, reflecta el, un evreu murdar pentru cei atraşi de ideea de murdărie ca trăsătură a evreităţii şi, dacă asta era părerea lor, decentă sau nu, atunci aşa să fie.

Îi datorez supravieţuirea, aşa cum este ea, lui Ion Rohrlich. El a sugerat să plecăm din ceea ce numea „ținutul diavolului“. Datorită incomparabilei sale erudiţii, avea relaţii în străinătate. Am mers cu el, cu avionul, la Paris, unde mi-a asigurat un post de lector la Sorbona. N-a fost nici surprins, nici deranjat de faptul că Răzvan m-a întâmpinat la aeroportul Orly cu o afecţiune exagerată.

I l-am prezentat pe iubitul meu profesorului Rohrlich.

— Trebuie să ai grijă de dragul meu prieten Dinu.

— Voi avea. Să am grijă de el va fi vocaţia mea.

Ne-am despărţit la Gare du Nord, unde Ion s-a întâlnit cu fiul lui Avram, un bărbat bine făcut, a cărui fascinaţie pentru sport şi numai pentru sport tatăl său o găsea mai presus de înțelegere.

— Strângerea lui de mână e mult mai puternică decât a lui Marcel Proust, a observat Răzvan.

În seara aceea am cinat la Café Larivière, acelaşi restaurant unde mă invitase la masă de atâtea ori Eduard Vasiliu. Acolo luaserăm masa în ziua când îl făcusem de ruşine pe Cezar Grigorescu din cauza purtării mele nedemne pentru un bărbat în stabilimentul faimos în toată lumea al lui *madame* Laurette.

După cină, nu aveam de ce să nesocotesc avansurile Soniei, m-am gândit şi am zâmbit.

— De ce zâmbeşti, Dinicule?

— Îmi amintesc că am luat masa aici cu Eduard înainte să fiu escortat la *madame* Laurette. Sper ca în seara asta să ajung acasă cu bine.

— Vărul tău mi s-a părut nepoliticos şi arogant. Rar am simţit nevoia să pocnesc pe cineva la fel de mult ca atunci când ne-a întrerupt pe Rue des Trois-Frères.

— Acum e mai mult decât nepoliticos şi arogant. E o bestie.

Am numit apartamentul lui casă, căci asta era pentru mine. Ne-am închis între pereţii lui. Nu mai era un paradis temporar. Puteam în sfârşit să locuim împreună fericiţi.

Eram de multă vreme unul în braţele celuilalt în deja familiarul nostru pat, când el a remarcat că neglijasem să-i mulţumesc pentru cadoul-surpriză.

— Ce surpriză? Ce cadou? Despre ce vorbeşti?

— Miroase.

Aşa am făcut.

— A ce miroase, Dinicule?

— A lavandă.

— Sigur că a lavandă. E mirosul cu care m-am trezit în nări prima dată, în mansarda ta, acum opt ani. Am rugat-o pe spălătoreasă să stropească lenjeriile cu apă de lavandă. Ce zici, şi-a făcut treaba satisfăcător?

Şi-o făcuse.

Răzvan încercase şi nu reuşise să scrie primul capitol din cartea lui de memorii. Numai gândul la viaţa scurtă a prinţului E., încheiată tragic într-un obscur hotel englezesc, îl afecta profund. Cuvintele, care-i veneau cu greutate, dispăreau odată ce ridica stiloul. Povestea era prea personală, prea intimă, să fie redată într-o carte pe care aveau s-o citească străinii. Orice-ar fi scris părea nepotrivit. Ideea care-i venise după ce băuse prea mult vin în Eforie se dovedea ridicolă. Era o nebunie, o prostie.

Deşi avea destui bani să trăiască, lucra în continuare la Les Deux Cygnes. Ne vedeam acolo aproape în fiecare seară, după ce ziua scriam cronici pentru două prestigioase ziare franţuzeşti. Mentorul meu, Ion Rohrlich, mă recomandase editorilor literari, care păreau mulţumiţi de ceea ce produceam

pentru ei. Francezii i-au lăudat mereu pe scriitorii români, aşa că am devenit expert în Camil Petrescu şi Panait Istrati sau oricine mai era tradus.

Eu şi tatăl meu ne-am renegat reciproc, ceea ce însemna că singurele veşti de acasă – de fapt, bârfe – pe care le primeam din strada Carmen Sylva nr. 4 veneau în lungi şi aberante scrisori trimise de Amalia băiatului ei rău, îndrăgostit de un bărbat şi mai rău. Cei fără griji, cei frivoli văd şi aud adesea mai multe decât oamenii serioşi, care-şi iau seriozitatea prea în serios. Amalia nu se putea abţine să observe lucruri. Ochii şi urechile ei erau acordate pe toate frecvenţele şi detectau cele mai mici nuanțe de ură. Era scârbită şi amuzată. Se chinuia, în corespondenţa ei, să facă haz de necaz.

Lăsasem la Bucureşti hainele pe care le alesese şi le cumpărase pentru mine. Acum, că locuiam cu Răzvan, nu aveam nici un motiv să mai ies în evidenţă. În plus, nu mai făceam parte din înalta societate prin care Amalia ţinea să se mişte. Eram un universitar mulţumit să nu iasă în evidenţă, investindu-mi energia intelectuală în operele unor femei şi bărbaţi pe care-i admiram. Îmi ştiam locul în literatură, unul prea puțin creativ.

La sfatul lui Ion, am început să iau lecţii de engleză de la doi soţi în vârstă care îşi trăiseră cea mai mare parte a vieţii la Londra, în calitate de corespondenţi pentru Reuters, agenția internaţională de ştiri. Olivier şi Catherine fumau ţigară de la ţigară, adesea trecându-şi unul altuia ţigaretele urât mirositoare, în timp ce-mi explicau ceea ce la prima vedere părea inexplicabil. Nu puteam înţelege de ce prin combinarea literelor *o*, *u*, *g* şi *h* se puteau reda nenumărate sunete. Şi ei îşi puseseră aceeaşi problemă în tinerețe, mă asigurau.

Chiar şi în momentele întunecate, când se spune că ne trăim noaptea sufletului, mă gândeam, eu aveam o viaţă fermecătoare. Împărţeam un apartament cu iubitul meu. Eram deja un critic stimat şi totuşi nu puteam scăpa de accesele de disperare care mă apucau uneori. Erau moştenirea lăsată de mama? O trăda fiul ei cu Răzvan? Acestea erau întrebări prosteşti, improbabile, gândeam eu, dar totodată mă trezeam încercând să răspund la ele de mai multe ori decât mi-aş fi dorit. Nu-i spuneam nimic din toate astea băiatului prinţului,

acum un bărbat de vârstă mijlocie, când ne cuibăream în fericirea noastră cu miros de lavandă.

Eram ca şi căsătoriţi. Ne aşteptam acasă unul pe altul cu sărutări şi îmbrăţişări. Deşi eram încă tânăr, aveam numai douăzeci şi şapte de ani, simţeam că stabilisem o legătură durabilă. Eram inseparabili, numai moartea ne putea despărţi. Asta am hotărât când am sărbătorit Crăciunul anului 1935.

Mi-e mai uşor să descriu vraja simțită când l-am întâlnit pe Honoré în Palatul Păcatelor Strigătoare la Cer al lui Albert Le Cuziat decât să aştern pe hârtie lucrurile de zi cu zi din convieţuirea noastră pe Rue de Dunkerque. Pasiunea amuţise, o acceptaserăm mai degrabă ca pe un fapt plăcut şi comun decât ca pe aventura periculoasă şi incitantă în care ne lansaserăm în vara lui 1927. Nopţi întregi eram prea obosiţi ca să ne gândim la explorări. Trupurile ne aparţineau unul altuia. Deveniserăm nişte prieteni care încă se iubeau. Dormeam, cel mai adesea, într-o stare de mulțumire.

Într-o zi de aprilie, după două ore petrecute cu Olivier şi Catherine, am decis să iau masa într-un restaurant micuţ, dar foarte popular. Mă aflam de câteva minute la o masă din colţ când am ridicat ochii din meniu şi l-am văzut pe Albert Le Cuziat stând în picioare şi zâmbindu-mi.

— Ce surpriză plăcută, domnule Grigorescu.

— Şi pentru mine e o surpriză. Credeam că iei prânzul numai la Ritz.

— Nu şi azi. Nu sunt într-o companie aristocratică. Nu m-aş lăsa nici mort văzut la Ritz în compania comesenei mele. Cred că o cunoşti pe *madame* Laurette?

— Am avut o scurtă conversaţie cândva.

— E foarte, foarte bogată. Sunt sigur că o pot convinge să ne plătească masa dacă ne însoţeşti – Silviu, nu-i aşa?

— Dinu.

— Ai vrea să stai cu noi, Dinu?

— Da. Dar nu trebuie s-o convingi pe *madame* Laurette să plătească.

L-am urmat pe acel Pandarus care-mi schimbase viaţa într-un mod atât de dramatic la o altă masă, mai mare. Mi-am plecat capul în faţa lui *madame* Laurette, care a ridicat paharul de

şampanie. Avea părul şi mai portocaliu decât îmi aminteam. Poate că tocmai îl vopsise spre delectarea lui *monsieur* Albert.

— Oferă-i băiatului nişte Clicquot, Albert, i-a cerut ea.

— Sigur, sigur.

Cei doi patroni de bordel mi-au urat multă sănătate. Le-am urat şi eu acelaşi lucru.

— Suntem prea bătrâni şi prea imorali ca să fim sănătoşi, a spus *madame* Laurette.

— E adevărat, draga mea. E mult prea adevărat ca să fie şi confortabil.

Cei doi au chicotit. Am remarcat că dinţii lui Albert se îngălbeniseră şi mai tare.

— Locuieşti în Paris acum?

— Da, *madame* Laurette.

— Doreşti să-ţi spun Alexandru?

— Numele meu e Dinu. Am fost Alexandru doar o după-amiază. Ai o memorie extraordinară.

— Deloc. E datoria mea să-mi amintesc fiecare succes şi fiecare eşec. Tu ai fost unul dintre eşecuri, fii binecuvântat. Ai eşuat spectaculos.

— Ştiu.

— Şi ce mai face insaţiabilul domn Gérard?

— Îmi pare rău, dar nu-l cunosc pe domnul de care vorbeşti.

— Era însoţitorul tău, ca să zic aşa, în ziua dezastrului.

Uitasem că Gérard fusese numele luat de vărul Eduard.

— Eduard Vasiliu lucrează la Banca Naţională a României. Cred că a abandonat Parisul şi Londra definitiv.

— Mereu l-am taxat pentru gusturile lui. Micuţa Louise, biata de ea, trebuia să se refacă două sau trei zile după distracția cu el.

— E căsătorit acum.

— Mi-e milă de soţia lui.

— Nu-ţi irosi mila, *madame*. E la fel de nesuferită ca soţul ei.

— Pari să-l urăşti.

— Îl dispreţuiesc. Cred că „dispreţ“ e un cuvânt mai potrivit decât „ură“. Nu mai vorbeşte decât despre presupusa infamie a evreilor.

— Asta nu e deloc înțelept din partea lui, a spus *monsieur* Albert. Mi-aş fi închis Pagoda Plăcerilor acum câteva secole

dacă n-aş fi avut clienţi evrei.

— Sunt foarte de acord, Albert. Fără să dăm nume…

— Cum facem de obicei, Laurette…

— Fără să dăm nume, le suntem recunoscători clienţilor noştri circumcişi pentru generozitatea lor şi pentru manierele excelente. Tratează fetele cu respect. Era unul – ţi-l aminteşti, Albert? – care vizita ambele stabilimente în aceeaşi zi. Cum să-i spunem? „Domnul Ruben“ cred că merge. Da, savura varietatea, nu-i aşa?

— Sigur că da. Era unul dintre Safarovienii mei, dacă mă înţelegi.

Au chicotit din nou. Nu ar fi avut pereche în rolul vrăjitoarelor din *Macbeth*, mă gândeam.

Eram când uimit, când amuzat de ei. Nu-mi amintesc exact, acum când scriu, ce am mâncat şi ce am băut atunci. Probabil vită cu un vin roşu fin.

— Prestează satisfăcător înlocuitorul lui Safarov?

— Of, român frumos şi obraznic. Louis al meu cu pieptul scobit se dovedeşte egalul ursului rus în toate domeniile cruzimii. Industriaşul a avut un infarct, slavă Cerului că nu pe proprietatea mea. A fost înlocuit de un domn evreu – să-i spunem domnul Jacobs? – care e cuprins de teamă în sensul cel mai bun faţă de ceea ce-i face bruta. Sper şi mă rog ca dragostea lor să nu capete perspectivă, aşa cum s-a întâmplat cu tine şi Honoré.

— Honoré, Albert? Te referi la băiatul prinţului?

— Exact, Laurette.

— Şi el e iubitul acestei frumoase creaturi palide?

— El e, draga mea.

— Atunci nu e de mirare că i-a rezistat Soniei. Băiatul prinţului e la fel de arătos cum era ultima dată când l-am văzut?

— Da, am zis eu.

— Nu, a zis domnul Albert.

— Tu încă semeni cu Rudolph Valentino, Dinu.

— Dacă e un compliment, *madame* Laurette, atunci îl primesc.

— Vai, ce sfios eşti. Te uiţi în oglindă când te bărbiereşti, nu?

— În fiecare dimineaţă.

— Atunci sigur vezi ce văd şi eu, iar ce văd îmi place.

— Şi mie-mi place, Laurette. I-am oferit de lucru, dar acest tânăr prostuţ şi îndrăgostit orbeşte a rezistat şi mi-a respins bunăvoința.

Această observaţie a stârnit şi mai multe chicoteli. Mă întrebam dacă mă pierdusem într-o pictură de Hieronymus Bosch, încadrat de aceşti demoni antici.

— Sunt un om serios, *monsieur* Albert. Sunt universitar.

— Ştiu prea bine că eşti. Ţi-am citit articolul despre dragul meu Marcel. Datorită lui sunt în afaceri.

— Ştiu.

— Şi nu dezaprobi?

Atunci m-am surprins pe mine însumi.

— Nu dezaprob, *monsieur* Albert. De ce aş face-o? Deşi o auzeam pe Elena cum mă mustra, am continuat: Dragul dumitale Marcel, infinit de interesantul meu Proust, e dincolo de moralitatea acceptată. Înţelege complexităţile naturii umane. Această cunoaştere e darul lui special. Tata mă consideră un pervers, la fel şi vărul Eduard, alias domnul Gérard. Amândoi sunt orbi. Eu sunt cine sunt şi trebuie să-i mulţumesc lui Proust pentru această revelaţie de sine.

— Acum vorbeşte eseistul, eşti de acord, Laurette?

— Are o întorsătură a frazei elegantă.

— Altfel e un prost divin. Devotamentul său faţă de băiatul prinţului, deşi lăudabil, mă face să mă tem pentru judecata lui.

— Eşti un cinic oribil, Albert. Tu n-ai fost niciodată îndrăgostit?

— M-a încercat o oarecare înamorare în timpul nesăbuitei mele adolescenţe târzii. Odată ce mi-am revenit, mi-am închis cu severitate inima. Am învăţat lecţia imediat. N-am mai avut nevoie de altă educaţie.

— O, Dinu, ascultă-l numai pe acest bătrân şarlatan. Eu şi cu el am trăit atât de mult în profitabila noastră lume de scornit poveşti, încât tindem să uităm ce speriaţi eram de dragoste înainte să ne aventurăm în afaceri. Acele timpurii frângeri de inimă ne-au inspirat să înlocuim afecţiunea neîmpărtăşită cu confortul adus de bani.

— Te-am auzit cumva rostind oribilul cuvânt „profitabil“, Laurette? Dacă n-ar fi fost industriaşul şi persecuţiile lui de

miercuri, aş fi închis Bains du Ballon d'Alsace acum un deceniu. Îmi vine să plâng la gândul miilor şi miilor de franci pe care i-am dat poliţiei când mă ameninţa cu arestarea. Tu n-ai suportat o asemenea infamie, cred.

— Îmi face plăcere să-ţi spun că nu. Mulţi dintre clienţii mei regulaţi sunt oameni ai legii. Amfitrioana plină de considerație care e *madame* Laurette îi favorizează cu o reducere specială pentru serviciul adus comunităţii.

— Ah, sfânta Laurette. Le ceri poliţiştilor mai puţin şi-ţi asiguri profitul cerându-le bancherilor şi politicienilor mai mult.

— Ai o imaginaţie bogată, Albert.

— Iar tu ai fi fost arsă pe rug în Evul Mediu, alături de Fecioara din Orléans.

Chicoteau mai tare şi mai răguşit. Se priveau cu bunăvoinţă când râdeau.

Încurajat de vinul băut, am invitat-o pe *madame* Laurette să descrie natura gusturilor ciudate ale domnului Gérard, sau ale vărului Eduard, după care Louise avea nevoie de două sau trei zile de refacere.

Ea m-a lovit peste mână.

— Copil impertinent, am fost destul de indiscretă pentru azi. Doar nu te aştepţi să răspund la o întrebare aşa obraznică. Gusturile vărului tău nu sunt câtuşi de puțin ciudate. Îţi vorbesc ca o expertă. Domnul Gérard este pur şi simplu puţin prea energic. Din pricina discreţiei, nu pot – şi nici nu am de gând – să spun mai multe.

— Îmi cer scuze, *madame*, pentru nechibzuinţa mea.

— Graţios din partea ta.

Am aflat că *madame* Laurette bea mereu Veuve Clicquot la începutul şi la sfârşitul rarelor ei „excursii" în restaurantele scumpe. Odată cu desertul ne-am întors la şampanie. Albert Le Cuziat părea treaz, dar prietena lui ne-a mărturisit că ne vedea pe amândoi dublu. Erau doi Albert istoviţi şi o pereche de tineri fericiţi.

— Cum Raiurile Fericirii pe care le oblăduim sunt închise azi, avem toate motivele să ne bucurăm de puţină libertate.

— Gândim la fel, Albert, deşi te văd dublu. Sunt sigură că mâine vom juca cu casele pline, ca să folosesc o expresie din

teatru.

— Să propun un toast, Laurette?

— Chiar te rog.

— Pentru oamenii frustraţi.

— Să ciocnim şi să bem pentru asta.

Aşa că toţi trei am ridicat şi am ciocnit paharele pentru oamenii frustraţi care vizitau cele două costisitoare case ale păcatului. Odată mă numărasem şi eu printre aceştia, mi-am amintit. *Madame* Laurette a plătit nota, aşa cum anticipase Albert.

— Prietenul meu e cel mai rău şi mai avar om din întreaga lume, Dinu. Cred că aş muri dacă l-aş vedea vreodată scoţând din buzunar câțiva franci să lase pe masă. Şi-a iubit mama şi ea l-a iubit pe el, acesta e singurul lucru bun care se poate spune despre Albert Le Cuziat.

— Mă răneşti, Laurette. Mă chinui.

— Te rănesc? Te rănesc, bestie bătrână? Tu eşti dincolo de durere şi de chin.

Erau, din nou, de acord, aşa că au chicotit pe măsură.

Madame Laurette a insistat să ne sărutăm franţuzeşte înainte să se împleticească în taxi. N-am avut de ales.

Albert Le Cuziat şi-a luat la revedere. Dacă vreodată voiam să-i reconsider oferta, ştiam unde să merg.

— Îţi mulţumesc, *monsieur* Albert.

— Felicitările şi blestemele mele lui Honoré.

Acestea au fost ultimele cuvinte pe care le-am auzit din gura lui. A murit doi ani mai târziu. Apoi *madame* Laurette a fost strangulată de un hoţ pe care l-a prins dimineaţa devreme încercând să-i deschidă seiful.

În Eforie, în magica noastră vacanţă, Răzvan mă surprinsese cu frica lui de tunete şi fulgere. De câte ori se apropia o furtună, de obicei după şase sau şapte zile incredibil de fierbinţi, mă purtam cu el de parcă era copilul meu, legănându-l, în cel mai întunecat colţ al apartamentului nostru, până ce înfricoşătoarele lumini se stingeau. Tremura şi uneori plângea în braţele mele.

Am descoperit, locuind alături de el săptămâni şi luni care curând au devenit ani, că lui Răzvan îi era frică şi de alte

lucruri. Un păianjen care ieşea gingaş şi silenţios din scurgerea chiuvetei îl făcea să tremure într-un mod ridicol.

— Omoară-l, striga el.

— Nu e o tarantulă, Răzvane. Nu are ce rău să-ţi facă.

— Mă sperie.

Prindeam creatura cu o bucată de hârtie şi o puneam pe pervaz, lăsând-o să se descurce singură. Închideam fereastra ca să mă asigur că nu se va întoarce să-mi alarmeze iubitul.

— Calmează-te.

Puteam face faţă furtunilor şi păianjenilor, dar mă trezeam că mă supăr cu alte ocazii, din ce în ce mai dese, când îşi exprima dorinţa de a muri. Îmi cita expresia „dor de moarte“ a lui Eminescu de parcă era ultima lui speranță.

— Mă insulţi şi mă înjoseşti când te simţi fără speranţă. Îţi dai sau nu seama că suntem uniţi prin dragoste şi că, primindu-ți darul mult dorit, mă vei lăsa neconsolat? Îţi dai măcar seama?

— Vei fi un om mai fericit fără mine.

Ah, iată, în sfârşit, căsătoria. Uvertura părea o ceartă maritală pe care fuseserăm convinşi că noi nu o vom avea. Nu era vorba de nepotrivire, ca la multe cupluri din romanele sau poveştile pe care le preţuiam. Nu eram promiscui. Ne folosiserăm mâinile drepte pe tot parcursul lungilor noastre despărţiri. Eram sortiţi unul altuia din momentul în care ne-am cunoscut în Cuibul Proastei Reputaţii al lui Albert Le Cuziat.

— Nu voi fi un om mai fericit fără tine. Măcar atâta lucru ştii şi tu, oricât de puțin ai şti. Te rog, te rog, încetează.

Voiam ca uvertura să se termine brusc, în mijlocul ei, şi – spre mulţumirea mea – aşa a fost.

— Îmi pare rău, dragul meu. Sunt momente, Dumnezeu să mă ajute, când mă gândesc numai la mine, iar ăsta a fost unul dintre ele.

Aveau să mai fie multe altele. Am devenit o Casandră nefericită şi obosită prevăzând când avea să se petreacă următoarea criză de îmbufnare. Cu înțelepciunea acumulată, îl opream adesea cu câteva clipe înaintea cuvintelor pe care le anticipam.

— Răzvane, te rog, nu-mi pune iar placa cu dorul de moarte. M-am săturat, dragul meu. Mă plictiseşte.

Oricât de melancolic era el, oricât de nemulţumit eram eu de veşnica lui posomoreală, foloseam încă acele vorbe afectuoase care odată ne veneau pe buze atât de uşor şi de firesc. Ele erau vestele noastre de salvare în 1936, când disperarea lui Răzvan s-a dovedit o constantă în viaţa noastră domestică. Eu eram tot Dinicul sau Dinuleţul lui, el – tot Răzvănelul meu.

Dar furtunile şi păianjenii erau griji minuscule, aproape nimicuri în comparaţie cu frica lui de boli sau nevoia de a consulta un medic şi – teroarea terorilor – de a fi internat în spital alături de bolnavi şi muribunzi. El, care ţinuse şi mângâiase mâna mamei sale pe patul de moarte, aşa cum îmi povestise, nici măcar nu suporta ideea că Răzvan Popescu ar putea suferi de ceva mai mult decât o uşoară durere de cap sau de stomac, iar asta pentru puţină vreme.

— Pari foarte obosit, Răzvănel.

— Lasă-mă să-ţi demonstrez că nu sunt, spunea el şi mă trăgea în pat.

Ajunseserăm, mă gândeam eu, ca nişte iubiţi bătrâni, oprindu-ne şi luând-o de la capăt când îşi recăpăta răsuflarea, pe când odată – cu aproape zece ani în urmă – eram gimnaştii mai multor nopţi magice la rând. Perseverenţa înlocuise explorarea şi navigarea. Persevera când îl strângeam în braţe, iubindu-l ca unul care ştie că va pierde – nu foarte curând; în viitorul îndepărtat, poate – însuşi obiectul tuturor dorinţelor sale pământeşti. Îi ştergeam sudoarea de pe faţă şi de pe piept şi mă culcuşeam în brațele lui, atât de fericit pe cât puteam fi alături de un om profund nefericit. Pentru moment părea destul ca să ne mulţumească pe amândoi.

Amalia continua să-mi scrie despre viaţa de zi cu zi din Bucureşti cu toată veselia de care era în stare. Însă aceasta pălea cu fiecare scrisoare. Simţeam umbrele dincolo de observaţiile ei comice. De fapt, ştiam că existau, chiar dacă încerca să le ascundă sau să le ignore. Ziarele pentru care scriam mă ţineau la curent cu evenimentele zilnice din oraşul în care mă născusem. Devenise o modă să-i dispreţuieşti şi să-i denigrezi pe evrei, iar tatăl meu era oricum, numai demodat, nu. Amalia îl detestase pe Eduard de la prima întâlnire, aşa că îl menţiona rar, iar atunci când o făcea era numai ca să observe cu sarcasm că-şi transferase credinţa de la puritatea sângelui

românesc la sfinţenia sufletului românesc. Acest lucru, recunoştea ea, era o formă de progres.

Înfrumuseţam adevărul în răspunsurile mele. Părea că eu şi Răzvan eram Orlando şi Rosalinda în pădurea pariziană din Arden. Eu eram şoarecele de bibliotecă obişnuit, nu dandy-ul pe care încercase ea să-l cultive, iar iubitul meu era fericit cu slujba lui de la Les Deux Cygnes. O anumită pedanterie a firii mele mă oprea să îi descriu prânzul de care mă bucurasem în compania bizară a lui *madame* Laurette şi a lui *monsieur* Albert, deşi ştiam că ar fi amuzat-o. Eram un spirit eliberat, totuşi aveam limitări.

Am sărbătorit sfârşitul anului cu Ion şi Avram în Braseria Lipp. Răzvan, care fusese grav şi reţinut la începutul cinei, a devenit curând suficient de încrezător încât să vorbească serios în prezenţa şarmantă a lui Ion. În seara aceea am aflat multe lucruri despre trecutul lui. I-a povestit lui Ion, cu lux de amănunte, cele două întâlniri cu Proust – cum îl rugase maestrul să-i descrie viaţa la ţară pe moşia din Corcova, cum îl ascultase romancierul cu interes nedisimulat şi cum îl felicitase pentru cunoştinţele de arhitectură gotică. „Eşti cu adevărat protejatul prinţului“, spusese cu un început de zâmbet.

Răzvan se împrietenise pentru scurtă vreme şi cu fiul compozitorului Georges Bizet, totuşi hotărâse că purtarea periculoasă a lui Jacques era prea greu de suportat.

— Avea o armă pe care o îndrepta când spre capul meu, când spre propriul lui cap. Al cui să fie? Voia să comită o crimă sau să se sinucidă, sau amândouă? În rarele lui momente de normalitate, era şarmant şi sofisticat, dar accesele lui de nebunie m-au speriat în cele urmă.

Dincolo de spaţiul apartamentului nostru, se arăta Răzvan al meu, inteligent, optimist, chiar lipsit de griji, cel de care nu mai avusesem parte de câteva luni. Iată-l vorbind cu cineva pe care de-abia îl cunoscuse cu entuziasmul şi incitarea care-i lipsiseră pe tot parcursul răcelii noastre domestice. Părea să fi revenit brusc la viaţă. Pentru moment eram gelos pe puterea lui Ion de a-l aduce înapoi de pe tărâmul morţilor vii. Invidiam darul pe care-l avea prietenul meu de a descoperi sentimente calde acolo unde fuseseră numai răceală şi indiferenţă. Din câte se părea, eu nu mai aveam acest dar în afara pereţilor dormitorului.

Avram, exceptând amabilităţile de rigoare, n-a spus nimic toată seara.

Această dată o să-mi rămână în minte pentru totdeauna. Pe 16 februarie 1937, Răzvan s-a trezit lângă mine plângând. L-am întrebat ce se întâmplase.

O visase pe mama lui, înainte de a-l fi născut pe el, dansând pe muzică ţigănească cu bărbatul ce putea fi tatăl lui. Erau veseli, erau fericiţi. Era o noapte de vară. În spatele lor se afla o bisericuţă, unde cei doi prinţi şi mama lor se rugau alături de ţărani. Oare sărbătoreau nunta Angelei cu Ilie? Părea să fie într-adevăr o nuntă. Apoi a apărut prinţul E., cu faţa nevătămată, mai tânăr decât l-a cunoscut Răzvan vreodată. Angela i-a pupat mâna înmănuşată, iar bărbatul care putea fi tatăl lui Răzvan a făcut o plecăciune în faţa stăpânului. Aşa stăteau lucrurile pe-atunci.

— Pare un vis frumos. De ce plângi încă?

— Singurul tată pe care l-am cunoscut a fost prinţul, care s-a sinucis din vanitate şi plictiseală. Asta e singura moştenire paternă pe care o am.

Cu numai câteva săptămâni în urmă, discutând cu Ion Rohrlich, îşi lăsase demonii deoparte. Acum se întorseseră.

— Dacă mama nu m-ar fi lovit în ziua aceea şi dacă prinţul nu şi-ar fi oprit trăsura…

— Acum nu ai fi omul inteligent care eşti.

— Nu mai vreau să fiu inteligent. M-am săturat până peste cap să fiu educat.

— Asta e o prostie, Răzvănel.

— N-o să înţelegi niciodată.

— Poate ai dreptate, am răspuns. Se prea poate să ai dreptate.

În dimineața aceea nu s-a dus la Les Deux Cygnes. A preferat să stea acasă cu Dinicu al lui, bărbatul pe care îl acuzase că nu-l înţelegea. Eram perplex, deşi mă abţineam s-o spun.

Am stat ore întregi la maşina de scris, lucrând la un eseu lung despre poeţii români contemporani, inclusiv despre George Văduva, de care mă simţeam legat în mod ciudat. Se însurase cu Elisabeta, fiica mamei mele vitrege, dar poemele lui continuau să fie melancolice, îndoliate chiar. Erau sobre,

aluzive şi deloc la modă într-o cultură care cerea numai absoluturi de la artiştii ei.

Apoi Răzvan m-a surprins sărutându-mă pe ceafă şi cerându-mi şoptit iertare. Era ceva întunecat în el, mi-a spus, ceva ce nu putea înţelege. Ivit dintr-o voinţă proprie funestă. Spera să treacă.

Nu mai aveam unde naviga, în afara preţuitelor amintiri ale trecutelor noastre călătorii.

În acelaşi an, în septembrie, a încetat să mai vorbească franţuzeşte. Româna pe care o mormăia abia dacă era corectă, era limba din primii ani ai copilăriei. De parcă s-ar fi aflat dintr-odată într-o altă lume, una străină.

Doctorul la care am apelat, doctorul pe care l-ar fi refuzat dacă ar fi fost capabil, mi-a spus că Răzvan suferise un atac cerebral. Era un miracol că domnul Popescu mai vorbea, chiar dacă ce auzea el era un soi de păsărească. Existau cu siguranţă şi alte complicaţii. Pacientul trebuia dus de urgenţă la spital. La spital? Asta era singura clădire în care Răzvan ura să intre – reprezenta lipsa speranţei; un loc din care, odată intrat, nu mai scăpai. Îşi amintise la un moment dat o expresie dintr-un film american – *The last chance saloon* –, care ilustra tot ce însemna spitalul pentru el. O ultimă şansă era o ultimă şansă, dincolo de asta nu mai era nimic.

Am stat la căpătâiul lui nenumărate zile şi nopţi. De câte ori vorbea erau gângăveli copilăreşti, flecăreli de ţăran, fără urmă de gramatică. Era limba pe care o moştenise înainte ca prinţul să-l transforme într-un surogat de fiu. În ultimă instanță, era limba copilăriei lui.

S-a ridicat în pat, m-a privit o clipă fără să mă vadă, a strigat-o pe Angela, a căzut pe spate şi a murit.

Le-am trimis o telegramă lui Mircea, Bogdan şi Irina, la moşia B. din Corcova, informându-i de moartea neaşteptată a fratelui lor.

Slujba de înmormântare s-a ţinut în aceeaşi biserică ortodoxă mirosind puternic a tămâie, situată aproape de Bastilia, pe care o vizitasem în 1927, plin de o vinovăţie fără sens pentru plăcerea stârnită de Honoré, curând de Răzvan. Ion Rohrlich, care ura toate lăcaşurile de cult, chiar şi sinagogile, a stat alături de mine lângă coşciugul deschis. Au venit colegii

ospătari şi barmani de la Les Deux Cygnes, portăreasa de pe Rue de Dunkerque şi fosta mea proprietăreasă, *mademoiselle* Simone, care a plâns uşor de-a lungul întregii ceremonii. Eu nu mai aveam lacrimi de mult, privind în jos la bărbatul pe care-l iubisem şi pe care aveam să-l iubesc în continuare. I-am sărutat fruntea şi pleoapele şi mi-am pus degetele pe buzele lui de pergament care odată fuseseră moi. Mi-am luat *au revoir*.

Apoi au închis coşciugul. După înmormântare, îndoliaţii au mers la Les Deux Cygnes, unde – împins de prietenii lui Răzvan – am băut până la uitare.

Am primit răspuns la telegramă după opt săptămâni. În el scria NU TRIMITEŢI CORPUL şi era semnat D. Irimia, oricine o fi fost ea sau el.

Avocatul prinţului E., cel căruia îi fuseseră încredințate spre administrare banii şi proprietăţile lui Răzvan Popescu, îl convinsese pe iubitul meu să scrie un testament. Chiria apartamentului avea să înceteze la şase luni după moartea lui, dar restul averii îmi rămânea mie. Asta însemna câteva mii de franci şi un desen de Brâncuşi, o fotografie a lui Răzvan cu prinţul şi cu Marcel Proust, precum şi câteva scrisori şi ilustrate. Era mai mult decât suficient pentru mine.

Urma să primesc un cadou cu totul neaşteptat. Într-o dimineaţă, portăreasa mi-a înmânat un colet adus de un domn chel, descris ca având un „zâmbet tulburător". I-am mulţumit, am urcat în apartamentul din care aveam să plec în curând şi l-am deschis. Am scos din el o cutie neagră, am ridicat capacul şi înăuntru am descoperit un colier de perle învelit în cea mai moale hârtie imaginabilă. Sub el se afla o scrisoare cu caligrafia elegantă a lui Albert Le Cuziat.

Dragă monsieur *sau domnule Dinu Grigorescu,*

Colierul acesta a ajuns în posesia mea în 1897, când eram cel mai frumuşel băiat de şaisprezece ani din Paris. Mi-a fost dăruit de nimeni altul decât prinţul Constantin Radziwill, care m-a făcut prim-lacheu după ce mă furase de la un alt prinţ polonez, care nu era nici la fel de bogat, nici la fel de cunoscut.

Aveam unsprezece lachei în subordine şi cu toţii am primit perle de la stăpânul nostru recunoscător şi cu gusturi rafinate. Nu sunt erzaţuri, nici imitaţii, ci bijuterii autentice, foarte scumpe.

Dă-mi voie să fiu frivol şi obraznic. Ai devenit văduv, iată, şi din moment ce văduvii trebuie să poarte negru, ceea ce bănuiesc că faci deja, ce poate lumina mai bine mohoreala decât un şirag de perle strălucitoare? Chiar şi apreciata Coco

Chanel susţine că un colier de perle trebuie purtat numai cu o rochie neagră simplă – făcută, fireşte, de Coco. Te jignesc? Sper sincer că nu.

După ce prinţul Constantin m-a pus pe liber, am fost angajat ca lacheu de un alt prinţ, apoi de o contesă, de un conte şi de un duce. M-am mişcat şi am lucrat în cele mai înalte cercuri. Nu am etalat cadoul prinţului R., ştiind că nu aş stârni decât invidie.

Aş fi profund ofensat, sau oricât de profund ofensat s-ar putea simți Le Cuziat, dacă ai refuza acest excepţional cadou. Porecla dată de mine industriaşului care îl idolatriza pe brutalul Safarov în felul lui ciudat era DARUL LUI DUMNEZEU ÎNTR-O ZI PLOIOASĂ. Priveşte acest colier, imaginează-ţi o zi ploioasă şi aminteşte-ţi cu recunoştinţă de Albert Le Cuziat în timpurile negre care ar putea veni. Am nenumărate junghiuri şi dureri pe măsură ce mă apropii de senilitate.

Post-scriptum: Dacă uneori te obosesc activităţile tale literare, există un post liber pentru tine la Bains.

Post-post-scriptum: Pectus excavatum *se dovedeşte a fi indispensabil. Apetitul domnului Jacobs pentru tot ce se află sub pieptul scobit se dovedeşte insaţiabil. Louis nu se rezumă la activităţile de miercuri, cum făcea rusul. A prins gustul ciocolatelor scumpe, dar ăsta e singurul lui defect. Dumnezeu să-l binecuvânteze.*

Amalia, cu toată cochetăria ei, sau poate tocmai datorită acesteia, înţelesese profunzimea iubirii mele pentru Răzvan. I-am telefonat în seara înmormântării, cu vreo oră înainte să mă îmbăt complet, şi tot ce a putut să spună a fost „dragul meu“ sau „scumpul meu“ sau „dragul meu fiu vitreg“. Mi-a trimis un sărut telefonic.

Acum, în martie 1938, mi-a dat cea mai neagră dintre toate veştile posibile. Regele nostru, Carol al II-lea, se îndrăgostise de nazişti, iar Hitler era eroul lui. Presupusa lui amantă evreică, ce-şi schimbase numele în Lupescu şi cu care fugise în anii ’20, lăsându-şi fiul de opt ani – pe Mihai – pe tron, trăia acum într-o vilă luxoasă, la numai câţiva kilometri de palat. Prezenţa ei acolo şi dispreţul evident pentru poporul român le întărise tuturor ura deja puternică faţă de evrei. România fremăta.

Avea şi alte veşti teribile. George Văduva, tânărul poet a cărui muncă o promovam, îşi curmase viaţa. Elisabeta – văduvă acum şi cu numele, şi *de facto* – îl găsise spânzurat în casa scării. Nu lăsase vreun bilet care să explice – nici măcar într-o mică măsură – de ce alesese să-şi pună capăt zilelor.

În timpul cinei, Cezar remarcase că stătea în firea poeţilor să recurgă la astfel de gesturi, iar Eduard – odată vărul meu înţelegător – râsese, adăugând că opera omului i se părea oricum ininteligibilă şi în afara spiritului vremii.

Amalia subliniase expresia „spiritul vremii“ şi îi pusese în coadă zece semne de exclamare îngroşate.

Începuse a doua jumătate din viaţa mea; noua şi lunga mea jumătate de viaţă. Eram o jumătate de persoană fără Răzvănel. Nimeni nu avea să mă mai farmece cu diminutivele Dinicu sau Dinuleţ. Nu aveam să mai las pe nimeni s-o facă.

M-am mutat înapoi în turnul de fildeş al lui *mademoiselle* Simone, acolo unde încercasem odată să fiu boem. Scriam cu fervoare. Acceptam tot ce mi se oferea de lucru. Uneori chiar şi subiecte la care nu mă pricepeam, aşa cum fac adesea jurnaliştii.

Unele dintre cărţile pe care le citeam şi le recenzam erau despre iubiri condamnate şi nefericite, dar nu-mi aduceau nici o consolare şi asta mă bucura. O dată am observat vesel că acele cupluri nefericite meritau morţile pe care autorul le pregătise pentru ele. Erau prea angelice ca să supravieţuiască în lumea melodramatică a imaginaţiei sale drastic limitate. Pe când băteam la maşină aceste cuvinte dezaprobatoare, am realizat că nimic nu e mai satisfăcător pentru a contracara nefericirea decât sarcasmul.

Vizitam micul cimitir cu regularitate, ducând flori proaspete, chiar şi anemone – violete, roşii şi albe –, care lui îi plăceau mult. Îi vorbeam – în şoaptă, dacă mai erau în jur şi alţi îndoliaţi; cu voce tare, dacă eram singur lângă piatra de marmură albă care purta numele şi datele sale.

În vis, la care eram mai predispus ca niciodată, a trebuit să semnez un armistițiu între iubitul meu Răzvan şi adorata mea mamă. Se luptau pentru mine, agitata pereche, declarând că sunt al lui şi că sunt al ei, ridicându-şi vocile dispărute într-o neîntreruptă gâlceavă. Răzvan era invariabil mai rezonabil, vorbea liniştit despre explorările şi navigările noastre, înfuriind-o pe Elena cu fiecare cuvânt afectuos rostit.

— Tu vorbeşti din iad, îl admonesta ea, iar el riposta:

— Şi tu de unde?

Ea nu răspundea. O aşteptam să răspundă.

— Mamă, unde eşti?

O strigam cu durere. Tăcerea ei teribilă, teribilă pentru mine, persista.

Ion Rohrlich, binefăcătorul meu, m-a întrebat cum progresam cu engleza. Am răspuns că suficient de bine cât să pot aprecia anumite poeme şi poveşti.

— Dar vei putea şi vorbi în engleză?

— Sper că da.

— Cât de repede? În câteva săptămâni? Luni?

— Luni, cred.

— Aş vrea să mă însoțeşti la Londra. Mi s-a oferit un post de lector acolo. Dacă îmi garantezi că ai să te descurci cu engleza, te recomand drept nepreţuitul meu asistent.

Nu mă vedeam părăsind Parisul şi i-am spus asta.

— Păcat. Un român poliglot sigur şi-ar găsi de lucru acolo. În plus, Avram s-ar bucura de compania ta.

— Dar nu spune niciodată nimic, cu atât mai puţin mie.

— Aşa e el. Însă s-a ataşat de tine.

— Ataşat?

— Exact. Dacă vii cu mine la Londra, o să-ţi explic natura ataşamentului său. Nu e genul de afecţiune pe care ţi-o purta Răzvan Popescu, te asigur. Fiul meu e o fiinţă sensibilă.

I-am scris Amaliei, mama mea vitregă-deloc-rea, să-i spun că mă gândeam să mă mut la Londra. Ion avea să se alăture multor scriitori şi artişti care erau bine-veniţi acolo şi mă invitase să-i fiu asistent-cercetător.

Ea mi-a răspuns că englezii erau dispreţuiţi la Bucureşti, deşi odată – pe vremea regelui Ferdinand şi a reginei Maria – fuseseră crema societăţii. Cezar îl primise pe ambasadorul lor în casa noastră, dacă-mi aminteam bine. Dar refuzul lor de a se alia cu Hitler şi cu îngrozitoarele lui cohorte nu plăcea nici unuia dintre partidele politice, care se întreceau în condamnarea rasei peregrine. Mă sfătuia să plec cât mai repede cu profesorul Rohrlich. Londra era la un canal distanţă de continent, deci un loc mai sigur.

„E un motiv de adâncă tristeţe, dar şi de fericire optimistă că Elisabeta este gravidă în cinci luni cu copilul pe care crudul George l-a sădit în ea“, mi-a scris Amalia într-un post-scriptum neutru. Cuvintele lui erau mai preţioase decât fata pe care spunea c-o iubeşte şi decât copilul pe care ştia că-l concepuseră împreună.

Am luat feribotul spre Anglia. Am avut de completat nişte acte la Dover, de răspuns la întrebări şi de adus dovezi privitoare la calificările mele academice. În 1939, apoi pe parcursul războiului, românii erau o specie suspectă. De două ori am fost legat la ochi şi dus într-o casă din afara capitalei, unde am fost interogat timp de ore întregi. Apoi, al treilea miracol din viaţa mea – după îndrăgostirea de Răzvan şi împrietenirea cu Ion Rohrlich – s-a petrecut în 1941, când am fost invitat la BBC şi la Radio Europa Liberă să traduc propaganda şi transmisiile radio din România, Franţa şi Italia. În timp ce stăteam, zi după zi, noapte după noapte, în micul studio, speram să fiu responsabil de alertarea Aliaţilor în privinţa posibilelor pericole şi de salvarea câtorva vieți. Am băut litri întregi de ceai şi de cafea îmbuteliată ca să rămân treaz şi alert. Mă mândream cu faptul că aveam o slujbă responsabilă. În cele mai exaltate momente ale mele, mă gândeam că generaţiile următoare aveau să-l poată citi pe Proust datorită dedicatelor mele eforturi.

1. Pe curând (în fr., în orig.) (n.r.).

2. Banii (în fr., în orig.) (n.r.).

3. Fiule (în fr., în orig.) (n.r.).

4. William Shakespeare, *Hamlet / Hamlet, Prince of Denmark*, trad. din engleză, introducere şi note de Dan Amedeu Lăzărescu, Editura Pandora-M, Bucureşti, 2009, Colecţia bilingvă, Actul al II-lea, Scena 2, p. 131 (n.t.).

Trei

Răzvan e o prezenţă permanentă, chiar şi acum, după treizeci de ani de la moartea lui. Vorbesc cu el în fiecare zi. Folosesc cuvântul „vorbesc“ intenţionat, pentru că îi aud adesea vocea în dimineţile şi după-amiezile când explic rudimente de gramatică română sau ţin prelegeri despre istoria sângeroasă a ţării noastre mereu invadate, studenţilor înscrişi la cele două cursuri pe care le predau în cadrul Şcolii de Studii Est-europene a Universității. Uneori, nu prea des, Răzvan îmi corectează greşelile. Îl surprind dojenindu-mă cu asprime. Asta e natura durabilei noastre iubiri.

Ce fiinţă demodată şi romantică am rămas în acest al şaselea şi ultim deceniu al vieţii mele. Stau în apartamentul meu micuţ din Marylebone, casa mea din timpul războiului cu Germania, şi nu încetez să mă minunez că am scăpat de bomba care a căzut la numai câteva blocuri distanţă, omorând majoritatea locuitorilor. Am ajutat la salvarea unei mame şi a copilului ei, scoţându-i de sub dărâmături. Femeia mi-a spus că nu arătam a englez. Voiam s-o omor? Nu, nu, am insistat eu. I-am sărutat mâna murdară de praf, aşa cum fac domnii din ţara mea, şi am spus că eram mândru să fiu în Anglia, luptând – în felul meu limitat – cu inamicul care ocupase Franţa şi care-mi invadase ţara de origine. A rămas suspicioasă faţă de salvatorul ei până când un pompier cu un puternic accent englezesc mi-a mulţumit că am fost aşa de curajos şi de responsabil. M-a numit „tovarăşul lui“ şi acel cuvânt, rostit aproape cu afecţiune, i-a îndepărtat orice îndoială. Şi-a exprimat recunoştinţa cu o voce ţâfnoasă. I-am răspuns, cred, că am făcut doar ce-ar fi trebuit să facă orice om. Apoi mi-a fost ruşine, am spus noapte bună şi am plecat.

Presupun că acea femeie, al cărei nume nu l-am aflat niciodată, avea tot dreptul să se teamă de un străin. Nu era

singura care se temea. Scriu acest capitol final la cartea singurătăţii mele în mai 1967, anul în care doctorii prezic că voi muri. Mi se pare în continuare absurd cum, conform legilor englezeşti, trebuie să merg în fiecare săptămână, la o oră precisă, la secția locală de poliție, ca să certific că încă mai locuiesc în capitală şi mă supun legilor locului. Datorită acestui ordin, pe care nu voi înceta vreodată să-l urmez, mi-am făcut nişte prieteni improbabili printre ofiţerii de serviciu, al căror şef era jovialul sergent Alec Wilkins.

— Câte secrete de stat a mai transmis spionul român sovieticilor de la ultima noastră şuetă[1]? mă întreba el turnând ceai tare în căni şi oferindu-mi doi prețioşi biscuiţi cu ghimbir.

Acesta a fost ritualul nostru de vineri după-amiaza, cu excepţia zilei în care Hristos a coborât în iad, timp de câțiva ani. După ce întâlnirile noastre s-au încheiat oficial, în 1959, am continuat să mă văd cu Alec pentru şuetele noastre obişnuite, de care ne bucuram atât de mult. Se întreba dacă spionii români aveau un cuvânt pentru *chinwag*. Am răspuns că aveam turcescul „tacla“ şi grecescul „taifas“, care înseamnă „flecăreală“. Dar nici unul, am zis, nu e atât de comic precum *chinwag*, care creează imaginea a două bărbii mişcându-se precum cozile de pisici şi câini în entuziasmul schimbului de bârfe.

Apoi Alec s-a retras împreună cu soţia lui, Elsie, într-o căsuţă pe care o cumpăraseră în Yorkshire-ul natal, aşa că zilele mele de şuetă s-au sfârşit. Am înlocuit ceaiul cu whisky-ul când ne-am luat rămas-bun.

— Data viitoare când îi trimiţi un mesaj tipului ăluia, Hruşciov, spune-i să fie atent la sergentul Wilkins, da?

— Aşa o să fac, Alec, stai liniştit. O să tremure pantalonii pe el de frică.

Ştiam şi nu ştiam ce se întâmpla în ţara mea asediată. Ştiam numai ce spunea propaganda pe care eram plătit s-o traduc. România îşi abandonase trecutul decadent în numele egalităţii. Ţăranii erau noii aristocraţi într-o societate unde toată lumea aparținea, prin drept natural, aristocraţiei muncii umane. Suna ca un rai, dar bănuiam că nu era aşa. Mi-a venit în minte unul dintre cele mai durabile clişee: „prea frumos ca să fie adevărat“.

Trăiam singur într-un oraş ce abia revenea la vechea viaţă după ani de austeritate generală. Erau din ce în ce mai puţine spații goale – amintiri lugubre ale locurilor unde căzuseră bombele germanilor. Se terminase cu raţionalizarea mâncării şi a hainelor. Ultima dintre cartelele mele, mai aveam câteva bonuri nefolosite, o strecurasem între Proust şi Eminescu, pe raftul aglomerat de lângă pat. Era parte din viaţa mea, la fel ca şi ei.

O scrisoare pe care i-o scrisesem Amaliei în 1944 s-a întors la mine doisprezece ani mai târziu, într-un plic ce indica dezaprobarea Statului. Câteva fraze inocente fuseseră subliniate cu cerneală roşie, din motive înţelese numai de oficialii respectivi. Se refereau la chestiuni fără însemnătate – ce se mai juca la Operă, dacă se mai juca ceva; care mai era meniul de la Capşa; cum mai stăteau cu viețile amoroase prietenii sau duşmanii. Entuziasmul meu pentru poemele lui George Văduva, care îi provocase atâta durere fiicei sale, stârnea o revoltă de roşu. Versurile delicate ale lui Văduva, cu totul dezinteresate de politică şi putere, deranjaseră statu-quoul fascist, iar acum îi supărau, se părea, şi pe sovietici. Să scrii despre copaci, grădini, flori, iubiri înmugurite, ameninţarea disperării iminente era actul unui poet profund iresponsabil, care îşi găsise totuşi adăpost în moarte. Logica puterii maligne e dincolo de logica cetăţeanului obişnuit. Funcționează în propriul univers absurd.

Dragul meu Ion Rohrlich a murit, cu un calm graţios, acum cinci ani. Am stat la căpătâiul patului său, alături de Avram şi de soţia lui. Ne-a chemat să-i dăm ultimele sărutări, ceea ce am şi făcut. La înmormântarea lui laică, mai mulţi actori şi universitari pe care îi influenţase şi cu care se împrietenise au citit din *Furtuna*, *Cymbeline* şi *Venus şi Adonis*. Ce nevoie avem de înşelătoarea şi dubitabila *Biblie*, când îl avem pe Shakespeare să ne amintească de propria efemeritate, de bucuriile noastre, de lipsa noastră de speranţă, de grijile fragile ale vieţilor noastre fragile? El nu ne oferă decât certitudinea incertitudinilor noastre şi asta e suficient ca să avem la ce medita. Acesta a fost elogiul lui Ion, ţinut în acea zi de cel mai mare Hamlet al zilelor noastre, care adesea cina singur, la fel ca mine, în Soho, la Chez Victor, un local cu feţe de masă în

pătrăţele, cu legături de ceapă şi usturoi atârnate ici-colo, cu ospătari care vorbeau engleza cu accent parizian. Mi-l imaginam pe Răzvan lângă mine, pe banchetă, şi degetele noastre împletite ca în zilele de demult de la Café Larivière.

Timpul e acum împotriva mea şi, deşi mă îndoiesc că vor fi mulţi cei care vor citi povestea vieţii mele cu sau fără băiatul prinţului, trebuie să menţionez câteva evenimente recente care merită măcar atenţia mea, dacă nu şi a altcuiva. Vai, ce pompos sună toate astea. Daţi-mi voie, oricine ați fi, să devin obositor de cronologic. Pe 20 decembrie, 1964, ca să fiu precis, şi sunt întotdeauna aşa, sărbătoream sfârşitul semestrului şi începutul sărbătorilor de iarnă într-un pub din Bloomsbury. Antal, Nicolas, Corina şi cu mine mâncam *fish and chips* învelite în pagini de ziar şi beam bere sub fotografia unei Virginia Woolf îndurerate. În acea seară toată lumea din bar era în pragul fericit al beţiei.

— Un tânăr se holbează la tine, Dinule. Nu poate să-şi ia ochii de la tine, a spus Corina cea atentă la toate, cu care aveam să sărbătoresc naşterea lui Hristos peste cinci zile, alături de soţul ei englez şi de cei trei copii ai lor. E foarte arătos, dragul meu. Pare serios. Mă mir că nu l-ai remarcat până acum.

M-am întors spre străin. El a zâmbit. Voiam să-i întorc zâmbetul, dar asemănarea lui înfricoşătoare cu Răzvan Popescu m-a oprit. Avea aceiaşi ochi negri, aceeaşi barbă, aceeaşi delicateţe pe faţa altfel dură. Avea ceva din frumuseţea lui Răzvan.

I-am întors intenţionat spatele acelei frumuseţi şi am pălăvrăgit cu Antal, Nicolas şi Corina despre studenţii deştepţi şi cei mai puţin deştepţi cărora le predam.

— E insistent, a spus Antal, care fugise din Ungaria în 1956, după intervenţia Rusiei în Budapesta. E clar că ai făcut o cucerire.

— Sunt prea bătrân pentru cuceriri. Sunt mulţumit cu viaţa mea lipsită de evenimente. Am avut tot ce mi-am putut dori şi chiar mai mult de la dragoste.

Ţin minte că am râs. I-am convins că eram un burlac inveterat, dacă nu unul stafidit, în ultima vreme.

— Eşti încă frumos, m-a asigurat Corina. Eşti încă, aşa cum spun englezii, o partidă.

— Nu am de gând să mă las câştigat de nimeni.
— L-ai vrăjit, a zis Nicolas. Ori e nebun, ori fermecat.
— Nebun, aş spune, cu siguranţă nebun.
— Nu va accepta să-i răspunzi cu un „nu“, Dinule.
— Nu-i voi da ocazia să pună întrebarea.

Mi-am luat rămas-bun de la prietenii mei, pupându-i pe toţi pe amândoi obrajii, şi am mers, nu foarte drept, spre apartamentul meu. Am auzit paşi în spatele meu şi n-am fost surprins când bărbatul care îmi amintea de Răzvan a ajuns în dreptul meu.

— Salut.
— Salut.
— Numele meu e William. Bill sau Billy pentru cei care mă cunosc mai bine.
— Da?
— Nu pari englez.
— Asta pentru că nu sunt.
— Ce eşti atunci?
— O fiinţă umană. De genul masculin, cred.

M-am oprit. L-am privit.

— Ce vrei, William, Bill sau Billy?
— Pe tine.

Vocea lui nu suna deloc ca a lui Răzvan, fireşte, chiar dacă vorbea cu directețea iubitului meu.

— Am renunţat la dragostea fizică, William. Dă-mi voie să mă retrag singur în ungherul meu.
— Refuz să te las să-mi scapi printre degete, mi-a spus el zâmbind.

A continuat spunând că era o fire nesăbuită. Aşa era el, că făcea bine sau nu, se arunca cu capul înainte. Asta făcea şi acum, pentru că asta-şi dorea. Nu puteam să-l gonesc nefericit.

Nefericit? Mă amuza folosirea trufaşă a acestui cuvânt. Cunoscuse el nefericirea, demonul mistuitor care nimiceşte tot ce era odată lipsit de griji şi monoton? Poate că o cunoscuse. Am învăţat de la Ion Rohrlich, printre alţii, că voioşia anumitor suflete ascunde mizeria. Acest William, Bill sau Billy putea fi unul dintre ele.

— Sunt Dinu Grigorescu. Român prin naştere, francez prin alegere şi englez prin voia întâmplării.

Eram beat şi vesel. În acea stare de veselie amețită, l-am invitat pe străin să vină acasă cu mine. Dacă e ceva nebunesc, atunci aşa să fie, mi-am zis.

Am aprins şemineul cu gaz din living. Ca de obicei, până să ia foc, a fâsâit.

— Te sfătuiesc să rămâi cu paltonul pe tine până se încălzeşte în cameră.

— Nu mi-e frig.

— Ar trebui. Cum să-ţi spun?

— Să rămânem la Billy.

Pentru el eram Dinu – nu Dinicu, nu Dinuleţ.

— Pot să-ţi ofer nişte whisky sau un vin roşu?

— Nu ai bere?

— Nu am bere.

— N-am băut niciodată vin.

— Încearcă.

— Te vreau pe tine mai întâi. Chiar te vreau pe tine mai întâi.

Ce s-a întâmplat după asta nu-mi amintesc foarte bine. Ne-am sărutat; ne-am îmbrăţişat; ne-am dezbrăcat frenetic. Nu mai eram Dinu Grigorescu, băiatul băiatului prinţului, ci un cu totul altul. Nu mă mai recunoşteam în tulburarea excitaţiei. Eram carne şi sânge şi foarte puțin altceva.

Nu avuseserăm timp de navigat, mă gândeam întins lângă el după ce se consumase pasiunea – aproape deloc.

— Aveam nevoie de asta, Dinu.

Am vrut să spun că şi eu, dar n-am putut. Ce se întâmplase era un neaşteptat cadou de Crăciun, unul neobişnuit.

— Aş vrea să stau cu tine până dimineaţă.

I-am turnat un pahar cu vin roşu, care, în mod evident, nu-i plăcea. A făcut o faţă dezgustată.

— Îmi dai nişte apă?

Billy Hawkins, din Clapton, Londra, era un invadator mai mult decât un explorator sau un navigator. Am zâmbit la ideea prostească că era un fel de Attila prin comparaţie cu Răzvan, care era un Marco Polo. Eram fericit să fiu cucerit, deşi nu mi-l puteam imagina pe Billy ca pe un amant de durată. Nici nu-mi doream un amant de durată.

— Eşti frumos.

Vorbea Billy.

— Mi-e teamă că nu mai sunt. Am cincizeci şi şase de ani. Tu câţi ani ai?

— Douăzeci şi şapte. Sunt atras – foarte atras, în cazul în care n-ai observat – de bărbaţi maturi.

Mă îndoiam, mă îndoiam foarte tare, i-am spus, că aş fi fost matur. Nu am adăugat că erau momente când păream a fi veşnic tânăr. Eram băiatul slăbănog din Paris, în vara lui 1927, cu ambiţii literare improbabile, pentru a cărui afecţiune se luptau mama mea şi Răzvan, fără ca vreunul să câştige, în întunericul plin de vise din Marylebone.

Am făcut cafea pentru tânărul care nu prea mai arăta a Attila – îşi abandonase alura cuceritoare pentru ceva mai feminin, mai vulnerabil.

— Cine e bărbatul din fotografie?

— E Răzvan Popescu. Era şi este iubitul meu. A murit înainte de război.

— Seamănă puţin cu mine.

— Da, Billy, seamănă puţin cu tine. Şi la asta se rezumă toată asemănarea.

— Era la fel de bun la pat ca mine?

— Crezi că ai fost bun la pat, nu-i aşa?

— Ştii că am fost. Ştii asta. Te-am înnebunit de tot, de tot, de tot, Dinu.

— Da, aşa e, am zis sincer.

— Deci era şi el la fel de bun ca Billy Hawkins?

— Era diferit. Te rog, nu mă întreba de ce. Era diferit.

Doar asta am putut să spun şi era deja prea mult.

Nu l-am mai văzut pe Billy Hawkins de-atunci. Uneori îmi doream compania lui – compania lui sexuală, ca să fiu corect – şi eram tentat să-i telefonez, dar renunţam la idee. Era un tânăr plăcut, cu care aş fi putut avea o legătură. Ceva ca un avertisment mă împiedica să deschid ce-mi mai rămăsese din inimă în faţa lui. Era prea tânăr pentru mine, deşi insista că aveam exact vârsta potrivită ca să-l fac fericit. În acea dimineaţă de 21 decembrie am simţit că nu avea decât trupul de împărțit cu mine. Îi lipsea, oricât de plăcut ar fi fost, ceea ce noi, românii, numim *suflet.* Un cuvânt pe care nu-l auzeam decât în bisericile din Londra, în vreme ce Răzvan şi cu mine, în

momentele noastre de mulţumire, îl foloseam adesea fără ruşine. Mi-era teamă să-i dau lui Billy o şansă de a-mi dovedi că avea profunzimile tristeţii şi îndoielii care îl făcuseră pe băiatul prinţului atât de atrăgător pentru mine.

I-am turnat a doua ceaşcă de cafea şi l-am privit cum mânca pâine prăjită cu unt şi marmeladă Dundee, pe care o savurasem prima oară împreună cu Amalia, cu treizeci de ani în urmă. Era una dintre multele delicatese pe care le cumpăra în contul tatălui meu deschis la Dragomir.

— Încălcăm legea, Billy. Suntem nişte criminali. Am putea ajunge la închisoare, i-am spus eu când ne sărutam de despărţire.

— Mie-mi place să trăiesc periculos. E mai distractiv aşa.

Apoi i-am mulţumit pentru noaptea de fericire petrecută împreună.

— Şi tu ai fost destul de bun. E nevoie de doi pentru un tangou.

Am închis uşa în urma lui şi m-am întors în patul deranjat pe care îl părăsiserăm cu două ore în urmă. M-am lungit şi, cu mâna dreaptă, acum uşor îngălbenită, i-am adus un omagiu lui Răzvan.

Vărul Eduard, care mă familiarizase cu arta spiritului liber a lui Josephine Baker în Parisul anului 1927, a fost împuşcat mortal de un pluton de execuţie alături de alţi colegi fascişti care nu s-au căit. Aflasem asta din munca mea ca traducător pentru World Service. Spre nefericirea mea, nu ştiam nimic de soarta tatălui meu, a Amaliei sau a Elisabetei. Fuseseră absorbiţi în anonimatul general, consemnaţi nimicului subjugării. Pentru mine erau nişte fantome.

Au fost readuşi la viaţă, sau cam aşa ceva, când secretara m-a anunţat că Ciprian Văduva voia să-mi vorbească. Tremurând de emoție, i-am spus să-l conducă în cel mai mic dintre birourile mele de la Universitate. Ciprian? Văduva? Mă întrebam cine era mai exact.

— Bună ziua, profesore Grigorescu. Sunt fiul Elisabetei şi al lui George Văduva, poetul pe care l-aţi salvat de la uitare. Sunt foarte fericit să vă cunosc în sfârşit.

Ne-am strâns mâinile. L-am rugat să se aşeze.

— N-a fost prea greu să vă găsesc. Mă bucur să văd că sunteţi în viaţă şi sănătos. Mama vă trimite sărutări.

— Cum este?

— Supravieţuieşte. Ăsta e cuvântul ei, profesore. Şi-a impus să supravieţuiască.

— Încă locuieşti cu ea?

— Suntem inseparabili. Ea ar vrea să plec de-acasă şi să mă-nsor, dar nu pot, nu încă.

L-am întrebat unde era acel acasă. Refugiul, dacă nu chiar ascunzătoarea, românilor disperaţi fusese Basle, acum era Parisul. Dacă era ceva, atunci Ciprian era parizian. Vorbea limba maternă, dar nu-şi văzuse ţara natală niciodată.

— Mama a vrut să apreciez poezia tatălui meu. Cred că desfide orice traducere.

— Şi eu cred la fel.

— Mama m-a învăţat să-l iubesc şi să-l iert. O lecţie lungă şi dificilă.

Nu mi-o puteam imagina pe răsfăţata şi snoaba Elisabeta în stare să înveţe pe cineva ceva cât de cât interesant. Dar eu mi-o imaginam aşa cum era înainte să-l cunoască şi să-l iubească pe George. I-am văzut din nou în noaptea primei reprezentaţii a operei *Tristan şi Isolda*, cu urechile indiferente la glorioasa muzică, cu ochii strălucind de farmecul celuilalt. Poate că seriozitatea ei, stoicismul ei, fusese inspirată de felul său crud de a muri.

— Îi plăcea să glumească că era văduvă înainte să devină una. Doamna Văduva. Vi-l amintiţi pe tatăl meu, profesore Grigorescu?

— O să mi-l amintesc mai bine dacă-mi spui Dinu.

— Atunci sigur o să-ţi spun Dinu, profesore.

— Tatăl tău era un om timid şi modest. Era sceptic când venea vorba să-şi arate poemele cuiva. Mama ta l-a convins să mi le arate. Am crezut atunci, şi cred şi acum, că sunt extraordinare. A lăsat destule pentru delectarea mai multor generaţii. Iartă-mă, Cipriane, că vorbesc aşa profesoral.

— Arăt ca el? Îi semăn vreun pic?

— Vrei să spun că da, nu-i aşa?

— Mama zice că sunt portretul lui viu.

Din ce-mi aminteam, nu era.

— Ai nasul şi urechile lui proeminente.

— Mulţumesc.

Era vineri după-amiază. Vinerea cinam mereu la Chez Victor, la masa rezervată pentru mine.

— Ai suporta să mănânci mâncare franţuzească? Sigur mănânci aşa ceva tot timpul.

Mi-a spus că ar fi onorat să ia cina cu promotorul tatălui său. Deci asta eram. Îmi ştiam locul, mi-l ştiusem de decenii. Trăiam în umbra aruncată de genii.

Cel mai mare Hamlet al timpului său stătea la locul lui obişnuit, luând cina cu cel mai mare Falstaff al timpului său. Ion Rohrlich şi cu mine ne minunaserăm de prestaţiile lor din timpul războiului şi de după. Hamlet mi-a făcut obişnuitul semn din cap de recunoaştere înainte să plece amândoi să joace într-o piesă pe care mărturisiseră că aveau dificultăţi în a o înţelege.

— Ai adus mai multe veşti legate de familia mea, nu-i aşa, Cipriane?

— Da, am adus.

— Aştept răbdător să le aud.

— Ştiai că Amalia încă trăieşte?

— Astea sunt veşti foarte bune. Cele mai bune veşti pe care mi le puteai da.

— Dar nu e bine, Dinule. Are pierderi de memorie care uneori durează zile întregi. În momentele acelea crede că mama nu e decât o infirmieră şi ţipă la ea să-şi facă bine treaba. Când e lucidă, o cheamă pe fiica sa Elisabeta să se plângă de infirmiera care are grijă de ea. Dacă ai merge s-o vezi, e posibil să nu te recunoască. E foarte vorbăreaţă sau foarte tăcută, depinde de stare.

— Am aflat cum a murit vărul meu, Eduard Vasiliu. Cezar Grigorescu mai trăieşte? Aş vrea să ştiu.

— Nu pot să-ţi răspund. Presupun că e mort. A dispărut, Dinule. A dispărut pur şi simplu.

— Complicat, Cipriane, nu simplu. Nimic din ce făcea el nu era simplu.

— Nu ai pic de afecțiune pentru el?

— Aş vrea să am. Sincer aş vrea. Dar n-am putut să mă ataşez de el. Mă supără şi mai tare faptul că nu văd nici un motiv pe lume pentru care să mă fi ataşat de el.

— Ai avut un tată tangibil şi viu pe care să-l iubeşti sau să-l urăşti, a remarcat Ciprian după o lungă tăcere.

Nu puteam decât să fiu de acord.

Am făcut două sugestii la masa din acea seară – şi ambele l-au încântat pe tânărul inginer. Prima era să participe, în linişte şi în anonimat, dacă aşa voia, la prelegerea pe care o ţineam marţi despre poetul George Văduva, iar a doua era să vin un weekend la Paris. Aveam un cadou pentru mama lui, pe care îmi doream mult s-o revăd, şi voiam să-mi prezint omagiile Amaliei, mama-mea-vitregă-deloc-rea, dacă era suficient de lucidă să le accepte. Nu mi-am exprimat subita, impulsiva nevoie de-a ajunge la mormântul iubitului meu – să smulg buruienile care crescuseră pe el, îmi imaginam, şi să pun în loc flori proaspete.

— Nişte coniac, cred? m-am auzit spunând şi iată-l pe atentul Eduard, cel din 1927, alături de mine pentru o clipă. Ți-ar plăcea un coniac, Cipriane?

— Da, cred că da. Mama m-a prevenit să mă aştept la bunătate şi curtoazie din partea fratelui ei vitreg. Există şi unchi vitreg, Dinule?

— Îmi imaginez că da. Dacă da, atunci tu eşti nepotul meu vitreg. Cam complicat, nu-i aşa?

La prelegerea mea despre poezia lui George Văduva au venit cincisprezece studenţi. Erau deja pe scaune – cu caietele deschise şi pixurile în aer – când modestul fiu al poetului s-a furişat înăuntru şi s-a aşezat pe rândul din spate.

Am început cu o lecţie de istorie. Am vorbit despre cei doi ani când România a avut un rege-copil pe tronul ei nesigur, pentru că tatăl lui care suferea de priapism, conducătorul de drept, pusese dragostea şi poftele înaintea datoriei. Tatăl, regele Carol al II-lea, îşi reluase tronul încă şi mai nesigur în 1930 şi de atunci România s-a afirmat încet, dar sigur, ca una dintre cele mai mari bestii dintr-o Europă bestializată. Cei mai neaşteptaţi oameni au devenit apostolii nazismului: până atunci distinşi filosofi şi eseişti, romancieri şi poeţi, dramaturgi, actori, pictori. Adolf Hitler era mântuitorul lor, cu Goebbels, Göring, Ribbentrop şi Hess ca Matei, Marcu, Luca şi Ioan.

Dar nu şi George Văduva. În felul lui nemulţumit, el se mulţumea cu lucruri lipsite de importanţă, ca rândunicile ce

înnegresc cerul înainte de începerea primăverii, muzica venind dintr-o cameră îndepărtată, femeia moartă care comentează cu tristeţe şi amărăciune iminenta înmormântare a soţului ei. Poemele lui supravieţuiesc acum pentru că nu erau neapărat populare sau controversate. Păreau să nu spună absolut nimic despre marile probleme ale epocii. Nu sunt nici publice, nici foarte intime, pentru că imagistica lor e una comună – atât de comună, de fapt, încât invită la respingere. Cei câţiva critici care s-au deranjat să-i recenzeze poezia aveau în comun dispreţul. Făceau jocuri de cuvinte cu numele lui. „Sunt versurile unui văduv melancolic“, scria unul care se semna doar Valentin, alţii erau injurioşi la modul direct. „Aceste poeme sunt buruienile unui văduv care cresc într-o grădină pestilenţială“ sau „hălcile de înmormântare ale lui George Văduva lasă un gust acru papilelor româneşti“.

Se spune că poeţii sunt apolitici. Petrarca, Dowland, Keats şi Leopardi par să nu aibă altceva decât nefericire de împărtăşit cu cititorii lor. Şi totuşi durerile lor sunt eterne, reflectând nespusa tristeţe căreia îi cădem cu toții victime. Nu era intenţia lui Văduva să fie subversiv, dar poate fi privit ca un disident. O mână strânsă într-un moment de afecţiune are o rezonanţă mai mare decât salutul nazist. Când Auden observă că poezia nu face nimic să se întâmple, are dreptate şi în acelaşi timp se înşală. Când o inimă e atinsă în profunzime de sentimente altfel ignorate, ceva se întâmplă. Marea poezie are puterea de-a ne adânci conştiinţa efemerităţii vieţii. Îţi trebuie un curaj literar ieşit din comun să scrii cu delicateţe, şi asta a făcut Văduva. A fost îndeajuns de curajos ca să se ocupe de lucrurile fragile care, paradoxal, îi dădeau forţă. Şi-a câştigat un loc sigur printre nemuritorii melancolici.

Modestul Ciprian nu a spus nimic în timpul panegiricului meu şi a lecturii din versurile tatălui său făcute de doi dintre cei mai buni studenţi ai mei. Nici nu zâmbea, nici nu plângea. Nu s-a prezentat, cum ar fi făcut alţii, drept urmaşul unui geniu.

— Aş vrea să beau o halbă de bere englezească tare, mi-a spus el după ce s-a terminat comemorarea.

L-am însoţit pe Ciprian în turul său scurt prin Londra. Văzuse Turnul Londrei şi Casa Parlamentului în jurnalele de ştiri şi pe ilustrate, dar nici unul nu părea să-l impresioneze.

Oraşul în sine îl entuziasma. Era vrăjit de bisericile proiectate de Wren şi de Hawksmoor, aşa cum ar fi fost şi Răzvan dacă ar mai fi trăit alături de mine în a doua mea jumătate de viaţă. Ciprian avea acelaşi dispreţ pentru religie ca bunica lui, însă această repulsie faţă de pietate se evapora în faţa simetriei arhitecturale pure a lui Wren sau a dezordinii organizate a lui Hawksmoor. Un inginer, mi-a reamintit el, este şi un estet.

Elisabeta nu s-a recăsătorit niciodată. Se mulţumea să rămână *madame Veuve*, glumea ea. Avându-i pe Ciprian de crescut şi pe Amalia de îngrijit, nu-i mai rămăsese loc şi timp pentru un alt soţ. Îşi primise partea ei de binecuvântări, aşa cum fuseseră ele.

— Ţi-am adus un cadou.

— Ce este, Dinule? O cutie de bomboane? O sticlă de parfum sau de colonie?

— Nimic atât de mundan.

— Eşti un neastâmpărat.

Avea dreptate. *Eram* un neastâmpărat. Mă pregăteam să-i dau colierul de perle pe care prinţul Radziwill i-l dăruise frumuseţii aurii care fusese tânărul Albert Le Cuziat. Nu avusesem nici un motiv să-l port în cei treizeci de ani care trecuseră de când intrasem, uluit, în posesia lui, absolut nici un motiv. I l-am oferit în hârtia, acum îngălbenită, în care Albert îl învelise pentru mine.

— Te rog, acceptă-l, dragă Elisabeta şi, te rog, poartă-l.

Ea a desfăcut hârtia şi s-a holbat înspăimântată la colier.

— E foarte frumos, Dinule. Astea sunt perle adevărate. Nu e o bijuterie de rând. De unde le-ai cumpărat?

Întrebarea ei m-a făcut să spun cea mai mare minciună din viaţa mea.

— Mi le-a dat mama, am zis şocat de ceea ce făceam, dar am continuat cu aceeaşi neruşinare. Pe patul de moarte.

— A fost un cadou de la Cezar Grigorescu? Dacă da, atunci n-am nici o dorință să-l păstrez.

Of, necesară înşelăciune diabolică.

— I le-au dăruit părinţii ei în ziua nunţii.

— Atunci le accept bucuroasă, dulcele meu frate vitreg drag. Pune-mi-le la gât.

Aşa am făcut, deşi nu mă simţeam nici dulce, nici drag. Defăimasem spiritul Elenei pretinzând că această dovadă a dorinţei unui bărbat bogat pentru un lacheu frumuşel îi aparţinuse. Fusese un accesoriu în Biblioteca Vaticanului a lui Albert, acea încăpere pentru meditaţii asupra tuturor lucrurilor carnale şi snoabe. Dacă perlele ar fi avut urechi, ar fi săltat şi tresărit la zgomotele care veneau din cămăruțe. În după-amiezile de miercuri, când Safarov îl reducea pe industriaşul bogat la o epavă însângerată şi mulţumită, perlele ar fi făcut balet. Această imagine a perlelor care dansau cu o improbabilă vioiciune mă însoţea în timp ce o împodobeam pe sora mea vitregă cu surprinzătorul cadou pe care Albert hotărâse să mi-l ofere – un cadou incomparabil cu Honoré sau Răzvan, pe care-l primisem tot de la el, pentru o sută de franci, spre eterna mea recunoştinţă, în acea după-amiază de mai din 1927.

— Vino s-o vezi pe Amalia. Are zile în care ştie cine sunt şi zile în care nu ştie. S-ar putea să nu te recunoască, Dinule. Uneori crede că Ciprian e vânzător sau curier. Corpul încă se ține bine, dar mintea e şubredă.

Amalia era aşezată într-un fotoliu lângă pat, îmbrăcată într-o rochie pe care i-o făcuse Leon Becker, după un model de Coco Chanel, înainte să fie omorât într-un abator, în 1941. Rochia atârna larg pe ea, pe când altădată formele ei generoase o umpleau. Era emaciată, dar straniu de frumoasă în ochii mei, în acea ținută simplă pe care-o purtase şi în odioasa seară când Eduard şi trădătorul meu tată perorau despre cât de periculoasă e rasa evreiască.

— Amalia, ştii cine sunt?

— Ar trebui să ştiu cine eşti?

— Sunt fiul tău vitreg, Dinu. Nu mai sunt atât de frumos cum eram când mă îmbrăcai în catifele.

— Erai un băiat frumos atunci?

— Tu spuneai că da. Mi-o spuneai destul de des.

— Tu eşti cel pe care-l îmbrăcam în catifele?

— Da, eu sunt. Da, eu eram.

— De ce făceam asta?

— Tu ştii mai bine, nu eu.

— Ştiu?

I-am luat mâna şi am strâns-o. I-am sărutat-o în stilul românesc.

— M-am căsătorit cu tatăl tău pentru bani. Pentru ce altceva s-o fi făcut?

Vocea ei avea un ton sepulcral. Părea să rostească adevărul dintr-un mormânt.

— Trebuie să te fi fermecat, am spus eu în apărarea tatei. Trebuie să-ţi fi plăcut ceva la el.

— Aveam nevoie de un acoperiş deasupra capului. Aveam nevoie de o casă pentru fata mea, iar el avea nevoie de o mascotă.

— L-am văzut pe Rudolf Peterson, Amalia. Locuieşte la Londra de multă vreme.

— Pe cine?

— Pe Rudolf Peterson, marele tenor român. Îl văd în sălile de concerte însoțit de un tânăr despre care se spune că e nepotul lui.

— Rudi?

— Pare aşa de fragil.

Mi-am amintit conversaţia pe care-o avusesem cu încă atractiva Amalia în septembrie 1935, în ajunul întoarcerii mele la Paris.

— Ai citit *Le Figaro* de ieri?

— Nu încă, Dinule. E ceva care să mă intereseze acolo?

— Da, este.

O interesa la fel de mult cum mă stimula pe mine. În interviul acordat unui critic muzical, „strălucitul star de operetă“, cum era etichetat spre propriul dezgust, afirma că nu va cânta niciodată în România, Austria sau Germania. Venea o duhoare urâtă din unele părţi ale Europei, iar el nu avea nici o dorință să o tragă în piept. Criticul l-a întrerupt pentru a-i aminti că el, domnul Peterson, nu era evreu, observaţie tâmpită care l-a făcut pe cântăreţ să râdă, după care a spus: „Nu sunt evreu, dar circumstanţele naşterii mele nu mă împiedică să fiu îngrijorat sau plin de compătimire. «Unii dintre cei mai buni prieteni ai mei sunt evrei» este o frază-clişeu cu o rezonanţă aparte pentru mine. Aerul din Londra, în ciuda ceţii de noiembrie, a sărăciei şi a câtorva nebuni în cămăşi negre, e mai plăcut pentru nările mele sensibile“.

— Iată cum vorbeşte omul care a frânt zeci de inimi, chiar şi pe a mea, a comentat Amalia.

Era ironic, nu-i aşa, faptul că Elisabeta se îndrăgostise de un bărbat pe nume Văduva. De vreme ce aventura Amaliei cu Rudi sau Rudolf – era Rudi în dormitor şi Rudolf pe scenă – se petrecuse în timp ce el interpreta rolul lui Danilo în *Văduva veselă*.

— Sărmana mea fată nu a fost cea mai veselă dintre văduve. Domnul Văduva a avut grijă de asta, a mai spus ea pe un ton lugubru.

— Taci, mamă, vorbeşte cu Dinu alte lucruri.

Ştiam din ce-mi spusese Ciprian la Londra că Amalia, Elisabeta şi cu el locuiseră la Basle în timpul războiului. Când nu aveau bani, Elisabeta dădea lecţii de pian copiilor bogaţi. N-au ştiut nimic şi nici acum nu ştiau nimic despre Cezar.

— Vrei să te împaci eu el? m-a întrebat Amalia privindu-mă stăruitor.

Am ezitat.

— Da, vreau, fie şi numai de dragul mamei. S-ar odihni în pace dacă m-aş împăca cu el.

Ochii i s-au înviorat. Au strălucit când a zis:

— Vrei să spui că mama ta sfântă nu e deja fericită printre îngeraşi şi heruvimi? Ar trebui să fie. La naiba, ar trebui să fie. A fost scutită de ani întregi de răutate şi cinism. A avut parte de marea evadare. Aş fi vrut să evadez şi eu. Trăiesc cu groaza că o să mă găsească. La Elena nu mai poate ajunge. Dacă a murit, atunci e sigur în iad.

— Încetează, mamă, îl superi pe Dinu.

— Nu, nu, am protestat. Sunt de acord cu ce spune mama ta.

— Ce mai face băiatul prinţului? Se poartă bine cu tine?

— A murit, mamă.

— Da? Cât egoism din partea lui. Deci şi Dinu e văduv?

— Sunt, Amalia, sunt văduv, ca să zic aşa, de treizeci de ani.

— Arătai încântător în catifele, dragostea mea. Îmi venea să te mănânc. Vino să locuieşti cu noi. Am fi o familie aşa de fericită – tu, eu, Elisabeta şi Ciprian.

— Mi-ar plăcea, am spus.

Şi chiar spuneam adevărul. Mi-ar fi plăcut să locuiesc cu ei, oricât de imposibil părea.

— N-ar fi pentru mult timp, Dinule. Sunt pe moarte, scumpule.

— Nu eşti pe moarte, a zis Ciprian şi astea au fost singurele lui cuvinte.

Ştiam, fără umbră de îndoială, că avea să trăiască mai mult decât mine. Eu mai aveam doar câteva săptămâni. În ochii ei, paloarea mea aparținea acelui Dinu pe care-l dezmierdase în alte vremuri, într-o altă ţară. Nu trebuia să ştie că acum era paloarea morţii apropiate.

Aş fi putut să-i spun măcar atât, în schimb, am dat din cap şi am zâmbit. Eram fiul Elenei şi nu puteam fi sincer cu ea. Am ales să păstrez tăcerea.

I-am sărutat obrajii şi mâinile. Am spus *au revoir*. Aveam treabă la Londra. Speram s-o revăd mai târziu în anul acela, m-am auzit minţind.

Avem la dispoziţie cuvinte, dar uneori e mai înţelept să nu le dăm glas. Tăcerea era cadoul meu de despărţire pentru Amalia, a doua mea mamă, confidenta plină de duh a prețioaselor mele secrete.

Am intrat în curtea bisericii, cu un buchet de anemone, să caut mormântul lui Răzvan. Bănuiam că o să fie greu să-l găsesc după treizeci de ani. Mulţi alţii fuseseră îngropaţi aici din acea mohorâtă după-amiază de mai 1937 încoace. Poate că piatra de mormânt nu mai era acolo, poate că se înnegrise şi devenise de nerecunoscut, cu numele lui, data naşterii şi a morţii şterse sau acoperite de iederă. Mă aşteptam să găsesc buruieni şi acea curioasă decadenţă jilavă pe care o simţi şi o miroşi în cimitirele neîngrijite. Erau buruieni şi iederă din belşug, dar nu pe lângă locul de odihnă al lui Răzvan. Marmura albă pe care o alesesem era la fel de albă cum mi-o aminteam. Cineva o spăla sau chiar o lustruia periodic. Şi cineva plantase o ferigă în spatele ei. Şi cineva lăsase lalele proaspete într-o vază albastră elegantă, aşezată pe iarba bine tunsă. Părea că cineva fusese atent cu el în tot acest timp de când murise. Am devenit un nimeni privind manifestarea de iubire, grijă şi ordine care mă deruta şi mă rănea.

Fusesem gelos pe prinţ şi pe clienții lui Răzvan în 1927, când aveam nouăsprezece ani şi dădeam pe dinafară de dragoste. Eram gelos şi acum, nebun de gelozie, pe cineva pe care nu

aveam nici voinţa, nici energia să-l caut. Cine era? Nu venise la spital în timpul bolii lui Răzvan, fiindcă nu mă mişcasem de acolo. Cine era? Cine naiba era?

Nu mâncasem de ore întregi, dar am vomat fiere. I-am murdărit mormântul cu o gălbeneală hidoasă, cu pete de sânge, care era, în momentele acelea de suferinţă, toată dragostea ce mai rămăsese în mine. Mă dureau plămânii şi picioarele dădeau semne că erau pe cale să mă lase.

M-am asigurat că nu mai era nimeni în cimitir înainte să mă abandonez îndelung luxului de a plânge.

— Te-am avertizat, m-a dojenit ea în Marylebone. O să mori fără dragostea lui.

L-am rugat pe Răzvănel să o contrazică, dar el n-a zis nimic.

Mă întrista gândul că nu se mai certau. Găsisem o consolare ciudată în ciorovăiala lor. Mă consolase posesivitatea lor în nopţile de război din Londra, când se lua curentul şi întunericul devenea şi mai întunecat. Îi despărţeau şaptesprezece ani de moarte şi în tot acest timp trăisem cu grija lor pentru mine.

— Ai auzit ce ţi-am spus?

— Da, mamă.

— Dacă-ţi mărturiseşti păcatele, *mon petit*[2], o să-ţi vorbesc ca atunci când erai frumosul meu fiu cu frică de Dumnezeu.

— O să faci asta?

— Îţi promit, Dinicule.

Luase numele înapoi de la Răzvan. Voiam să fie numai al lui.

— M-am săturat să mi se spună că sunt frumos, am zis eu, nu numai Elenei, nu numai lui Răzvan, nu numai lui Albert Le Cuziat, nu numai Amaliei şi Elisabetei.

Mă rugam lumii întregi să mă salveze de acest blestem.

Lumea întreagă, deloc surprinzător, nu mi-a răspuns.

— Eşti virgin, Jean-Pierre?

Am tăcut, la fel ca atunci.

— Asta înseamnă că da.

— Da.

— Nu a fost nimeni, Dinule. N-a fost şi nu va fi niciodată nimeni. Cum te poţi îndoi de mine? Ar trebui să-ţi fie ruşine că eşti gelos.

— Îmi e, Răzvănel, îmi e.

— Monstrul te îndepărtează din nou, prostule, a strigat mama.

— Vrea să fie îndepărtat. Asta a fost marea lui dorinţă. I-am împlinit-o.

— Diavole!

— Sfânto!

Îşi reluaseră scumpele lor obiceiuri, mi-am dat seama imediat ce m-am trezit. Puteam să mor oarecum mulţumit, înainte ca ostilităţile să ia sfârşit şi să se ajungă la pace.

Stau pe *chaise longue*-ul doamnei Proust, aşteptând să aflu de la Albert Le Cuziat dacă bărbatul despre care ştiu că nu e Honoré e disponibil să-l exploreze, din nou, pe Jean-Pierre. E o zi însorită în Paris, la fel ca ziua din Londra, patruzeci de ani mai târziu. Sunt şi aici, şi acolo. Sunt şi bărbatul care s-a oferit băiatului prinţului, şi tânărul emoţionat care, într-o oră, va auzi că Răzvan s-a îndrăgostit de Dinu. Poate că doza de morfină e cea care îmbină atât de armonios trecutul cu prezentul.

Răzvan a vrut să scrie o carte de memorii intitulată *Băiatul prinţului*, unde să spună povestea bărbatului bogat care a avut grijă de el, vreme de câţiva ani surprinzători şi fermecători, precum cel mai atent dintre taţi. Iată aici *Băiatul prinţului*, scris de cineva care şi-a cunoscut iubirea vieţii într-un decor deloc romantic – nu lângă un teren de tenis, nu la o petrecere, ci într-o cameră de bordel aproape de Rue de l’Arcade.

Las prin testament aceste memorii lui Ciprian Văduva, alt fiu fără tată. Sper să-l lumineze ceea ce urmează să citească.

1. *Chinwag*, în original (n.t.).
2. Micuţul meu (în fr., în orig.) (n.r.).

Mulţumiri

Vreau să-mi exprim profunda recunoştinţă faţă de doctorii şi asistentele de la Secţia de Cardiologie a Spitalului Hammersmith din Londra şi să le mulţumesc celor din Comitetul Fondului Literar Regal pentru sprijinul lor constant. Doctorul Kamal Winayak şi cele patru asistente – Pauline, Irene, Sue şi Irma – de la Ashchurch Medical Centre mi-au oferit un ajutor diferit, dar necesar. Regretata Deborah Rogers, Michael Fishwick, Anna Simpson, Mohsen Shah şi nestăpânitul Bill Payne mi-au fost în mod special de mare ajutor. Mulţumirile mele eroicului Bill Pashley, un model de tărie de caracter, şi lui Rául Sánchez Pérez. Îmi exprim respectul faţă de curajoşii şi jovialii români pe care am avut norocul să-i cunosc – minunata Antoaneta Ralian, care continuă să traducă în al nouălea deceniu al vieţii sale, îi reprezintă aici pe toți. N-aş fi scris această carte fără încurajările lui Jeremy Trevathan, cel mai bun dintre prietenii cei mai buni.